

Konsensus og konflikt i debatten om Norges deltagelse i Afghanistan:

*En diskursanalyse av Stoltenberg II-regjerings
engasjement*

Lena Hatling

Masteroppgave i statsvitenskap, Institutt for statsvitenskap

UNIVERSITETET I OSLO

15. juni 2010

© Forfatter

År 2010

Tittel: Konsensus og konflikt i debatten om Norges deltagelse i Afghanistan

Forfatter: Lena Hatling

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Forord

Jeg er endelig ferdig og siste ord er skrevet, men før denne oppgaven går i trykken er det en del mennesker som fortjener en masse ros og takk.

Jeg vil rette en stor takk til veileder Nina Græger for tålmodigheten, tilgjengeligheten og for sine innsiktsfulle og ærlige innspill, og ikke minst for at du stilte opp helt til det siste.

Det å skrive masteroppgave har for meg vært en stor utfordring, og det har hatt sine nedturer og oppturer. Jeg er heldig å ha så mange gode venner og familie som alle har hjulpet meg til å "holde hodet over vannet" gjennom prosessen. Denne takken er særlig dedikert til dere i 9-ende, dere er alle fantastiske! Takk også til mine kjære venner Ida og Eva som alltid var tilgjengelige og støttende. Ane, din rettepenn var nødvendig og jeg takker deg for den. Spesielt takknemlig er jeg for at mamma alltid støtter meg og har tro på at jeg kan lykkes i alle mine små og store prosjekter.

Ingen av de nevnte personene står ansvarlig for eventuelle feil eller mangler ved denne oppgaven.

Antall Ord: 30 109

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Problemstilling.....	3
1.2	Konsensus	4
1.3	Avgrensing.....	6
1.4	Valg av tema.....	7
1.5	Disposisjon	8
2	Teori og metode	9
2.1	Diskursanalyse.....	10
2.1.1	Diskursbegrepet.....	11
2.1.2	Representasjoner og bærere	12
2.1.3	Diskursorden	14
2.2	Metodekriterier	14
2.2.1	Fortolkning og intertekstualitet	16
2.2.2	Utsagn.....	16
2.2.3	Utvalg, kildekritikk	17
3	Bakgrunn	19
3.1	Konsensusorientert utenrikspolitikk.....	19
3.2	Utenrikspolitiske beslutningsprosedyrer	21
3.3	Norsk deltagelse i internasjonale operasjoner siden 1990.....	24
3.3.1	Norsk deltagelse under Kosovo-krisen	28
3.3.2	Norsk deltagelse i Afghanistan	29
4	Diskursen om Norges deltagelse i Afghanistan etter regjeringsskiftet i 2005	32
4.1	Soria Moria-erklæringen - en ny utenrikspolitisk konsensus?	33
4.2	Freds- og Folkerettsdiskurs	39
4.3	Terrordiskurs - på lag med USA.....	43

4.4	NATO-diskus og alliansesolidaritet	45
4.5	Deltagelsen i Afghanistan - del av NATOs fremtid?	48
4.6	Oppsummering	51
5	Diskursen om bidragenes geografi, størrelse og karakter	53
5.1	I hvilke operasjoner skal Norge delta ?	54
5.2	Størrelsen på bidragene	57
5.3	Diskursen om deltagelse i Sør-Afghanistan	60
5.4	Sivile og militære bidrag	65
5.5	Oppsummering	67
6	Den alternative representasjonen disiplineres og polariseres	68
6.1	Krigen om krigen eller krigen om freden	70
6.2	Grensene for det politiske handlingsrommet	71
6.3	Kampen om ”SVs sjel”	74
6.4	Kampen for nasjonale begrensinger på de norske styrkene	76
6.5	Oppsummering	79
7	Konklusjon	81
	Litteraturliste	87

1 Innledning

Etter valget i 2005 dannet Jens Stoltenberg en samarbeidsregjering bestående av Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti (SV) og Senterpartiet. Den nye regjeringssammensetningen markerte endringer på flere områder i det norske politiske landskapet. Senterpartiet brøt ut av den såkalt borgelige leiren, og dette var første gang at opposisjonspartiet SV kom i regjeringsposisjon. For Arbeiderpartiet var ikke regjeringsmakt noe nytt, men samarbeidet med SV kan ha forårsaket at posisjoner på venstrefløyen i partiet nå fikk større spillerom (Knutsen 2006:254; Græger 2006:106). Regjeringsskiftet markerte som statsminister Jens Stoltenberg påpekte at tre partier skulle samarbeide for første gang i en koalisjonsregjering:

"Det er det som er det nye nå, at de tre partiene har greid å overkomme de sakene som stod i veien for samarbeid, bl.a. en del spørsmål knyttet til utenriks- og sikkerhetspolitikk (...) Derfor har det altså vært mulig å bygge broer over de hindringene som før var der når det gjaldt et forpliktende samarbeid"(S.Tid. 2005-06a:43).

Temaet for denne oppgaven er hva som kjennetegner den sikkerhetspolitiske diskursen om norsk deltagelse i Afghanistan etter at Stoltenberg II-regjeringen tiltrådte. Den norske deltagelsen i Afghanistan var et særdeles sensitivt og vanskelig politikkområde for den nye regjeringskonstellasjonen å enes om. Mye av uenighetene er historisk betinget, Arbeiderpartiet la under andre verdenskrig grunnlaget for norsk deltakelse i et vestlig militærsamarbeid, og meldte Norge inn i NATO i 1949. Sikkerhets- og utenrikspolitikken var en spire til konflikt innad i partiet, og i 1961 brøt en fraksjon ut og dannet Sosialistisk Folkeparti, forløperen til SV (Strøm m.fl 2005:290). SV har gjennomgående tuftet sin utenrikspolitikk på motstand mot norsk medlemskap i NATO og fremmer et politisk syn om at Norge må være mindre uavhengig av USA i sikkerhets - og utenrikspolitikken. Regjeringsskiftet endret handlingsbetingelsene for den største, og i de fleste tilfeller den eneste, alternative stemmen i den norske sikkerhetspolitiske diskursen. Partiet har tradisjonelt utfordret den utenrikspolitiske konsensus vedrørende NATOs rolle i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. I debattene før Soria Moria-erklæringen i 2005 er det tydelige hint

til at partiets programfestede nei til norsk NATO-medlemskap, ville bli en stor "kamel" å svelge, på veien til regjeringsmakt.

På tross av partipolitiske uenigheter fant partiene fram til en felles utenrikspolitisk plattform som ble lagt fram for offentligheten i oktober 2005; Soria Moria-erklæringen. Dokumentet bar preg av at store kompromisser var inngått mellom de tre partiene. SVs største utfordring var at NATO-medlemskapet og deltagelsen i *International Security Assistance Force* (ISAF) ble inkludert i regjeringserklæringen, noe som markerte en nedtoning av det gamle stridsspørsmålet om Norges alliansetilhørighet (Knudsen 2006:254, Matlary og Halvorsen 2006:191).

Langsiktighet, overensstemmelse og gjenkjennelighet er sett på som faneord i utenrikspolitikk, det innebærer at et regjeringsskifte som regel ikke fører til store forflytninger i utenrikspolitikken (Leira m.f. 2007:7). Fordi Stoltenberg II-regjeringen gikk til valg blant annet på å trekke styrker ut av Irak og å endre engasjementet i Afghanistan, var det klart at en ny regjering ville få konsekvenser for den utenrikspolitiske praksisen. Samarbeidsregjeringen holdt det den lovet i valgkampen og trakk ut personell fra Irak og slo fast at man ikke ønsket å forlenge de militære bidragene til *Operation Enduring Freedom*¹ (Græger 2006:105).

I et komparativt perspektiv kan man spørre seg hvorfor ikke Norges militære deltagelse Afghanistan har utløst den samme effekten som man var vitne til i Nederland, hvor dette førte til regjeringssammenbrudd på grunn av intern uenighet (NRK 2010). En begrunnelse kan ligge i at Norge, til forskjell fra Nederland, ikke har EU² å falle tilbake på i lik grad. En annen og viktigere begrunnelse er at avhengigheten til USA som den fremste sikkerhetsgarantist for norsk sikkerhetspolitikk og forholdet til NATO som utmerker seg. Det kan sies at det

---

¹ I resten av oppgaven bruker jeg forkortelsen OEF.

² Lisboa traktatens Artikkel 18 kan sies å påvirke Norge fordi Norge og EU ofte har sammenfallende syn på utenrikspolitiske spørsmål, kan et styrket EU internasjonalt være i Norges interesse. Norges mulighet for påvirkning av den faktiske politikk som EU velger å føre, ser Europaportalen at en mer fellesorientert utenrikspolitikk vil kreve sterkere innsats fra norsk side for å bli hørt (Europaportalen 2009).

hersker en stilletående enighet om hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk, som kan betegnes som *konsensustradisjonen* (Gullbrandsen 2002:38).

I første styringsperiode ble Stoltenberg II-regjeringen stilt overfor en rekke nasjonale og internasjonale utfordringer som følge av norsk NATO-medlemskap og deltagelsen i NATO-operasjonen i Afghanistan. I denne oppgaven vil jeg forsøke å studere hvordan regjeringen argumenterer for at deres politikk er i tråd med den utenrikspolitiske hovedlinjen. I denne sammenheng kan en stille spørsmålstegn ved om det er brudd eller kontinuitet som preger regjeringens utenrikspolitikk. Hvilke meninger om den norske deltagelsen i Afghanistan er det som blir dominerende innenfor det sikkerhetspolitiske ordskiftet under Stoltenberg II-regjeringens inntreden og kan man identifisere noen forflytninger i det sikkerhetspolitiske ordskifte etter regjeringsskiftet i 2005?

1.1 Problemstilling

Oppgavens hovedanliggende er å analysere hvordan deltagelsen i Afghanistan ble legitimert gjennom idealistiske og sikkerhetspolitiske framstillinger av den norske deltagelsen. Siktemål er først og fremst å kaste lys over det norske engasjementet i Afghanistan og hvordan Stoltenberg-regjeringen har møtt utfordringene både fra innenrikspolitiske forhold, men også krav som kommer fra Norges allierte.

Konsensus betyr i enkelhet tilslutning eller en allmenn utbredt oppfattelse om noe i et gitt samfunn (Thune og Nustad 2002). Innenfor sikkerhetspolitikken er konsensus ofte avgjørende og førende for politikken form og innhold. Oppgaven tar som utgangspunkt at konsensus er en handlingsbetingelse i norsk sikkerhetspolitikk. Derfor blir det viktig å studere hvordan denne enigheten skapes og opprettholdes i utformingen og utførelsen av utenrikspolitikken, og i hvilke situasjoner den eventuelt slår sprekker. Hvordan påvirkes den tradisjonelle konsensuskulturen av at man for første gang har et "klassisk" opposisjonsparti i regjering? Eller har konsensustradisjonen en disiplinerende funksjon overfor SV? Med utgangspunkt i disse spørsmålene er oppgavens problemstilling:

I hvilken grad er "konsensuskulturen" i norsk utenrikspolitikk reflektert i diskursen om det Norske engasjementet i Afghanistan under Stoltenberg II-regjeringen? Hvilke argumenter har regjeringen tatt i bruk for å legitimere den norske deltagelsen?

Målet med analysen er å belyse hvordan den norske deltagelsen i Afghanistan ble framstilt innenfor den sikkerhetspolitiske diskursen. Det er særlig spenningen mellom de ulike framstillingene av deltagelsen og konsensuskulturens disiplinerende rolle, som oppgaven søker å analysere. I oppgaven ønsker jeg først og fremst å forklare hvordan deltagelsen ble begrunnet og legitimert av Stoltenberg II-regjeringen. Man kan ikke utelukke at det finnes konkurrerende virkelighetsbilder i samme periode, selv om sikkerhetspolitikken antas å ligge rimelig fast.

Interesser og motivasjonen bak deltagelsen i Afghanistan har avstedkommet en rekke artikler, bøker og masteroppgaver, og det foreligger analyser av sikkerhetsdiskursen i Norge som har behandlet store deler av samme problematikk³. Denne oppgaven bygger videre på disse arbeidene ved å se på selvbilder, identitet og diskurs som gjenspeiles i politikkkutforming og praksis i Stoltenberg II-regjeringens engasjementpolitikk i Afghanistan.

1.2 Konsensus

Avgjørelsen om norsk deltagelse i internasjonale militære oppdrag er formelt sett regjeringens domene, mens Stortingets rolle i utenrikspolitisk praksis er å støtte opp under regjeringens valgte hovedlinje (Knudsen 1997:84; Sjaastad 2006:19). Det innebærer dannelsen av forventninger om at politiske beslutningsprosesser skal preges av forhandlinger og kompromiss, og om en politisk kultur basert på konsensus (Saxi 2006: 262). Spenningen mellom regjering og opposisjon er med på å sette rammene og konteksten for diskursen. Et organ som fremmer dannelsen av politiske kompromisser er komiteene på Stortinget. Hernes og Nergaard (1989) framstiller komiteene som "arena for konsensus", de ses som et viktig hjelpemiddel

---

³ Se f.eks. (Nordvik 2009), (Nordby 2009) og (Artsen 2009). Alle er masteroppgaver om norsk Afghanistan-politikk. Relevante diskursanalyser er Nina Gægers avhandling fra 2006 og Benedikte Brun-Lies MA oppgave fra 2004.

for regjeringen i å opprettholde en bred politisk enighet (Nordby 2000:17). De hevder at: "motsetningene mildnes ved behandling i de lukkede og konsensussskapende komitéværelsene" (Hernes og Nergaard 1997:172).

Begrepet konsensuskultur er lånt fra Hege Skjeie, som definerer konsensuskultur slik: *"Konsensuskulturen oppsummerer en form for politisk samforstand som har gjort det mulig for norske regjeringer å styre med formelle mindretall og bare uformelle flertall i Stortinget bak seg"* (Skjeie 2002). Begrepet viser til hvordan regjeringer har forholdt seg til politiske avgjørelser de siste 30 årene. Skjeie hevder at statsministrene har styrt etter et gjentagende motto: *"Vi henter litt støtte her og litt støtte der og gir litt begge steder. Vi både har og tar et felles ansvar for helheten og opposisjonen er en ansvarlig opposisjon"* (Ibid.). I begrepet ligger ideen om at det er regjeringens ansvar å bygge bro over motstridende ideologier og interessekonflikter. Konsensustradisjonen har en særlig tyngde i norsk utenrikspolitisk praksis og dermed kan man anta at diskursen har en kontinuitet. I analysen av det norske Afghanistan engasjementet vil *konsensuskulturens* innvirkning på diskursens stabilitet og motstand mot endring stå sentralt. Konsensustradisjonen ses herpå som en handlingsbetingelse for regjeringens utenrikspolitikk.

Sikkerhets- og utenrikspolitikk er også dominert av et tradisjonelt syn basert på at felles utenrikspolitisk enighet er en styrke for Norge (Sjaastad 2006:34). Den norske konsensusen går ifølge Henrik Thune m.fl. (2006) blant annet ut på at enhver norsk regjeringsdannelse vil garantere for og verne om Norges alliansetilknytning. Norsk utenrikspolitikk drøftes og bedømmes etter hvorvidt den er i overensstemmelse med den etablerte utenrikspolitikken. Dette bidrar derfor til å bevare konsensusen. Ut i fra disse nasjonale faktorene kan man anta at konsensus bidrar til å styrke den virkelighetsoppfatningen som står sterkest innenfor diskursen, eller hovedrepresentasjonen (Neumann 2001:176).

Diskursanalyse er en fruktbar tilnærming fordi den gir rom for å studere mening, og hvordan mening etableres i en diskurs (Neumann 2001:23). Ved å bruke diskursanalyse kan man undersøke hvordan de etablerte handlingsmønstrene er konstruert og hvordan man danner en felles forståelse om hvordan ting skal/bør

gjøres. Analysen av den nyere norske diskursen om Norges deltagelse i Afghanistan tar utgangspunkt i tekster fra ulike arenaer hvor man ser at diskursen utspilles.

Målet er å se hvordan regjeringen har forsøkt å finne støtte for Afghanistan politikken, og undersøke i hvilken grad engasjementet over tid er blitt konstruert som en naturlig og nødvendig del av Norges utenrikspolitikk. Når man snakker om at politikken ses på som naturlig, og at den norske deltagelsen nærmest blir tatt for gitt, kan man si at engasjementet har fått et doxistisk preg (Bourdieu 1984).

I analysen forsøker jeg å avdekke hvilke legitimeringsstrategier regjeringen velger for framstille deltagelsen i ISAF-styrkene som en forlengelse av sikkerhetspolitikken som av mange oppfattes som kontroversielt. Ut i fra oppgavens problemstilling velger jeg å ta utgangspunkt i Marc C. Suchmans definisjon av legitimitet, fordi den fokuserer på legitimering av handling, i denne sammenheng legitimeringen av de militære bidragene Norge velger å sende til Afghanistan. "Legitimacy is a generalized perception or assumption that the action of an entity are desirable, proper, or appropriate within some socially constructed systems of norms, value, beliefs and definitions" (Shuman 1995:574). Definisjonen vektlegger de kollektive og kulturelle stilleteiende faktorene for det som oppfattes som riktig. Legitimitet er viktig element for å oppnå bred politisk oppbakning om et emne

1.3 Avgrensning

Analysen er avgrenset til den nasjonale diskursen. Likevel er sikkerhetspolitikk et felt preget av internasjonale forutsetninger og betingelser som påvirker nasjonale beslutninger (Ulriksen 1996:9). Disse trekkes inn i debatten etter behov og tilpasses en norsk "virkelighet", det vil si de argumentene som oppfattes som gyldige i diskursen (Græger 2006). Analysens tidsmessige avgrensing er konsentrert rundt Stoltenberg II-regjeringen i perioden 2005-2009. I analysens første del vil jeg starte med å undersøke hvordan engasjementet ble omtalt og hvilke meninger som gjentas og reproduseres innenfor den gitte diskursen. Det er især styrkeforholdet mellom de ulike representasjonene og konsensuskulturens begrensinger på diskursen som analysen fokuserer på. For å begrunne deltagelsen bruker regjeringen ulike

legitimeringsstrategier hvor man vokter argumenter i kontaktflaten til alliansesolidaritet, humanitær bistand og sikkerhets. I stortingsdebattene om den norske deltagelsen utspilles det også sub-diskurser om de norske styrkebidragenes reelle størrelse, geografiske plassering og praksis.

1.4 Valg av tema

"- Afghanistan er NATOs viktigste engasjement, NATO er Norges tyngste sikkerhetspolitiske forankring, og Afghanistan er et sentralt tema i den norske utenriksdebatten" (St.meld. nr 15 2008-2009:17).

Slik står det skrevet i Stortingsmelding 15 *Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk* fra 2009. Den norske deltagelsen i Afghanistan har jevnlig blitt satt på dagsorden siden invasjonens start i 2001. Norsk engasjement i Afghanistan har også vært et tema hvor både presse og enkelte stortingspolitikere har forlangt en større åpenhet og offentlig debatt på grunn av tap av liv ute. Risikoen for å ofre egne soldater og i en viss grad også drepe andres soldater, i en konflikt som ikke ses i direkte sammenheng med landets sikkerhet fører ofte til at opinionen ytrer ønske om å trekke soldatene hjem (Kjølberg og Jeppesen 2001:22). Derfor er det utrolig viktig at de operasjonene de norske styrkene deltar i blir ansett som legitime (Kjølberg 2007:29).

Deltagelse i internasjonale operasjoner er påvirket av nasjonale forhold, deres unike politiske system og samfunn (Morgan 2007:27). Myndighetene legitimerer hovedsakelig deltagelsen i Afghanistan ved å vektlegge tre argumenter: fremming av demokrati og menneskerettigheter, styrking av NATO-alliansen og vern om norsk suverenitet og territoriell integritet (Rottem 2005). Når viktige sikkerhetspolitiske vedtak blir debattert, kan det sies å være en økt politisering innenfor politikkområdet. Politisering av det norske engasjementet ses i en økt polarisering av opinion, interesser eller verdier (de Wilde 2007:20). Før den kalde krigens slutt var det relativt stor enighet blant partiene (unntatt SV) på Stortinget om hovedlinjene i norsk sikkerhetspolitikk. Dette har endret seg når vi i dag har norske styrker som deltar i operasjoner som oppfattes som svært kontroversielle, også internt i

regjeringen. Det har blitt langt vanskeligere å holde den sikkerhetspolitiske konsensuslinjen som har preget politikken og media.

1.5 Disposisjon

Resten av oppgaven er delt inn i syv kapitler. I kapitlet to gjør jeg rede for de teoretiske og metodiske tilnærmingen samt implikasjonene ved å velge diskursanalyse.

I kapittel tre tar jeg et skritt tilbake og redegjør for den historiske utviklingen av Norges bidrag til internasjonale operasjoner som en empirisk bakgrunn for analysen av diskursen under Stoltenberg II-regjeringens første styringsperiode. Jeg vektlegger i samme kapittel å diskutere hva konsensustradisjonen i sikkerhetspolitikken innebærer for regjeringens engasjement i Afghanistan.

I kapittel fire forsøker jeg å identifisere de ulike representasjonene av den norske deltagelsen i Afghanistan i Norsk diskurs. Analysen basert på omfattende empiri og diskuterer en rekke ulike vikelighetsbilder av deltagelsens begrunnelse, omfang og karakter.

Kapitlet fem er konsentrert rundt de to mest opphetede debattene fra 2005 og 2006, som kan se som diskursive kamper mellom ulike representasjoner av det norske styrkebidraget. Analysen antyder til dannelsen av en "ny" sikkerhetspolitisk posisjon innad i hovedrepresentasjonen. Denne posisjonen danner også en reproduksjon av regjeringens legitimering av deltagelsen i et svar på tiltale.

I kapittel seks ser jeg på utviklingen i den alternative representasjonen i perioden. Her viser jeg hvordan denne representasjonen, som i hovedsak bæres frem av partiet SV, splittes og disiplineres som følge av partiets regjeringsposisjon. Det kan tendere i en forsterket posisjonering innad i partiet.

I konklusjonen ser jeg mer overordnet på diskursen utvikling under Stoltenberg-II, og forsøker å identifisere mulig kontinuitet eller forandring etter regjeringsskiftet.

2 Teori og metode

Strukturen i dette kapitlet er inspirert av ideen om at diskursanalyse er en kombinasjon av metodiske og teoretiske elementer, derfor vil jeg presentere hovedelementene fra diskursteorien som er relevant for oppgaven, og i den andre delen vurdere metoden ut i fra ulike analysekriterier (Jørgensen og Phillips 1999). Diskursanalysen egner seg godt i studier av norsk sikkerhetsdebatt. Diskursanalyse bygger på et teoretisk perspektiv som vektlegger språk, meninger og institusjoners betydning innenfor aktuell kontekst. Diskursanalyse må i denne sammenheng betraktes som en teoretisk og metodisk helhet. En diskurs er konstruksjoner av meninger og er aldri faste, grunnet språkets grunnleggende ustabilitet. Innenfor diskursanalyse er kampen om meninger og diskurser vesentlig. Ulike diskurser representerer oppfattelsen av den sosiale verden, og inngår i kontinuerlige kamper mot hverandre i søken etter å oppnå hegemoni. Målet er å definere virkeligheten ut i fra egen forestilling, slik at den enkelte diskurs avgjør hva som er gyldige argumenter i diskursen (Jørgensen og Phillips 1999:13).

Diskursanalyse er analyse av utsagn gjennom en strukturert lesning av tekst. Metoden vektlegger prosessen å finne fram til de ulike representasjonene innenfor diskursens grenser (Neumann 2001:51,61). Eksempelvis stiller den norske sikkerhetspolitiske diskursen et bestemt sett av gyldige utsagn og meninger til rådighet for Stoltenberg II-regjeringen. Ved å bruke diskursteori kan man i høyere grad fokusere på hvordan politikere artikulere eller reartikulerer diskurser som sirkulerer i samfunnet. Studiet av politisk diskurs kan forklare hvordan politiske ytringer rettferdiggjør politiske avgjørelser (Jørgensen og Phillips 1999).

Ernesto Laclau og Chantell Mouffes teoretiske fokus på konsensus åpner for at begrepet kan inkluderes i en diskursanalyse. I diskurstermer betyr konsensus å bygge opp under argumenter som får gyldighet innenfor diskursens rammer. En diskursteoretisk tilnærming kaster lys over rammene for norsk sikkerhetspolitikk og hvordan konsensus eller kollektiv enighet skapes (Jørgensen og Phillips 1999).

2.1 *Diskursanalyse*

Hovedmålene ved å bruke diskursanalytisk tilnærming er å studere handlingsbetingelser innenfor den norske sikkerhetsdiskursen. Dette kan i praktisk forstand si at man studerer diskursen og selve meningsbærerne innenfor debatten om Norges deltagelse i Afghanistan, i et forsøk på å avdekke hvilke begrunnelser som ilegges gyldighet. Diskursteorien ser samfunnet som et resultat av politiske kamper om å ilegge fenomener mening.

Hovedantagelsen som legges til grunn er at forståelse og meninger er sosialt konstruert i en diskurs. Men hvert enkelt sosialt fenomen må analyseres i forhold til den gitte konteksten den fremkommer i. Laclaus og Mouffe (1985) hevder at det diskursive forstås som alle samfunnsmessige aktiviteter, hvor fremstillingen av mening finner sted. Hovedpoenget er å studere mening der mening dannes innenfor det sosiale og spesielt gjennom språket (Neumann 2001:38).

Diskursanalyse bygger i stor grad på en strukturalistisk og poststrukturalistisk språkfilosofi som hevder at tilgangen til virkeligheten alltid går gjennom språket. *Språket* gjengir ikke virkeligheten direkte, men det er gjennom språket fenomener blir representert og ilegges mening (Bergström og Boreus 2005:307). Språket ilegges mening i relasjon til kontekst, men samtidig kan mening endres alt etter hvilken kontekst det brukes i (Lysgård 2001:5).

Den overordnede tankegangen i diskursteori er at sosiale fenomener så å si aldri kan ses som ferdige. Betydningene kan aldri endelig fastslås, noe som gir rom for konstante maktkamper om definisjoner av politikk og handling, som ofte medfører sosiale konsekvenser (Neumann 2001). Et relevant eksempel i denne oppgaven er begrepet alliansesolidaritet, som i lys av den norske deltagelsen i Afghanistan ilegges ulike betydninger innenfor diskursen.

Fordelen med diskursanalyse er at man i større grad ser hvordan, under hvilke omstendigheter og betingelser for hvordan diskurser konstrueres, avgrenses og forandres. Oppgaven søker å forklare, beskrive og forstå bestemte historiske begivenheter og prosesser, nemlig de utenrikspolitiske bestemmelser som tas. SVs

regjeringsposisjon ses her som en ny tildragelse og derfor søker analysen seg hvorvidt det skaper potensielle endringer innenfor sikkerhetsdiskursen innenfor den avgrensede tidsperiode.

2.1.1 Diskursbegrepet

Begrepet *diskurs* kommer fra samtale, og ses på som det meningsrommet der ytringer kan blomstre. Diskurs handler om forholdet mellom språk, struktur, praksis og makt. Laclau (1990) ser diskursbegrepet i sammenheng med strukturalismens påstand om at ingenting kan forstås uten at det ses ut i fra de relasjoner det er plassert i, altså kontekst. Samtidig setter diskursen grenser for hva man kan diskutere i politikken. Diskursbegrepet framhever sammenhengen mellom kreftene i samfunnet slik de materialiserer seg i samfunnet. Med utgangspunkt i Michel Foucaults diskursbegreper har Ivar B. Neumann definert diskurs som:

"et system for frembringelse av et sett utsagn og praksiser som, ved å innskrive seg i institusjoner og fremstår som mer eller mindre normale, er virkelighetskonstituerende for sine bærere og har en viss grad av regularitet i et sett sosiale relasjoner." (Neumann 2001:18).

Diskurs er tilknyttet begrepet makt, og i hovedsak om makten å definere (Foucault 1995). Foucault så maktrelasjoner i tre hovedformer: dominans, strategi og regjering. Dominans ses som en direkte maktrelasjon hvor det ikke hersker noen tvil om maktforholdene, mens strategi er et spill mellom ulike meninger, i praktisk forstand kan det ses i relasjon til forhandlinger om hvem som har rett og feil. En diskurs kan derfor også beskrives som et regelsystem som legitimerer visse kunnskaper og peker på hvem som har autoritet til å uttale seg om hva som er rett og galt. Foucault utviklet regjeringsbegrepet (*governmentalité*) som et redskap for å forstå hva som er spesifikt med maktutøvelsen i dagens moderne samfunn (Neumann 2003:11ff). Han har også fokusert på hvordan ulike maktformer blir normalisert.

Normaliteten er et viktig moment innenfor diskursanalyse. Når en mening etableres som hegemonisk innenfor diskursen, gjenspeiles dette i at meningen blir tatt for gitt og at ingen som betviler hva som kan og ikke kan sies innenfor diskursen. Gjennom

diskursteorier kan man belyse hvordan strukturen i diskursen etableres og forandres, og vise hvordan det hegemoniske forholdet i samfunnet etableres (Jørgensen og Phillips 1999:35-39). Samtidig åpner diskursanalysen opp for å spørre hvordan verden opprettholdes, og hvordan den utfordres av andre muligheter (Andersen 2003:12). Kjernen i diskursteorien går på å avdekke maktrelasjoner, eksempelvis i den diskursive kampen om å ilegge den norske militære deltagelsen i Afghanistan mening. Ved å lokalisere hvor uenigheten er størst kan man gi et bilde av de ulike meninger innenfor feltet.

Analysen i oppgaven bygger på de årlige utenrikspolitiske redegjørelsene og de påfølgende stortingsdebattene, fordi ordskiftet mellom politikerne ofte avslører hva de sentrale uenighetene er handler om. Diskursanalysen gir dermed muligheten til å lokalisere motsetninger innenfor diskursen. I denne sammenheng blir det også viktig å se etter *dislokasjoner*, i lokaliseringen av hendelser hvor den dominerende representasjonen utfordres, hvor man ofte opplevere et sammenbrudd av meninger og i kampen om å definere virkeligheten (Hansen 2005: 184). Et annet viktig begrep i den konkrete diskursanalysen er *flytende betegner*. Begrepet refererer til elementer som er i stor grad åpne, og dermed kan lettere ilegges mening. I diskursen lokaliseres det også begreper som er rimelig fastlagte og som dermed blir stående umotsagt, og som kan indikere at de er normaliserte (Jørgensen og Phillips 1999:38).

2.1.2 Representasjoner og bærere

Utgangspunktet for analysen er at diskurser produserer ulike representasjoner og setter rammer for utformingen og implementeringen av politikk (Jørgensen og Phillips 1999:79). Representasjoner er virkeligheten slik den blir oppfattet av sin bærer. Innenfor en diskurs kan det eksistere flere forskjellige representasjoner, og som kan inndeles i ulike kategorier. Innenfor diskursen har man som regel en hovedrepresentasjon, ergo den virkelighetsoppfattelsen som dominerer i diskursen (Neumann 2001:61).

Kampen mellom ulike meninger handler om ulike representasjoner av virkeligheten. For å identifisere ulike representasjoner må man inkludere de institusjonelle

rammene og spillereglene debatten forekommer i. Utenriks- og sikkerhetspolitikkenes særegne beslutningsprosess kan være med på å avpolitisere en mulig kamp mellom meninger. Det er dermed viktig å se på de ulike offentlige institusjoners rolle i selve innleiringen av diskursen. Innenfor sikkerhetspolitikken er det regjeringens konsultasjon med den utvidede utenriks- og forsvarskomite som kan bidra til å framstille en handling eller politisk beslutning som normal eller i tråd med etablert politikk på feltet. Det at en handling oppfattes som normal, betyr at man i liten eller ingen grad ser politisk debatt (Neumann 2001:173). For å avdekke de ulike representasjonene i analysen søker man etter de ulike oppfatninger av en sak. Når man studerer de offentlige uttalelsene fra regjering og storting utkrystalliserer det seg distinkte representasjoner som stadig gjentas og reproduseres. I mine tre analysedeler identifiserer jeg forskjellige representasjoner av deltagelsen i Afghanistan. Det er særlig kampen om å definere de Norske bidragenes karakter som skaper debatt.

Samtidig bør man operere med et analytisk skille mellom struktur og praksis. Det viktig at man har en idé om hva det er den konkrete praksisen reproducerer eller forandrer, altså hvilken struktur man skal analysere opp mot. Utgangspunktet vil være hvordan deltagelsen blir omtalt, er det en freds- eller krigsoperasjon? Er representanten tilhenger eller motstander av den militære deltagelsen i Afghanistan? Hvilke ulike argumentasjoner er det som brukes for å legitimere de norske bidragene? Spørsmålene stilles for å identifisere de ulike meningene som er gjeldene innenfor diskursen.

For å lokalisere hovedrepresentasjonen identifiserer jeg den mening som har flest talsmenn eller bærere. Diskursen har ofte en eller flere alternative eller utfordrende representasjoner (Neumann 2001:32). Det kan også finnes flere posisjoner innenfor en hovedrepresentasjon. Målsettingen her er å identifisere ulike bærere av de meninger som ytres i det offentlige rom angående den norske deltagelsen i Afghanistan, i søken etter tentative endringer som følge av regjeringsskiftet i 2005. De ulike bærerne, i min analyse er i hovedsak representanter på Stortinget, men også fageksperter på området inkluderes i analysen. Det er også et skille mellom de

representasjoner som man finner i partiledelsen og det i grasrota i partiet, i analysen av SV trekker jeg med et slikt skille, det vil si at partipolitisk posisjon vil ha en påvirkning. Innenfor sikkerhetsdiskursen kan det variere hvorvidt det er et individ eller et politisk parti som er bærer av en representasjon.

2.1.3 Diskursorden

Diskursorden betegner forskjellige diskurser som delvis dekker det samme området og som er konkurrerende mot hverandre. Man må fokusere på de strukturer som er aktualisert ved utsagns gjentagende bruk i en diskursorden (Shapiro 1989:11). Diskurser har en materialitet som er tilknyttet bestemte former for hjelpemidler, praksiser og ulike institusjoner. Sikkerhetsdiskursen er forankret i institusjoner, især er det den utvidede utenrikskomité som utmerker seg (Neumann 2001). Jeg velger å se på hva det er kamp om og hva som tas for gitt. Fordelen med å ta utgangspunkt i diskursordene er at man kan kartlegge relasjonen mellom diskursene innenfor et bestemt område, og i utenrikspolitikkens begrepshierarki står *nasjonal sikkerhet* øverst. (Andersen 2003:57). Diskursens grenser finnes der hvor elementer blir artikulert på en måte at de ikke lenger er forenelige med diskursens entydighet. Hvis man bruker avgrensningen av diskursen som en analytisk operasjon betyr det at man oppfatter diskursene som noe man som forsker konstruerer, i stedet for noe som finnes ferdig avgrenset i virkeligheten som man bare skal avdekke (Andersen 2003:15). I denne oppgaven lokaliserer jeg ulike konkurrerende diskurser relatert til det norske engasjementet i Afghanistan. Kontaktflaten mellom sikkerhetsdiskursen, den humanitære diskursen og solidaritetsdiskursen er bred i relasjon til legitimeringen av den norske deltagelsen.

2.2 Metodekriterier

Diskursanalyse er en spesiell form for tekstanalyse, en studie av samfunnsfenomen der språket står i fokus (Bergström og Boreus 2000:225). Tekst er en viktig kilde i dannelsen av en forståelse av maktens virkemidler. Ved å velge diskursanalyse som metode har jeg ikke tenkt å analysere hva som ligger bak diskursen. Med dette mener

jeg at det er ikke et mål å finne ut av hva folk *virkelig* mener (Rygghaug 2002: 316). Utgangspunktet for analysen ligger i at man aldri kan nå virkeligheten utenom diskursen i seg selv. Mitt mål blir å arbeide med det som faktisk er blitt sagt eller skrevet, for så å undersøke hvilke mønstre i de ulike uttalelsene danner. Uttalelsene åpner for å undersøke forskjellige diskursive fremstillinger, herav deltagelsen i Afghanistan (Jørgensen og Phillips 1999:31).

Jeg søker heller ikke å etablere empiriske generaliserende funn som har gyldighet utenfor min valgte tematikk. Istedenfor å anvende teorien mekanisk ovenfor det empiriske innsamlede materialet, argumenterer diskursteorien for at man fokuserer på artikulasjon og modifikasjon av begreper og logikers unike virkning i hver enkelt forskningskontekst. Dette forutsetter en åpenhet og fleksibilitet når teorien skal anvendes i praksis. For å belyse valgt problematikk betyr det at man kan framføre mer omfattende påstander og slutninger som kan utforskes eller avprøves i senere forskning (Howarth 2005:197). Poenget med analysen er å avdekke hvilke mulige uttrykk som eksisterer i diskursen blant de ulike bærerne. Det viktige er å se måten hendelser blir framstilt på, og hvilke begreper som tas i bruk i fremstillingen av virkeligheten. Analysen baserer seg på tekstlig belegg, jeg vil i analysen ta i bruk lange sitater som er datamaterialet for diskursanalysen.

Med hensyn til akademisk standard er det viktig at analysens funn støttes ved å vurdere forskningens gyldighet og validitet. Overveielsene om refleksivitet leder til at man i større grad må være bevisst sin egen rolle, særlig ved utførelsen av analysen, og begrunne de valg man tar. Analysen er i sin natur subjektiv og fortolkende ved individuell seleksjon av de sitater som underbygger analysens konklusjoner (Jørgensen og Phillips 1999: 120-121). Man må ta høyde for at man som forsker ikke er bare en flue på veggen. Oppgaveskrivingen er delaktig i å skape virkeligheten samtidig som man avbilder den. Det er noen metodiske ankepunkt som man til stadighet må følge (Neumann 2001).

For å gjennomføre en diskursanalyse trenger man noen antagelser om forskningsfeltet for å kunne gjenkjenne og observere den ønskede tematikken (Andersen 2003). Det blir viktig å presisere at diskursen er del av en større sti.

Stoltenberg II-regjeringens beslutninger angående deltagelsen i Afghanistan er basert på overveielser i forhold til alliansesolidaritet, sikkerhetsforutsetninger og partipolitiske synspunkter. Men beslutningen må også ses i forhold til tidligere regjeringers avgjørelser om norsk deltagelse i Afghanistan, for å kunne lokalisere kontinuitet eller brudd innenfor sikkerhetsdiskursen.

2.2.1 Fortolkning og intertekstualitet

I følge fra Foucault har diskursanalysen egne krav til fortolkning, det elementære er at det eneste nivå for *tolkning* er det man ser. Det er viktig å presisere at han ikke ser diskursanalyse som en ren tekstanalyse, fordi teksten må bli beskrevet gjennom tolkning (Foucault 1972). Man må derfor alltid spørre seg i hvilken kontekst teksten står i (Kjellstali 1999:169).

En viktig generell regel er at analysen skal være så gjennomslutlig som mulig, at det skal føres en konsistent argumentasjon, at teorien skal utgjøre et sammenhengende system og at påstander om virkeligheten skal dokumenteres empirisk (Phillip og Jørgensen 1999:167). Når man skal utføre analysen er man alltid nødt til å trekke på forutgående meningsdannelser, utsagnene er ikke isolert. Intertekstualitet er viktig i denne sammenheng, og viser til gjenbruk av uttrykk i tekster, altså den tekstlige konteksten. Derfor har jeg kort redegjort for den tidligere argumentasjonen angående deltagelsene under Bondevik II-regjeringen, er med på å sette rammene for diskursen under Stoltenberg II-regjeringen. Det er uansett rom for at den konkrete diskursen setter opp noen rammer for at elementene kan struktureres på en ny måte. Dermed kan man fremheve de nye diskursive strukturene (Jørgensen og Phillips 1999: 144).

2.2.2 Utsagn

Diskursteorien konstruerer et skille mellom diskurs og artikulasjon, hvor diskursen oppfattes som den mer abstrakte betydningsbestemmelse, mens artikulasjon er den konkrete handlingen man hefter opp på og er den som diskursen trekker på (Jørgensen og Phillips 1999: 145-146). Diskursanalysen blir en analyse av utsagn i deres realitet, den gitte konteksten. Foucault kaller diskursanalysen "pure decription

of discursive facts”, altså en analyse av utsagn. Ved å søke etter forandring, som jeg i hovedsak gjør, vektlegges diskursteoriens *artikulasjon*, (et begrep som bygger på Foucaults *uttalelser*). Ved å fokusere på ulike uttalelser fra de aktuelle bærerne i analysen legges grunnlaget for å trekke slutninger om potensielle forandringer eller reproduksjon. Han mener at utsagn reaktualiserer andre utsagn i forhold til et spesifikt historisk forløp (Lysgård 2001:8). Man må være seg bevist at utsagn er fylt med mening og må settes i relasjon til en referanseramme sammen med de andre utsagnene (Foucault 1972: 107).

2.2.3 Utvalg, kildekritikk

Formålet i diskursanalyse er å finne ut av hvordan omverden (eller deler av den) fremstilles og hvilke sosiale konsekvenser det får (Jørgensen og Phillips 1997:150). Derfor må man ha belegg og dokumentasjon. Første oppgave for den som analyserer er at man må markere materien man ønsker å se på. Ved å velge denne materien ønsker jeg å vise hvordan nye maktrelasjoner spiller inn på konsensusens virke og dens handlingsbetingelser, og at regjeringsskiftet står for en potensiell diskursiv åpning, noe jeg skal redegjøre for videre i analysen.

Det meste av datagrunnlaget for analysen er hentet fra offentlige dokumenter, som stortingsmeldninger - og proposisjoner, utenrikspolitiske redegjørelser og taler fra regjeringen samt stortingsdebatter. Fordelene ved å bruke offentlig dokumenter er at de regnes som spesielt troverdige (Ryghaug 2002:306).

Bevisstheten om utvalget er vesentlig i denne form for analyse. En enkelt tekst er ikke nok for å støtte opp om et empirisk argument, men man må i større grad se på hyppigheten og kontinuiteten i det repeterte argumentet. I forhold til problematikken angående skjeve utvalg, må man i stor grad forsvare utvalget ut i fra en avgrensning av tekster, relatert til tematikken (Milliken 1999:233). Jeg har valgt mine tekster ut i fra relevans og innsamlet et bredt kildemateriell. Et eksempel er de årlige utenrikspolitiske redegjørelser til Stortinget om de norske bidragene. En tekst som informerer om regjeringens valgte sikkerhetspolitiske linje og den etterfølgende debatten gir samtidig kunnskap om de ulike meninger som ytres i forhold til

deltagelsen i Afghanistan. Det er viktig å huske at uttalelser i en diskurs kan være preget av subjektive holdninger og meninger. Derfor er det alltid viktig med et kritisk blikk til de kilder man bruker. Man må også se på forutsetningene til uttalelsene.

Det viktigste for reliabiliteten er å sikre etterprøvbarhet, noe som sikres gjennom tydelige og korrekte kildehenvisninger (Bergström og Boreus 2002). Den primære kilden ligger nærmest i tid og rom i forhold til konteksten (Kjellstali 1999:170). Jeg følger diskursanalytikerens oppskrift om å samle inn et representativt utvalg av primærkilder fra et bredt utvalg av offentlige kilder som stortingsdokumenter, meldinger, proposisjoner, taler og utredninger (Howarth 2005:197) Det kan uansett bli fruktbart at man trekker inn meningsutvekslinger, forskningsarbeid og avisoppslag i selve analysen, fordi det oppfyller kravet om kildemangfold. Det vil være tilstrekkelig for å gi et helhetlig bilde av regjeringens legitimering av de norske bidragene i Afghanistan i daværende stortingsperiode.

Samtidig er det nødvendig å være kritisk ovenfor de kildene jeg tar i bruk. Kildekritikk ses på som et sett av regler i bruken av kilder. Jeg vekter analysen av primærkilder som har sitt opphav fra offentlige uttalelser. Jeg har lest alt som er kommet fra regjeringen i perioden 2005-2009 angående det norske engasjementet i Afghanistan, samt sett på flesteparten om stortingsdebatter og redegjørelser tilknyttet det norske engasjementet i Afghanistan i samme periode. Jeg mener at jeg har et representativt utvalg av kilder for å besvare problematikken. Krav til en fullverdig innsamling av utsagn er i oppgaven vurdert å være tilstrekkelig for å besvare problemstillingen. En av analysens hovedkilder er Soria Moria-erklæringen som kom i 2005. Et dokument som er fremforhandlet mellom de sittende partiene i regjeringen. Kilden representerer den politiske plattform for regjeringssamarbeidet de neste fire årene. Dette er en kilde som det hele tiden vises til og et dokument som gjennomgående har fått mye oppmerksomhet både i mediene og i samfunnet generelt.

3 Bakgrunn

"De norske elitene kan både være ideologisk og politisk enig og sterkt uenig på samme tid"
(Gullbrandsen 2002:145).

3.1 Konsensusorientert utenrikspolitikk

Politikkens domene er knyttet til realiseringen av kollektive mål ved hjelp av makt, og der den dominerende aktør [regjeringen] i prinsippet kan tvinge fram en felles enighet (Østerud m.f. 2003:15). Konsensus er et viktig element i den demokratiske rettstaten og er del av hva man i dagens samfunn betrakter som et velfungerende demokrati. Konsensus om norsk utenrikspolitikken fører til at dette politikk området gjerne blir tatt for gitt og fremstår som upolitisk og dermed stabilt (Løvold 2002:6). Konsensus betraktes i denne oppgaven som en handlingsbetingelse for de sikkerhetspolitiske vedtakene som kommer fra regjeringen i perioden. Det at norsk utenrikspolitikk i stor grad er konsensusorientert, betyr ikke at det er en allmenn enighet om alle enkeltsaker eller at det partipolitiske landskapet kan ses på som monotont. Konsensus refererer til en enighet om kjernesporsmål i norsk utenrikspolitikk blant de partiene som ses på som de legitime og tradisjonelle forvalterne av norsk utenrikspolitikk (Matlary og Halvorsen 2006).

Konsensus ilegges høy legitimitet fordi den har kraft til å styre meninger i en og samme retning. Foucault hevder det er en styringskunst fra regjeringens side å oppnå en bred tilslutning om et vedtak (Foucault 2002: 15). Et viktig begrep i denne sammenheng er hegemoni, definert som en herskende konsensus i et samfunn, men som reiser spørsmål om "who is in command" (Jørgensen og Phillips 1999:48; Laclau 1990:30).

Konsensus innenfor en bestemt gruppe forutsetter at alle til en viss grad bidrar til å oppnå en kollektiv resonans. Pluralisme i samfunnet, er en medvirkende årsak til dannelsen av ulike forestillinger og mange sannheter, det finnes også innenfor

sikkerhetsdiskursen (Mouffe 2008). Konsensustradisjonen i utenrikspolitikken kan oppfattes som en grunnleggende enighet. Det kommer av at det eksisterer en enighet om de elementære reglene i et demokratisk samfunn, som danner en stabilt samarbeidsmønster på tross av den eksisterende pluralisme (Eriksen 1996a:3). Sikkerhetspolitikken er i større grad preget av mer ideologisk betingede motsetninger som skaper rammene for diskursen (Narud og Hvem 2009:3).

Det kan være nyttig å skille mellom kompromiss og konsensus. Kompromiss kan ses som en del av en større sti i retning konsensus. Kompromiss er den nest beste løsningen i forhold til et ønsket utfall. I politikken verden er kompromiss en naturlig del av hverdagen for å frembringe tilslutning fra de involverte parter. Begrepet om et *overlappende konsensus* relateres til tilfeller hvor man står ovenfor uforenlige verdier som gjør det vanskelig å se muligheten for konsensusdannelse. I oppgaven ser jeg på en periode der den norske regjeringen består av partier som ikke før har samarbeidet innenfor regjeringsrammer. I slike situasjoner er det viktig at man besitter en felles respekt og evnen til å ta hensyn til motparten. Sikkerhetspolitikken er et område hvor det er tydelige forskjeller mellom partipolitiske ståsted (Matlary og Halvorsen 2006:191). I henhold til klassifikasjonene kan man spørre om det er slik at regjeringspartiene har inngått kompromisser som viker fra deres partipolitiske premisser og verdier, slik at man har forhandlet fram en enighet på bekostning av verdier? En slik enighet klassifiserer Eriksen (1996b:8) som *modus vivendi*⁴. Det er begrepet på en ustabil enighet som er blitt stabilisert gjennom normer og de gode argumentene. Det er et uttrykk for en legitim enighet vedrørende politiske emner med store uenigheter (Eriksen 1996b:25). Soria Moria-erklæringen kan ses på som et Modus vivendi-dokument i den grad det er en samling av ulike partipolitiske holdninger, hvor man til slutt har funnet en plattform man kan si seg enig i å regjere etter. De parlamentariske prosedyrer aksepterer og inviterer til bruk av makt for å dominere over andre i oppnåelsen av en flertallsavgjørelse (Saxi 2007:258).

---

⁴ Modus vivendi (lat.) - Måte å leve på, en foreløpende ordning inntil endelig avgjørelse finner sted.

3.2 *Utenrikspolitiske beslutningsprosedyrer*

Konsensus i norsk sikkerhets- og utenrikspolitikk avspeiles i bruken av konsultasjonsordninger mellom storting og regjering når man står ovenfor viktige beslutninger i søken etter enighet på tvers av partipolitiske synspunkter (Thune m.fl. 2006). Utenrikspolitikken må både forholde seg til en nasjonal og internasjonal kontekst. Enighet utad er viktig innenfor sikkerhetspolitiske spørsmål fordi uklarheter ses på som uheldig i henhold til Norges troverdighet ovenfor det internasjonale samfunnet. Alternativet til en åpen uenighet er blitt sett på som et strategisk problem og kan også betegnes som en "trussel" og "fare" for en liten nasjon som Norge (Løvold 2002). Institusjoner og normer er med på å stabilisere de maktforhold som er til stede innenfor diskursen. Det er særlig de formelle organisasjonene og det internasjonale lovverket som utgjør systematiske bindinger som er førende på politikken form (Kjølberg og Jeppesen 2001:14). Tradisjonelt er sikkerhets- og utenrikspolitiske avgjørelser et domene for regjeringen og de relevante departementene. Sikkerhetspolitikk er regjeringens prerogativ, Sikkerhetspolitikk utpekes som "high politics", det legitimerer utøvelsen av ekstraordinær forvaltingsoppgaver og spillereglene innenfor politikkfeltet (Hoffmann 1966). Norsk praksis avspeiles også i et engasjert Storting hvor partiene kommer med innvendinger. Kampen om meninger representerer legitimeringsstrategier for den etablerte makt, men også et ettersyn av makthaverens legitimitet (Eriksen 1996:11). Stortinget, utenrikskomiteen og Den utvidede utenriks- og forsvarskomite⁵ er de institusjonelle forkjemperne for konsensus i sikkerhetspolitikken (Sjaastad 2006).

Regjeringen besitter en parlamentarisk forutsetning ved at det er en flertallsregjering (Saxi 2006:254). Det er den "hønsvaldske parlamentarisme"⁶ som hersker i Stortinget, fordi regjeringen i prinsippet aldri kan bli nedstemt (Knudsen 2006). Men den

---

⁵ Den utvide utenriks- og forsvarskomite forkortes til DUUK. Selv om komiteen har skiftet navn velger jeg å bruke den gamle forkortelsen i oppgaven.

⁶ Begrepet kom etter at stortingsopposisjonen i 1959 fremmet et mistillitsforsalg mot regjeringen, men Arbeiderpartiets parlamentariske leder Nils Hønsvald mente at forslaget ikke hadde noen sjanse å bli vedtatt (Heidar 1995:277).

utenrikspolitiske tradisjonen tilsier at man uavhengig av dominans skal søke å oppnå bredest mulig enighet og Stortinget betraktes som arenaen for å skape den brede enighet (Græger og Neumann 2006). Flertallsbeslutninger viser til prosessen hvor argumenter er blitt prøvd og veid, og som inneholder en respekt og toleranse for opposisjonelle ytringer. Det er den offentlige meningsdannelsen som ses på som avgjørende for å kunne legitimere beslutningsutfall og definere og skape oppslutning om politiske mål (Eriksen 1996b:28, 32). Muligheten til å kunne påvirke og delta i utformingen av politikk er en av grunnsteinene for et fungerende demokrati. Soria Moria-erklæringen kan defineres som en formålserklæring, det beskriver en felles hensikt, men inkluderer også en definisjon av regjeringens prinsipper og verdier. Dokumentet avspeiler en forhandling hvor prinsippene om tillit, respekt og enighet om formål er avgjørende for dannelsen av en kollektiv enighet (Butler og Rothstein 2003).

Beslutningsgangen innenfor sikkerhetspolitikken kan kategoriseres i to ulike typer. Den ene er en lukket prosess som inkluderer Den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé, hvor hemmelighold og konsultasjonsordninger aksepteres som praksis. Den andre kan klassifiseres som en åpen prosess, hvor man i større grad inkluderer et åpent Storting og offentligheten. I en del tilfeller ser man en kombinasjon av begge prosessene, særlig når et tema trigger til opphetet debatt involveres Stortinget i håp om å opprettholde konsensus (Knudsen 1997:75).

Det særegne forbundet med sikkerhetspolitiske beslutningsprosedyrer er elementet av hemmelighold. I april 2009 endret Den utvidede utenrikskomité (DUUK) navn til Den utvidede utenriks- og forsvarskomiteé. Sammenslåingen av Utenrikskomiteen og Forsvarskomiteen kom av at flertallet på Stortinget påpekte behovet for å se sikkerhets- og forsvarspolitikken i en sammenheng (Inst.S.nr.61 2009-10:1). Komiteen består av medlemmene fra Utenriks- og forsvarskomiteen, stortingspresidenten og de parlamentariske ledere (Inst.S.nr 256 2009-10:1). Ut i fra Stortingets forretningsordning (§ 13) er komiteens oppgave å "drøfte med regjeringen viktige utenrikspolitiske, handelspolitiske, sikkerhetspolitiske og beredskapsmessige spørsmål" (Ibid.:4). Komiteen er først og fremst et konsultasjonsorgan og brukes i

prinsippet før viktige sikkerhetspolitiske avgjørelser tas, fordi regjeringen ønsker ryggdekning fra Stortinget. Ved å drøfte viktige sikkerhetspolitiske beslutninger i DUUK ivaretas også tillitsforholdet til Stortinget. Bakgrunnen for bruken av DUUK innenfor sikkerhetsbeslutninger er at det anses å være hensiktsmessig å lukke diskusjonene inne i komiteen for å unngå åpne vedrørende sensitive sikkerhetspolitiske avgjørelser (Sjaastad 2006:22).

Stortingets rolle i utenrikspolitiske spørsmål er særegen, fordi i stede for å utøve konstitusjonell kontroll med regjeringen, vektlegger man å støtte opp under regjeringens valgte utenrikspolitiske hovedlinje (Sjaastad 2006:19). Viktigheten av et unisont og enig Storting er vektet i vanskelige utenrikspolitiske spørsmål, som for eksempel emner norsk deltagelse i internasjonale operasjoner, der man ønsker en sterk politisk og offentlig konsensus (Jakobsen 2006:147). Stortinget er en viktig arena når man skal se hvordan utenrikspolitisk enighet arter seg (Sjaastad 2006:19). Løvold (2002) hevder likevel at Stortinget ikke er en *aktiv* aktør innenfor sikkerhetspolitiske beslutninger. En uttalelse fra Håkon Blankenborg (Ap) illustrerer holdningen:

"målet for landets regjering og Storting består i å strekke den utenrikspolitiske enigheten så langt som det er mulig å føre en konsistent, norsk utenrikspolitikk som gjør at Norge er en forutsigbar og sikker samarbeidspartner i det internasjonale samfunnet"(Blankenborg sitat hentet fra Løvold 2002).

Som sitatet viser, oppfatter Stortinget seg som et *konsensus-skapende* organ. Begrepet er særlig knyttet til DUUK og denne beslutningspraksisen medfører at debattene er lite synlig i det offentlige rom (Løvold 2002). Det kan være problematisk i en oppgave som analyserer offentlig diskurs, det at de relevante meninger sies i lukkede debatter. Hemmelighold kan gjøre at relevante utsagn ikke inkluderes i analysen. I dag ser en tendens til at de utenrikspolitiske emner er flyttet ut til den åpne arena, Stortinget. Økt gjennomsiktighet vil føre til like muligheter til å kunne påvirke politiske beslutninger og gir de folkevalgte muligheten til å sette den politiske dagsorden (Rotthem 2007:42).

I debattene etter utenrikspolitiske redegjørelser er det ofte de samme representantene som tar ordet, særlig er det partiledere og medlemmer av utenrikskomiteen,

ordningen retter seg etter normal praksis innenfor Stortinget (Knutsen 1997:75,85). Siden etterkrigstiden har Høyre og Arbeiderpartiet⁷ hatt en tradisjon om å opprettholde et nasjonalt og helhetlig perspektiv i utenrikspolitiske emner. (Matlary og Halvorsen 2006:190, Knutsen 1997:23). Eksempelvis var det i første periode av deltagelsen i Afghanistan under Bondeviks regjeringsperiode, hadde Høyre både utenriksminister og forsvarsminister postene. Mens under Stoltenberg II-regjeringen var det representanter fra Arbeiderpartiet som fylte de samme postene⁸. Dermed fikk begge partier stor innflytelse på sikkerhetspolitikken, herunder den norske deltagelsen i Afghanistan. Det er likevel slik at regjeringen er et kollegium og derfor kan man ikke si noe eksakt om graden av innflytelse.

Utenriksdepartementet (UD) og Forsvarsdepartementet (FD) har stor påvirkning på utformingen av sikkerhetspolitikken (Knutsen 1997:22). Innenfor sikkerhetspolitikken har det tradisjonelt vært en del tautrekking mellom de to departementene. FD har rollen for å ivareta og koordinere Norges forsvarsrelasjoner til NATO og FN (Græger og Neumann 2007:75,81). I saker vedrørende militær deltagelse vil bestemmelsene ligge i grenseland mellom UD og FD. UD besitter et samordningsansvar og har det siste ordet, mens Forsvarsdepartementet besitter den faglige ekspertisen for å foreta velbegrunnede avgjørelser om styrkenes praksis. Siden 1980-tallet ser man at FD har bygget opp en motekspertise til UD innenfor sikkerhetspolitiske spørsmål.

3.3 Norsk deltagelse i internasjonale operasjoner siden 1990.

For å få innsikt i den spesifikke debatten etter regjeringsskiftet i 2005, må vi ha kjennskap til utviklingen av de norske bidragene over tid. Norge er bundet av ulike forpliktelser gjennom internasjonal lov, konvensjoner og internasjonale avtaler. Etter den kalde krigen så man at det ble etablert nye rammer for utenriks- og sikkerhetspolitikken. Sikkerhetspolitiske vurderinger er påvirket av det

---

⁷ Høyre og Arbeiderpartiet har vært de største partiene siden etterkrigstiden.

⁸ Arbeiderpartiet hadde både Statsminister, Utenriksminister og Forsvarsminister under samarbeidsregjeringen 2005-09.

internasjonale og nasjonale handlingsrom (Jakobsen 2006:26). Etter 1990 ser man at endringene i de internasjonale maktstrukturene er med på å danne et nytt "handlingsrom"⁹ som Norge må forholde seg til. Disse skiftningene kan ses å ha påvirket staters tenkning omkring "sikkerhet" og har ført til endringer i sikkerhetspolitisk atferd (Kjølberg og Jeppesen 2001:7-8). Selv om oppgaven konsentrerer seg om en analyse av den nasjonale diskursen, kan man ikke se bort fra at "ytre rammebetingelser" også kan påvirke diskursen. En viktig årsak til endringene var at NATOs medlemsland i 1991 vedtok et nytt strategisk konsept som endret alliansen fra å være en militærallianse til å bli en organisasjon for kollektiv sikkerhet (Knudsen 2006:256).

For Norge representerte det "nye NATO" en særlig utfordring for sikkerhets- og forsvarspolitikken, som var sterkt knyttet opp til ideen om det "gamle-NATO" representerte (Knutsen m.fl. 2000:9). NATO¹⁰ er en aktør som Norge som småstat må forholde seg til som institusjon. Sammen med NATO har USAs valgte utenrikspolitiske linje en klar påvirkning på Norge fordi alle de europeiske småstatene lever i "hegemonens skygge" (Kjølberg 2007:7). USA hevdes fra politisk hold å være Norges nærmeste og viktigste allierte. At de er og har vært Norges fremste sikkerhetsgarantister, gjør at USAs oppfordring til norsk deltagelse vil ha en spesiell betydning (Johansen mfl. 2007:23). Det viser til at arven fra fortiden vil kunne påvirke den vekt man fra norsk side legger bevaringen av det gode forholdet til USA (Skogan 2009:63). I St.prp. nr. 1 (1992-93) påpekes det at det norske handlingsrommet endres på grunnlag av ytre betingelser: "et sentralt sikkerhetspolitisk mål er å sikre aktiv norsk medvirkning i de internasjonale

---

⁹ *Handlingsrommet* er relatert til forholdet mellom de kostnader og fordeler en aktør knytter til ulike handlingsalternativer med potensielle implikasjoner for en selv, men også for "omgivelsene" eller for andre aktører (Kjølberg og Jeppesen 2001:8).

¹⁰ I 1949 bestemte regjeringen Gerhardsen at Norge skulle inngå i Atlanterhavspakten som en av grunnleggerne. Deltagelsen i alliansen var ikke sett på som en ønskelig løsning fra flertallet i regjeringen og Stortinget. Det var en reserveløsning som ble valgt fordi Norges sikkerhetsbehov ikke kunne tilfredstilles gjennom FN (Tamnes og Eriksen 1999:10-11).

institusjoner og organisasjoner som har betydning for vår sikkerhet" (Neumann og Ulriksen 1997:102).

Etter 1990 så man at nordområdene ikke lenger var en av NATOs hovedprioriteter. De norske styresmaktene fryktet at man ble marginalisert og igjen ble "den glemte flanken" i NATO. Eksempelvis reduserte USA støtten til norsk etterretningsvirksomhet drastisk i perioden og Norge minsket blant annet NATO-kontrollen på Kolsås (Tamnes og Eriksen 1999:21). For Norge ble internasjonal militærdeltagelse en måte å håndtere potensiell risiko, og samtidig bygge opp om en gjensidig avhengighet til Norges allierte (Fermann 1997:208). Utviklingen i NATO har i hovedsak utviklet seg i to bølger, den første var konsekvensen av krigføringen på Balkan og den andre var USAs "krig mot terror" (Græger 2009:35). Behovet for å tilpasse seg en ny virkelighet ble krevende etter at de internasjonale rammevilkårene ble endret. På en annen side er det innenrikspolitiske holdninger og nasjonale diskurser som er med på å begrense handlingsrommet til en norsk regjering i tilfeller der man må tilpasse seg internasjonale endringer (Knutsen B. m.fl. 2000:9; Græger 2006).

Den norske utenrikspolitikk har gradvis endret karakter gjennom et forsterket selvbilde og et høyere ambisjonsnivå enn tidligere. Regjeringer har gjennom tiden understreket Norges muligheter og plikt til å spille en global rolle. Det har vært viktig for Norge å kunne tale folkerettens sak og understreke de mindre staters moralske overlegenhet over stormaktene (Leira m.fl. 2007). Den norske identiteten har blitt knyttet opp mot å hjelpe verdens fattige og å skape fred. Dette har særlig vært kanalisert gjennom FN-engasjement og store bistandsbidrag (Riste 2001). Det verdimeslige grunnlaget for internasjonal deltagelse har delvis feste i kristne likhets- og omsorgsverdier og gjenfinnes også i arbeiderbevegelsens sosiale idealer som fokuserer på elementer som fredsbevaring og konfliktløsning. De verdibaserte argumentene ses som et idealistisk innslag i Norsk utenrikspolitikk (Knutsen B. m.fl.2000:46). Det norske fokuset på en positiv FN-politikk er rettet mot ideelle og langsiktige målsetninger i norsk utenrikspolitikk. Norge har vært faste bidragsytere

til FNs fredsbevarende operasjoner siden de første oppdragene i Midtøsten og Kashmir på slutten av 1940-tallet (Fermann 1997:211).

I siste del av 1990-tallet så man en økning av Norges militære bidrag til internasjonale operasjoner, som gikk ut over tradisjonell fredsbevaring. I Stortingsmelding nr.14 nevnes det at Norge i prinsippet må være villig til å delta i fredsopprettende operasjoner, siden tradisjonelle fredsbevarende operasjoner og innsats i støttefunksjoner ikke lengre ble oppfattet som tilstrekkelig for å sikre innflytelse i NATO (Neumann og Ulriksen 1997:102). Første gang Norge deltok i fredsopprettende operasjoner, var i forbindelse med Iraks invasjon av Kuwait i 1990. Norge legitimerte deltagelsen med argumentet at FNs sikkerhetsråd hadde godkjent innsats av fredsopprettende operasjoner, det ble også gjentatt ovenfor tidligere Jugoslavia og i Somalia (Fermann 1997:212). Fredsoperasjoner betegnet som "*Charter VI and a half*", som stammer fra FN-pakten. De tradisjonelle fredsbevarende styrkene ligger et sted mellom kapittel VI i FN-pakten som omhandler fredelig bileggelse av tvister, hvor man tar i bruk "ikke" militære virkemidler for å bekjempe konflikter, og artikkel VII som støtter bruken av makt for å opprettholde internasjonal fred og sikkerhet. Ideen om at fredsbevarende styrker må være villige til å inngå i militære kamper for å stoppe konflikter, får i perioden større spillerom (Farrell 2007:326). Deltagelsen legitimeres med at Norge er folkerettslig forpliktet til å delta, fordi det er i tråd med norsk tradisjon å stille opp for FN og andre organisasjoner i fredens tjeneste (Eide 1996:319).

Det norske innenrikspolitiske landskapet er ofte fremstilt som delt i to blokker, den borgelige og den sosialistiske. Den politiske venstresiden har stått for den vedvarende opposisjonen i forhold til norsk medlemskap i NATO og er kritiske til norsk deltagelse uten eksplisitt FN-mandat. I Ap var dette særlig problematisk når de hadde regjeringsansvar, fordi mye av denne opposisjonen var innad i partiets egne rekker (Tamnes og Eriksen 1999:33). Knudsen (2006:253) påpeker at 1990-tallet markerte at blokkbetegnelsen innenfor sikkerhetspolitiske spørsmål ble mindre relevant. Et skifte man så etter den kalde krigen, var at et flertall i SV mente at NATO bidro til fred, men partiet gikk ikke bort fra å mene at Norge burde ha en løsere

NATO- og USA-tilknytning. Avstandstaking til de allierte er begrunnet i et ønske om autonomi, det å hindre eller minimere andre staters innblanding i nasjonale beslutninger. "Selvråderett" er et slagord som har hatt god klangbunn innenfor norske sikkerhetspolitiske holdninger (Knutsen B. m.fl.2000:48).

3.3.1 Norsk deltagelse under Kosovo-krisen

For å forstå hvorfor Norge deltar i Afghanistan, må vi se nærmere på utviklingen på 1990-tallet. For NATO har internasjonale operasjoner, spesielt de som er betegnet "out of area", fått økt relevans. Dette har også hatt en smitteeffekt på utformingen av Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk hvor betydningen av internasjonal engasjement i større grad blir vektlagt (Græger 2006). Historisk kan det tenkes at NATOs operasjon i Kosovo var NATOs og Norges første krig, og var med på å sette nye rammebetingelser for norsk utenrikspolitikk (Johansen m.fl 2007:22).

NATO operasjonene i Kosovo var kontroversiell fordi operasjonen ikke var basert på godkjenning fra FNs sikkerhetsråd, og flere hevdet at den ikke fulgte internasjonal lov. Den norske regjeringen gav sin støtte til oppdragene, også til NATOs bombekampanje for å tvinge de serbiske styrene ut av Kosovo, en kampanje som varte i 78 dager (Riste 2001:281, Ulriksen 2009:87). De norske spesialstyrkene var en av de første enheter inne i landet etter at bombene sluttet å regne (Gæger og Leira 2005:57). Norge bidro med cirka 1300 topper fra Telemarkbataljonen til stabiliseringsstyrken KFOR.

Et av hovedargumentene for den norske deltagelsen var å forhindre spredningen av konflikter (Græger 2009:155). Det var også en utbredt enighet om at NATOs inngripen i Kosovo var "moralsk riktig", derav begrepet "humanitær intervensjon"¹¹. Norge delte de andre NATO-landenes oppfattelse av at den militære aksjonen var forsvarlig ut i fra folkeretten, hvor land er forpliktet til å gripe inn for å forhindre folkemord (Johansen m.fl. 2007:21). Men det var ikke villighet til å definere

---

¹¹ Intervensjonen begrunnes ut i fra to hovedmål: å gi øyeblikkelig hjelp og forsvare fundamentale menneskerettigheter (Farrell 2007:314).

konflikten i Kosovo som "krig", fordi det ville føre til at den norske deltagelsen ville bli sett på som et dramatisk brudd på den tidligere politikken (Knutsen B. m.fl. 2000:50). Ved engasjementet i Kosovo påtok NATO seg en ny rolle, dette medførte at Norge deltok i militære operasjoner fjernt fra eget territorium.

3.3.2 Norsk deltagelse i Afghanistan

Etter terrorangrepene 11. september har bruken av militær makt fått økt relevans, noe som har medført konsekvenser for de norske styrkene (Thune og Larsen 2000:182). I oktober 2001 gikk en amerikansk-ledet koalisjon til angrep på al-Qaida og Taliban under Operation Enduring Freedom i Afghanistan under fanen "krigen mot terror". OEF var et uttrykk for USAs krav til selvforsvar i henhold til FN-paktens artikkel 51 som ble etterfulgt av Sikkerhetsrådets resolusjon 1368¹² (Matlary 2006:116-117). Norge deltok ikke i selve invasjonen, men i perioden 2001-2003 deltok Norge i to operasjoner i Afghanistan. I en koalisjon av de villige (OEF) som var ledet av amerikanerne og den FN-mandaterte International Security Assistance Force (ISAF) (S.prp.1. 2003-04:22). Fra regjeringen ble operasjonen forsvart ut fra argumentet om at deltagelsen hadde forsvarlig hjemmel i folkeretten og aktivering av artikkel 5 i NATO-traktaten (Garbo 2003:49). Den nasjonale debatten om den norske deltagelsen i Afghanistan, dreide seg i all hovedsak om terroraksjonen mot USA kunne betraktes som et statlig angrep eller ikke og om det var riktig av NATO å aktivere artikkel 5¹³ i NATO-pakten.

Norge har bidratt til OEF med nisjekapasiteter, og spesialstyrkene har gitt innpass hos viktige allierte (Græger 2009:155, Heier 2006). Også norske mineryddere, transportfly og kampfly, F-16, i OEF. Spesialstyrkebidragene til OEF ble forlenget i 2003 grunnet den ustabile og usikre situasjonen i Afghanistan (Forsvarsdepartementet 2003). Etter regjeringsskiftet i 2005 bestemte Stoltenberg II-

---

¹² Resolusjonen bekrefter på ny den naturlige rett til individuelt eller kollektivt selvforsvar anerkjent av FN-pakten og gjentatt i resolusjon 1368 (Utenriksdepartementet 2001).

¹³ Artikkel 5 i Atlanterhavspakten (1949) tolker et angrep mot et NATO-land som et angrep på alle (www.nato.int).

regjeringen å ikke fornye mandatet til OEF, men konsentrere bidragene til ISAF-styrkene.

ISAF-styrkene ble opprettet etter en Bonn-konferansen i regi av FN i 2001, med hovedmål å sørge for trygghet og stabilitet i og rundt Kabul. I 2003 overtok NATO ansvaret for å lede ISAF-styrkene. I begynnelsen bidro Norge med en transportkontrollenhet og et eksplosiv-ryddeteam avgrenset til Kabuls internasjonale flyplass og i og rundt hovedstaden. Regjeringen besluttet så å sende et vakt- og sikringskompani til ISAF-styrkene. Deres hovedoppgave var å bidra til sikkerhet rundt utformingen av Afghanistans nye grunnlov, etter gjennomføringen ble oppgavene endret til å delta i sikringsoppgaver i Kabul (Forsvarsdepartementet 2004). I tidsrommet april 2007 til oktober 2007 var spesialsoldater fra Hærens jegerkommando / Forsvarets spesialkommando stasjonert i Kabul-området (Forsvarsnett 2008). Engasjementet ble forlenget i 2008 med en spesialstyrkeenhet på omlag 150 personell i Kabul-regionen, for en periode av 18 måneder. Spesialstyrkene skulle operere innenfor konkrete retningslinjer som innebar at de Norske myndigheter til enhver tid vil ha nasjonal kontroll med bruken av spesialstyrken (Forsvarsdepartementet 2007).

I 2003 utvidet FNs sikkerhetsråd ISAF-mandatet til å gjelde hele Afghanistan, noe som innebar nye krav til deltagelse. Styrkebidragene fra Norge ble en del av den britiskledede PRT¹⁴ i Maymaneh-området i nordvestlige Afghanistan, hvor Norge fra september 2005 overtok lederansvaret for oppdraget. Fra norsk side deltok man med både militære og sivile komponenter. Det var omtrent 50 personell, to polititjenestemenn og fire rådgivere med bakgrunn i politikk og bistand (Forsvarsnett 2005). Etter tiltredelsen av den nye regjeringen i 2005 ble PRT-engasjementet i Maymaneh videreført. I 2006 etablerte forsvaret en hurtigreaksjonsstyrke i Mazar-e Sharif, nord i Afghanistan. Regjeringen besluttet å sende fire norske F-16 fly i 2006 som hadde som hovedoppgave å støtte ISAFs bakkestyrker. *Operasjon Afghanisk Falk* avsluttet sitt oppdrag i 2006 etter å ha vært operativ i tre måneder (Forsvarsnett 2006). Regjeringen besluttet å fortsetter sin

---

¹⁴ Forkortelsen står for: Provincial Reconstruction Team.

innsats i Faryab-provinsen og styrker stabiliseringsstyrken (PRT) i Meymaneh, Norge skulle stille med 2-3 helikoptre og en infanterienhet på om lag 100 personell (Forsvarsdepartementet 2007). I 2008 hadde Norge om lag 600 soldater under ISAF kommando, og har fremdeles hovedansvaret i for PRT Meymaneh, stabiliseringsstyrken i Faryab-provinsen i Nord-Afghanistan. Målet med styrkene er å: "(...) bidra til å reetablere trygge omgivelser og skape grunnlag for utvikling og vekst for det afghanske folk" (Forsvarsnett 2008).

Norge deltar også i Operational Mentoring and Liaison Team (OMLT) med 14 stabsoffiserer på korps- og brigadenivå. ISAF startet OMLT sommeren 2006, målet er å få den afghanske hæren opp på et nivå slik at den kan ivareta sikkerheten i landet på egen hånd (Forsvarsnett 2008). Våren 2009 påtok de norske styrkene ansvaret for treningen og utdanningen av en afghansk bataljon i regi av OMLT.

I sivile bidrag har Norge økt sitt bidrag til 750 millioner norske kroner for budsjett året 2008. Meste av den sivile innsatsen er lokalisert i Faryab-provinsen i Nord-Afghanistan (Høgseth 2009:190). Norge har også deltatt med norske feltsykehus, drift av Kabul International Airport og en rekke andre mindre oppgaver.

4 Diskursen om Norges deltagelse i Afghanistan etter regjeringsskiftet i 2005

I de tre kommende kapitlene vil jeg analysere diskursen om Norges deltagelse i Afghanistan, med vekt på perioden etter valget i 2005. For å svare på problemstillingen vil jeg analysere diskursen om Norges deltagelse for å se om "konsensuskulturen" er nedfelt i diskursen. Ved å lese offisielle dokumenter forsøker jeg å kartlegge hvordan de ulike argumentene for deltagelsen kan identifiseres i ulike representasjoner i diskursen og styrkeforholdet dem imellom. Jeg ønsker å undersøke hvilke virkelighetsoppfatninger som aktiviseres av de ulike bærere innenfor den aktuelle diskursen. Bærene av hovedrepresentasjonen er først og fremst regjeringspartiene, men i fleste tilfeller er representasjonen støttet opp av alle partiene på Stortinget. Diskursen har også en materialitet som avspeiles i ulike institusjoner, særegne beslutningsprosedyrer og "spilleregler".

I dette første kapitlet vil jeg identifisere og analysere ulike representasjoner av den norske tilstedeværelsen i Afghanistan. Kapitlet vektlegger de overordnede begrunnelsene for hvorfor Norge deltar i Afghanistan. Især er argumenter knyttet til sikkerhet, folkeretten og alliansesolidaritets sentrale i diskursen om den norske deltagelsen. Som nevnt innledningsvis (under avsnitt 1.2, s. 7) er dette begreper som brukes aktivt av forskjellige bærere for å normalisere begrepene slik at de ses som gyldige argumenter innenfor diskursen.

Politikere fra alle partier har siden krigens start i 2001 legitimert deltagelsen med to hovedargumenter. Den første er at det er viktig for Norge å støtte NATO for å sikre organisasjonens relevans, med tanke på egnen sikkerhet, blant annet i nordområdene (Græger 2009). Den andre argumentasjonen som fremheves er viktigheten av å hjelpe Afghanistan ut av fattigdom og ved oppbygning av det afghanske samfunnet (Matlery 2009:4).

Konsensus innenfor en sikkerhetspolitisk diskurs er en innenriks handlingsbetingelse, og bruken av DUUK har en særdeles viktig rolle når noe fremstilles som sensitive sikkerhetspolitiske beslutninger. I denne delen av analysen vil jeg forsøke å kartlegge hvilke argumentasjonsrekker hovedrepresentasjonen er innleiret i; Hvilke begrunnelser for deltagelse argumenteres og representeres i diskursens dominerende representasjon?

Argumentene bygger opp om en hovedrepresentasjon av deltagelsen. En representasjon er en form for virkelighetsforståelse, de ses som konkurrerende virkelighetsforståelser (Neumann 2001:35). Hvordan engasjementet ble omtalt under Bondevik II-regjeringen, altså hvilke representasjoner av engasjementet som eksisterte tidligere, gir et bilde på om de eksisterende representasjonene reartikuleres eller forandres ved regjeringsskiftet i 2005. Først skal jeg finne de argumentene, utsagnene som utgjør kjernen i den dominerende representasjonen. Videre blir det viktig å se hvilke bestemmelser som kan ha innvikning på den offentlige diskursens praksis og gi grobunn for etablering av alternative og utfordrende posisjoneringer. Det kan medvirke til å illustrere en styrkning eller svekkelse av de representasjonene som allerede er tilstede.

4.1 Soria Moria-erklæringen - en ny utenrikspolitisk konsensus?

Som nevnt tidligere fremstår Soria Moria-erklæringen som en markering av skiftet i maktposisjonen innenfor sikkerhetsdiskursen. Dokumentet stadfester enigheten mellom de tre partiene i regjering og brukes som et anker og retningslinje for politikken de neste fire årene, uten å være et uttømmende dokument. Det er fra Soria Moria-erklæringen de første politiske signalene om hvordan regjeringen ønsker å forholde seg til engasjementet i Afghanistan framstilles. I regjeringens tiltredelseserklæring i Stortinget ble det norske NATO-forholdet poengtert: "Regjeringen vil bruke NATO til å videreutvikle det transatlantiske partnerskapet. Nye sikkerhetspolitiske utfordringer skal møtes med nye virkemidler" (Statsministerens kontor 2005:38). Regjeringsplattformen danner grunnlaget for samarbeidet mellom de tre partiene og er et resultat av en rekke kompromisser.

Regjeringen måtte finne den rette blandingen av alliansepolitikk og ideelle interesser for å imøtekomme de ulikhetene som er mellom partiene. Den norske deltagelsen i Afghanistan et vanskelig område å komme frem til en kollektiv enighet, fordi den igjen vil gå på bekostning av posisjoners grunnleggende verdier og premisser (Eriksen 1996a:7). Dokumentet avspeiler at hovedlinjen i norsk utenrikspolitikk ikke endres:” Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemskapet i NATO (...)” (Soria Moria 2005:5). Partiene er enige om resultatet av forhandlingene, men hadde muligens foretrukket et alternativt utfall som i større grad gjenspeilet partiets kampsaker. For SV er det særlig det at NATO-linjen vedvarer i norsk utenrikspolitikk eksempel på et kompromiss der partiet i prinsippet hadde foretrukket et annet utfall. Norsk NATO-medlemskap blir et ”ikke-tema”, på lik linje med EU-spørsmålet som ses på som Sps store kompromiss. Det kan se ut som regjeringspartene foretar diskursive grep, der partiene (bevisst eller ubevisst) kamuflerer egeninteressen ved å appellere til fellesinteressen (Eriksen 194:24). Gitt forskjellen mellom Ap og SVs sikkerhetspolitiske ståsted, er det grunn til å klassifisere dette som et *modus vivendi*-dokument, der enighet inngås som går på bekostning av partipoliske ståsteder (Eriksen 1996b). Det kan derfor klassifiseres som en ustabil enighet som krever kontinuerlig diskursivt arbeid for å opprettholdes.

Etter tiltredelsen kom det en rekke ulike offentlige dokumenter som representerte den nye rødgrønne regjeringens utenrikspolitikk. I dokumentene gjentas det at regjeringens utenrikspolitiske hovedlinje i stor grad var en fortsettelse av tidligere politikk (S.Tid. 2005-06a-b). I de ulike offentlige dokumentene ser man referanser til de tidligere regjeringers sikkerhetspolitiske avgjørelser. Dette viser en utstrakt bruk av intertekstualitet som ressurs i legitimering av beslutninger. I søken etter konsensus blir regjeringsplattformen fremstilt å være i tråd med tidligere norsk deltagelse i Afghanistan. Forsvarskomiteens daværende leder Jan Pettersen fra Høyre, gikk så langt som å hevde at regjeringens utenrikspolitiske linje var en ”hyllevare” (S.Tid. 2005-06:211). Dette gir uttrykk for at flertallet på Stortinget ikke opplevde den nye regjeringens utenrikspolitikk som noe brudd på den foregående politiske linjen.

Ønsket om konsensus i utenrikspolitikken deles av størstedelen av partiene på Stortinget. Dermed er det trolig at både regjeringspartier og de partiene som inngår i den "borgelige opposisjonen" inngår kompromisser i søken etter et opphøyd konsensus. Betinget av Aps størrelse og tradisjonelle rolle som til syvende og sist har arbeidet for å opprettholde konsensus og har hatt det formelle siste ordet i beslutninger vedrørende den norske deltagelsen.

Etter Utenriks- og Forsvarsministerens redegjørelser om de Norske styrkebidragene til Afghanistan i 2005, utspiller det seg en sub-diskurs om verdien av utenrikspolitisk konsensus på Stortinget. I debatten uttaler APs Marit Nybakk: "Solberg og co(...)brøt tradisjonen med det brede flertallet som alltid har ligget til grunn" (S.Tid. 2005-06b:210). Nybakk begrunner utsagnet med at Bondevik II-regjeringen ikke hadde et bredt flertall, men et "knap" flertall i Stortinget bak beslutningen om å sende stabsoffiserer til Irak i 2003 (ibid.). Nybakk bærer frem en representasjon der regjeringens avgjørelser for deltagelse i ISAF er en tilbakevending til den brede enigheten i sikkerhetspolitikken. Ved å bygge opp om at beslutningen om å konsentrere bidragene til ISAF er basert på en bred oppslutning kan det bidra til å styrke representasjonen. Fordelen med å fokusere på ISAF kan også begrunnes ut i fra Hansens (2009:113) påstand om at i den norske offentligheten har støtten til det idealistiske prosjektet i Afghanistan sunket til fordel for en økende overbevisning om at det internasjonale engasjementet er dominert av de amerikanske nasjonale interesser. For å kompensere har man gradvis forsøkt å distansere det norske bidraget fra å være rent interessedrevet engasjement ved å overføre styrker fra OEF til ISAF, ved å støtte FN-styrt deltagelse i Afghanistan og gjennom økning av bistandsmidler til den sivile delen.

Utenriksministeren tar også opp ideen om et tilbakevendt bredt konsensus: "(...) flertallet om hovedlinjene er bredere enn før, ved at alle partier i denne sal nå støtter vårt betydelige NATO-engasjement" (S.Tid. 2005-06b:218). Det brede flertall er med på å definere hva som oppfattes som "normalt", og åpner for at den valgte utenrikspolitiske linjen institusjonaliseres i diskurs og praksis. Ideen om et forsterket konsensus har en kontinuitet gjennom hele perioden, kan ses i en uttalelse fra FrPs

Morten Høglund i debatten fra 2009: "Forskjellene mellom SV og Framskrittspartiet i praktisk politikk i Afghanistan er nå veldig liten. Den er kanskje større i retorikken" (S.Tid. 2009-10:3616). Om vi skal forstå FrPs talsmann riktig ser det ut til at regjeringen har klart å finne en linje man i hovedsak kan enes om.

Det diskursive arbeidet som særlig regjeringsmedlemmer la ned for å opprettholde tradisjonelle konsensuslinjen, kan ses i daværende leder for utenriks- og forsvarskomiteen Olav Akselsens (Ap) uttalelse: "Noreg har (...) i lang tid hatt store bidrag og eit sterkt engasjement i Afghanistan" (S.Tid. 2007-08:1940) Akselsen bemerker kontinuiteten i deltagelsen, som kan tolkes som et virkemiddel for å normalisere og legitimere regjeringens beslutninger.

Ved spørsmålet om konsensusdannelse må man også rette fokuset på DUUK, som ses på som et konsensusbyggende organ. I 2006 møtte regjeringen stor kritikk for at man ikke rådførte seg med DUUK før man besluttet å ikke imøtekomme NATOs oppfordring av en økning av styrkebidrag. Her i Lars Sponheims (V) ord: "(...) nemlig den forståelse og betydning den utvidede utenrikskomité har til å etablere et flertall som kanskje ikke er der i utgangspunktet" (S.Tid. 2006-07:276). Sitatet indikerer at DUUK har en konsensusbyggende funksjon, og at fordi regjeringen ikke tok i bruk komiteen ble konsekvensen en opphetet debatt.

Bærereren av hovedrepresentasjonen hevder at man følger en konsensusbasert hovedlinje i norsk sikkerhetspolitikk. Det kan ses i Utenriksministerens tale:

"Tross for de store endringene i vår sikkerhetspolitiske hverdag forblir forankringen i NATO og den nære transatlantiske relasjonen en hovedlinje i norsk sikkerhetspolitikk (...) ISAF-styrken i Afghanistan er både et produkt av vårt ønske om å bidra til stabilitet og gjenoppbygging og et uttrykk for at vi vedstår oss vår solidariske forpliktelse som medlem av NATO" (Støre 2006a).

I den dominerende representasjonen betegnes NATO som "sikkerhetsgarantist", "bærebjelke", "ryggraden" og "hjørnesteinen" for norsk sikkerhetspolitikk. Dette er del av regjeringens strategi for å framstille NATO-fokuset som en videreføring av norsk sikkerhetspolitikk, og for å samle de politiske partiene. Det er enighet om de

store linjene, men som analysens neste del påpeker, har de endringene som regjeringen faktisk har gjort ført til diskursive kamper angående bidragenes karakter.

Et sitat fra Dagbladet kan illustrere at konsensustradisjonen innenfor engasjementpolitikken har en disiplinerende rolle: "Når spørsmålet kommer til krigen i Afghanistan, blåses det i signalhornet for oppstilling på en rekke - og alle finner lydig sin plass" (Dagbladet 2009). Regjeringen styrer ut i fra et parlamentarisk prinsipp hvor hovedrepresentasjonen baseres på en politisk kultur med grunnlag i konsensustradisjonen (Saxi 2006:258).

I tiltredelseserklæringen fra Stoltenberg II-regjeringen i oktober 2005, presiserte statsministeren at: "(...) hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk skulle ligge fast" (Statsministerens kontor 2005:7). Dette gjentas flittig og viser at det er viktig for regjeringen å markere at de er tradisjonstro mot hovedlinjen i norsk utenrikspolitikk. Utenrikspolitikken skal konsentreres rundt de tradisjonelle satsningsområdene som det er konsensus om. Det er især det norske NATO medlemskapet, og en FN-ledet verdensorden som hevdes å være bærebjelken i den norske utenrikspolitikken (Soria Moria 2005:7). Dette er emner som kan klassifiseres som doxa emner innenfor sikkerhetspolitikken, de vil bli stående uberørte i diskursen. Arbeiderpartiet og Høyre er de tradisjonelle bærerne av hovedlinjen i utenrikspolitikken, dermed er det viktig for Ap å markere at den nye regjeringskoalisjonen ikke bryter med den tradisjonelle utenriks- og sikkerhetspolitiske linjen (Matlary og Halvorsen 2007:190). Utenriksminister Jonas Gahr Støre viser til kontinuiteten i sikkerhetspolitikken:

"Norske menn og kvinner i uniform har gjort innsats i fredens tjeneste for FN, NATO og verdenssamfunnet i over 50 år. Likesom andre land bidrar til Norges sikkerhet, gjør vi en innsats for at andre land og folkegrupper skal få fred, håp og utvikling. Hovedlinjene i denne politikken har det vært bred enighet om her i Stortinget." (Utenriksdepartementet 2005).

Utsagnet til ministeren viser at en måte å legitimere deltagelsen var å henvise til de idealistiske begrunnelsene, som Stortinget tradisjonelt har kunnet enes om. Deltagelsen defineres som fredens tjeneste, noe som gjør det lettere og danne bred oppslutning om. Den rammes inn i en fredsdiskurs.

Etter Soria Moria-erklæringen ser vi nyanseendringer i representasjonen av den norske deltagelsen. En viktig avgjørelse som følge av forhandlingene ses i regjeringens tiltredelseserklæring til Stortinget i 2005.

Vi vil avslutte oppdraget for norske stabs- og opplæringsoffiserer i Irak. Norsk deltakelse i ISAF-styrkene i Afghanistan skal styrkes, og mandatet for norsk deltakelse i Operation Enduring Freedom blir derfor ikke fornyet (S.Tid. 2005-06a:38).

Stoltenberg II-regjeringen markerer en forflytting fra den tidligere regjeringens sikkerhetspolitiske praksis fordi bidragene til Irak og OEF ikke lenger ble videreført. Begrunnelsen ligger i at OEF ikke er direkte underlagt NATO jamført med ISAF operasjonen i Afghanistan. Esben B. Eide uttalte: "Ja, det blir forskjell. Regjeringen gikk til valg på – og kommer til å gjennomføre – en kursjustering hva angår våre internasjonale engasjementer. Men denne kursjusteringen er solid forankret i hovedlinjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk." (Eide 2005). Sitatet viser at selv om det er nyanseendringer som følge av regjeringsskiftet, fremstilles endringen likevel ikke som et brudd på hovedlinjen. Bakgrunnen for endret sikkerhetspolitisk praksis kan være at sentrale medlemmer i SVs landstyre mente at uttrekkning var en absolutt krav for at man kunne stille seg bak beslutningen om den militære deltagelsen i Afghanistan, i motsetning til Ap og Sp som tidligere hadde støttet de norske bidragene til OEF (Klassekampen 2005a).

Bakgrunnen for at man ikke opplever større endringer, er at de parlamentariske prosedyrene aksepterer og inviterer til bruk av makt for å dominere over andre og oppnå en flertallsbeslutning (Eriksen 1996b). Det at den brede enigheten er en nytte i seg selv, for et lite land som Norge (Østerud 2006:304). En praksis som ble tatt i bruk for å møte den utfordrende representasjonens skepsis, var at større deler av sikkerhetsdiskursen om Afghanistan ble holdt utenfor DUUK. Det at man ikke lenger kunne argumentere for at avgjørelser ble tatt i lukkede regjeringsforhandlinger, men har igjen ført til at debatten preges av en større kompleksitet og debatten preges av en bredere debatt.

Utenriksministeren mener at: "vi søker mot en konsensus og felles oppslutning (...) Jeg mener vi har lyktes med til nå" (S.Tid. 2006-07a:1273). "Hovedlinjene er på plass, og at utenrikspolitikken er normalisert. (...) at ting er normale, er vel alle glade for" (Støre 2006a). Disse utsagnene kan bekrefte at konsensuskulturen er innrammende på diskursen. Det kan også ses i sammenheng med Iver Neumans forståelse av at "diskurser kan bekrefte seg selv ved hjelp av praksiser som ikke er umiddelbart synlige" (Neumann 2001:203). DUUK og kravet om konsensus kan være en tilsløret praksis som er til hjelp for den utøvende makts mulighet til å styrke de sikkerhetspolitiske beslutningene.

4.2 Freds- og Folkerettsdiskurs

Selv om det er partipolitisk uenighet om i hvilken grad Norge skal engasjere seg i de ulike organisasjonene, er "normalen" at Norge ikke kan stå alene fordi vi aldri er alene i det internasjonale samfunn. Dette er med på å sette grenser for diskursen. Utenriksministeren viser til dette prinsippet:

" (...) norsk gjennomslag avhenger i alle internasjonale sammenhenger i vel så stor grad av vår evne til å påvirke andre, jobbe med andre, ta ansvar med andre. Det avhenger av den tilliten vi opparbeider oss. Det avhenger av det ansvaret vi er rede til å ta, ikke bare i gode dager, men også i harde." (Støre 2006b).

Denne virkelighetsbeskrivelsen er forankret i regjeringsplattformen fra 2005: "Regjeringen mener at også de overnasjonale og globale utfordringene må løses gjennom felles innsats og forpliktelser. Norge skal spille en aktiv og konstruktiv rolle internasjonalt" (Soria Moria 2005:4). Dette viser til at ideen om at Norge skal delta internasjonalt ses som en del av norsk overordnet politikk.

I hovedrepresentasjonen er argumentasjonen om at Norge skal fremme demokrati og menneskerettighetene internasjonalt er del av diskursen om norsk utenrikspolitikk. Deltagelsen rammes inn i *idealpolitikken* hvor man aktiviserer verdiargumenter for å legitimere deltagelsen i Afghanistan. I Soria Moria-erklæringen understrekes betydningen av bidraget "Norge skal være en tydelig fredsnasjon. Regjeringen vil styrke Norges bidrag til å forebygge, dempe og løse konflikter" (Soria Moria 2005:5).

I et forsøk på å forene bildet av Norge som en fredsnasjon og deltagelsen i Afghanistan, fremhever representasjonen viktigheten av en helhetlig tilnærming i bruken av militære og sivile virkemidler ovenfor Afghanistan. Bærerne forsøker aktivt å innleire deltagelsen i diskursen om folkeretten. Ved å fokusere på den sivile delen gjøres det koblinger til bistand og humanitær hjelp, som deler bred utenrikspolitisk konsensus om. Leira m.fl. (2007:35) oppfattet regjeringens beslutning som en endret praksis, der man også trekker på fredsdiskurs. Ved å styrke (selv)bildet av Norge som en fredsnasjon, vil bidragene i større grad kunne forenes med norsk utenrikspolitisk tradisjon.

For enkelte på Stortinget og i regjeringen er det trolig nødvendig å trekke koblinger til også de "mykere"¹⁵ delene av sikkerhetspolitikken i fremstillingen av deltagelsen som legitim. Begrunnelsen kan være at de militære argumentene alene ikke er gangbare i forhold til SVs forståelse av deltagelsen. SV hadde derfor et behov for en bredere utenrikspolitisk forankring av de norske bidragene til ISAF. Helhetstenkningen ser ut til å favne over store deler av representantene på Stortinget, det var bred enighet om styrkingen av det sivile engasjementet i Afghanistan i perioden.

Folkeretten forenes med det ene legitimeringskriteriet for deltagelsen, og især hos SV og KrF framheves viktigheten av at deltagelsen må ha grunnlag i humanitære argumenter. Dagfinn Høybråten (KrF) uttalte: "Det folkerettslige grunnlaget for det vi gjør i Afghanistan er sterkt, FN har gitt mandatet for ISAF" (S.Tid. 2006-07b:269). Ved å knytte engasjementet opp mot folkeretten definerer man det som en forlengelse av den tradisjonelle norske utenrikspolitikken. Norge har tradisjon for å støtte opp om fredsoperasjoner i FNs regi (Rotthem 2005:352). Ved å legitimere deltagelsen med folkerettslige argumenter gjør at deltagelsen blir en beslutning som er innenrikspolitisk bekvemmelig fordi framstillingen av deltagelsen gjenfinnes i større deler av det partipolitiske landskapet. For Norge er konsekvensene at de

---

¹⁵ Myk makt er den type makt som brukes av aktører som fremmer en verdibasert utenrikspolitikk (Joseph Nye 2004).

humanitære intervensjonene i større grad begrunnes ut i fra ideelle målsettinger i norsk utenrikspolitikk (Ulriksen og Eikeland 1996:228).

Deltagelsen blir framstilt som en fredsoperasjon, og som nødvendig for Afghanistans fremtid. I denne representasjonen innleires deltagelsen i Afghanistan i en diskurs om situasjonen for den afghanske befolkningen. Begrepet *afghanisering* bæres frem av regjeringen, som et stikkord for norsk politikk. Begrepet vektlegger ideelle verdier som menneskerettigheter og demokrati, noe som forenkler legitimeringen på nasjonalt nivå. Vektleggingen av menneskerettigheter som illegges stor verdi, og som inngår i et doxisk rom. Dette viser også til diskursens disiplinerende effekt; å si seg uenig i en deltagelse som støtter opp om fred og forsoning har ikke gyldighet innenfor denne diskursen. I dette ligger den politiske målsetningen om å styrke de politiske prosessene innad i landet, særlig gjennom å bygge opp lojaliteten mellom sentrale myndigheter og lokalsamfunn (S.Tid. 2008-09a:1909). I regjeringsdokumentet "Strategi for helhetlig norsk sivil og militær innsats i Faryab-provinsen i Afghanistan", sies det at:

"Hovedmålet for det norske engasjementet i Afghanistan er å bistå afghanske myndigheter i deres ansvar for å sikre stabilitet, sikkerhet og utvikling. I tråd med enigheten fra giverkonferansen i Paris i juni 2008 og NATOs politisk-militære plan, må det internasjonale samfunnet bedre sin koordinering for å kunne styrke afghansk kapasitet og eierskap."(UD,FDogJD 2009:3).

Det norske militære engasjementet betegnes som positivt, relevant og nødvendig i hovedrepresentasjonen, selv om Stoltenberg II-regjeringen ønsker å forsterke den sivile delen av deltagelsen i ISAF-styrken er dette ikke det samme som at man avviser tradisjonelle sikkerhetsspørsmål: "Regjeringen legger vekt på at militærmaktens rolle først og fremst er å bidra til å skape et grunnlag for å etablere og gjennomføre politiske løsninger" (St.prop.48 2007:9).¹⁶ Ved å vektlegge en helhetlig deltagelse i Afghanistan blir engasjementet mindre politisk omstridt siden begrunnelsen blir forsvart ut i fra flere av kriteriene for å legitimere deltagelsen.

---

¹⁶ Forestillingen presenteres igjen i stortingsmelding nr. 38 "Om samarbeidet i NATO" fra 2008: "Militær innsats er nødvendig for å etablere trygghetsmessige rammevilkår som gjør det mogelig å nå dei mål Afghanistan" (S.meld.nr.38 2008-09:9).

Prioriteringen i NATOs egen diskurs gjenspeiles dette i en helhetlig strategi en; "Comprehensive Approach" i Afghanistan. I Norge er det opprettet en sentral koordineringsgruppe for Afghanistan med involverte departementer, som Utenriks- og Forsvarsdepartementet, for å sikre kontakt på politisk- og embetsnivå. Formålet med organiseringen er å styrke en samstemt norsk politikk for internasjonale operasjoner (NOU2008:14:158). Dette viser at helhetstenkningen omkring ISAF-operasjonen er nedfelt i norsk praksis.

Mye diskursivt arbeid gikk med til å presentere deltagelsen som en fortsettelse av norsk utenrikspolitikk. Sitatet nedenfor kan også vise en dreining av interessebegrepet, hvor de humanitære verdiene av deltagelsen framheves. Ifølge Utenriksministeren her, i en tale til Fredssenteret, er motivene for deltagelsen vektet i humanitære verdier:

"Vi er der ikke for å føre krig, men for å bistå en fattig stat, nedbrutt, utpint av kriger og overgrep, på en krevende vei mot fred og utvikling (...) Politikk for fred blir del av vår egen sikkerhetspolitikk (...) Deltagelsen i NATOs operasjoner inngår i et samlet hele der vekten ligger på å forebygge, begrense og løse konflikter" (Støre 2006a).

Sitatet viser videre at det er tette koblinger i diskursen mellom nasjonal sikkerhet og internasjonalt fredsengasjement. Representasjonen framstiller deltagelsen som et svar på oppfordringer fra FNs sikkerhetsråd: "Situasjonen i Afghanistan ble av Sikkerhetsrådet betegnet som en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet" (S.Tid. 2008-09a:1903). I regjeringens politiske plattform flettes FN og NATO sammen i kampen for fred. Det kan ses som en forlengelse av tidligere politikk. Stoltenberg II-regjeringen innleirer bidragene i en fredsdiskurs: "Regjeringen vil legge vekt på å bygge videre på og styrke den kompetanse Norge har opparbeidet innen fredsbevarende operasjoner, som har som hovedsiktemål å trygge stabilitet og sikkerhet for sivilbefolkningen"(Soria Moria 2005:11). Fokuset retter seg mot en styrking av FNs rolle, og at norsk forsvar og sikkerhet er forankret i NATO. Det norske engasjementet bygger på en tett tilknytning til både NATO og FN for å nå de utenrikspolitiske målsettinger (Soria Moria 2005:10). I likhet med Utenriksministeren fremhever Forsvarministeren vektleggingen av de humanitære sidene forbundet

med engasjementet i Afghanistan: "ISAF er en stabilitetsoperasjon. Dette reflekteres i de engasjementregler som regulerer ISAF-styrken. Hovedformålet med operasjonen er å gi den nødvendige grad av stabilitet som kan berede grunnen for utviklingen av et bærekraftig afghansk samfunn" (Strøm-Erichsen 2005). En mulig tolkning er at bidrag som både støtter opp om sivil og militært engasjement, harmonerer med det nasjonale selvbildet av Norge som en bidragsyter til internasjonalt fredsarbeid. Dette kan bidra til å dempe spenningen mellom det norske selvbildet som en "fredsnasjon" og "troverdig alliert", fordi deltagelsen må forenes med det norske selvbildet om en "good doer" (Leira m.f 2007:8).

4.3 Terrordiskurs - på lag med USA

En annen viktig argumentasjon som igjen presenteres for å legitimere deltagelsen, er at Norge skal ta del i kampen mot internasjonal terrorisme. Vektleggingen av bekjempelse av internasjonal terrorisme kan ses som et forsøk på å koble norsk deltagelse i Afghanistan opp til ivaretagelse av det gode forholdet til USA. Representasjonen gjenfinnes i Forsvarsministerens utsagn: "Norge vil videreutvikle det gode forholdet til USA" (Strøm-Erichsen 2006).

Jonas G. Støre bærer i likhet med Strøm-Erichsen frem ideen om å bevare det gode forholdet til USA: "Regjeringen vil gjøre dette veldig klart: Forholdet til USA er avgjørende for Norge. Vi ser vårt NATO-medlemskap og vårt forhold til USA som en bærebjelke i utenriks- og sikkerhetspolitikken (...) NATO er et sentrum for vårt felleskap med USA" (Støre 2006c). Ministeren hevder at man har et bevisst forhold til USA og landet ses på som et "sikkerhetspolitisk ankerfeste", men at det uansett er ideologiske forskjeller mellom USA og Norge:

"Selv om Norge samarbeider godt med USA, er det naturlig at demokratier er uenig. Det kan vi håndtere. Vi legger ikke skjul på hva vi mener om sider av USAs behandling av terrormistenkte, som er uforenelig med rettstatsprinsipper og menneskerettigheter, at det er både moralsk galt og svekker vår legitimitet i kampen mot terror" (Ny tid 2006).

Endringen etter Soria Moria-erklæringen kan også oppfattes som endret praksis. Leira m.fl. (2007:35) hevder at det etter regjeringsskiftet ser ut til at USA og Norge er

"partners in peace, not war" i internasjonale operasjoner. Utenriksministeren påpeker at: "Kampen mot terrorisme må føres (..) på grunnlag av folkerettens bestemmelser" (S.Tid. 2006-07a:1254). Utenriksministeren framhever viktigheten av å "slå ring om internasjonal rett" og mener at å gå fra disse linjene kan være en "farlig vei" (Utenriksdepartementet 2006). Støre (Ap) påpeker også at man må følge de utenrikspolitiske spillereglene for å beholde en legitim verdensorden.

I Utenriksministerens forord i utenriksdepartementets strategi for Norges deltagelse i bekjempelsen av internasjonal terrorisme, sa han: "Kampen mot terrorisme er dypest sett en kamp om verdier. Og vår innsats mot terror vil bare lykkes dersom kampen føres i full overensstemmelse med rettstatens prinsipper og de universelle menneskerettighetene" (Utenriksdepartementet 2006). Uttalelsen kan ses som en forlengelse av regjeringsplattformen, ministeren markerer avstand til USAs utenrikspolitiske linje, hvor USA ikke har forholdt seg til internasjonale bestemmelser, især vedrørende behandlingen av krigsfanger som man ikke så på som riktig praksis i følge internasjonal rett. Argumentasjonen til ministeren kan muligens bidra til å begrunne regjeringens valg om å ta avstand fra OEF og USAs operasjon i Irak. Statssekretær Eide (2006a) argumenterer for at Norge deltar i bekjempelsen mot terror for å "minimere risiko" for Norge og det internasjonale samfunn. Eide markerer i samme tale at regjeringen ikke ønsker å gå på bekostning av folkeretten ved bekjempelsen av terror. Daværende politisk rådgiver Ragnhild Mathisen fronter det samme synet: "Våre klare holdninger er at kampen mot terror må være legitim. Bare på denne måten kan kampen mot terror være effektiv" (Mathisen 2006).

Den dominerende representasjonen viser at nasjonal sikkerhet er tett knyttet opp til internasjonal terrorisme: "Det er i norsk interesse å bidra til å hindre utvikling og spredning av kriser, væpnede konflikter og kriger, innbefattet internasjonal terrorisme, som direkte eller indirekte kan true vår egen sikkerhet" (St.prop.nr.1 2005-06:15). Deltagelsen inngår i det doksiske rom (Bourdieu 1989). Dette betyr at å fremme norske sikkerhetspolitiske behov gjennom deltagelse i internasjonale styrker i regi av NATO, oppfattes som akseptert eller gitt innenfor den sikkerhetspolitiske

diskursen. Også SV deler dette synet, bæreren som i prinsippet er i mot NATO-ledede militære operasjoner i utlandet. Audun Lysbakken (SV) forsterker argumentasjonen ved å si i Stortinget: "ISAF på si side medverkar til å skape rammevilkår som hindrar terroristar og andre fiendtlege grupperingar i å få fotfeste igjen i regionane" (S.Tid. 2005-06b:214). Deler av begrunnelsen for den norske deltagelsen i Afghanistan legitimeres altså i kampen mot terror.

4.4 *NATO-diskurs og alliansesolidaritet*

Alliansetilhørigheten er en av pilarene i norsk sikkerhetsdiskurs og en del av den norske forsvarsidentiteten (Græger 2009:357). Medlemskap i NATO for 60 år siden var preget av politiske dragkamper i Norge angående deltagelsen (Knudsen 2006:268). I dag er Norges NATO-medlemskap et lite kontroversielt tema fordi medlemskapet er blitt så akseptert, stilles det i liten grad spørsmål ved det i det har over tid inngått i det doxistiske rom. Norsk NATO-medlemskap kan fungere som *gjerdestolper* innenfor diskursen. Dermed etableres det grenser for hva som oppfattes som legitimt å ytre, eller "politisk korrekt" (Neumann og Ulriksen 1997:105). Virkelighetsoppfatningen om at alliansesolidaritet er viktig for norsk sikkerhet, er sentralt i den dominerende representasjonen. Deltagelsen i Afghanistan er med på å materialisere det norske selvbildet om "at Norge er en ihuga atlantist" (Leira m.fl. 2007:9). Alliansetilhørigheten gjenspeiles også i norsk praksis, hvor Norge fører en form for fremskutt sikkerhetspolitikk, i forebygging av den type krig og konflikter som kunne gi krig på eget territorium. Sikkerhetspolitikken bygger opp om ideen at "man må søke å skape sikkerhet hjemme ved å vise solidaritet ute" (Brundtland 1996:358, Skogan 2009:71).

I den dominerende representasjonen settes alliansesolidariteten høyt. Afghanistan-engasjementet ble sett på som en direkte reaksjon på terrorangrepene i 11. september 2001, selv om kampen mellom bruken av ulike virkemidler tilspisser seg under Stoltenberg-regjeringens første styringsperiode (Ottesen 2005:89). Norsk NATO-deltagelse er en del av den norske konsensuskulturen, dannes det en sub-diskurs om hvordan og i hvilken grad Norge skal bidra i alliansen. Dette har vært et tema hvor

man ser stor splittelse mellom de norske partiene, som skal jeg komme nærmere inn på i neste kapittel.

I følge hovedrepresentasjonen er verdien av det militære bidraget i ISAF-operasjonen et: "Militær deltakelse i NATOs operasjoner, som f. eks. ISAF-styrken i Afghanistan, er både et produkt av vårt ønske om å bidra til stabilitet og gjenoppbygging og et uttrykk for at vi vedstår oss vår solidariske forpliktelse som medlem av NATO." (Støre 2006b). Sitatet antyder at ved å hjelpe allierte i Afghanistan viser man troverdighet ovenfor de forpliktelser som er inngått tidligere. Grunnlaget for norsk deltagelse er at i dagens situasjon er det etablert tette bånd mellom medlemslandene i NATO. Landene har tilegnet seg en rekke metoder for å legge press på hverandre, slik at de etterkommer sine internasjonale forpliktelser (Hovi 2002). Det er viktig for Norge som medlem i alliansen å etterleve sine forpliktelser, ellers kan det medføre skader på landets omdømme og troverdighet ovenfor sine allierte (Ottesen 2005:95). Den dominerende representasjonen naturliggjør og legitimerer prioriteringen av de NATO-ledede ISAF-styrkene ved å fremheve oppfattelsen av at deltagelsen i Afghanistan er en integrert del av sikkerhetspolitikken. Representasjonen reartikuleres i stortingsmelding nr. 15 fra 2008:

"Norges ubestridte sikkerhetspolitiske hovedforankring vil fortsatt være alliansepolitikken og NATO (...) Norges uten sammenligning viktigste sikkerhetspolitiske virkemiddel og forankring siden andre verdenskrig har vært NATO. Dette gjelder fortsatt (...)" (St.meld.nr.15 2008-09:89,95).

Stoltenberg II-regjeringens beslutning om etableringen av en hurtigreaksjons styrke til de nordlige afghanske områdene og vedtaket om å sende fire F16 fly i 2005, kan kanaliseres som et signal om at Norge var villig til å ta sin del av allianseforpliktelsene. NATO betegnes av Utenriksministeren for å være "best kvalifisert til å utføre kompliserte militære oppdrag" (Støre 2006b).

Det er ikke regjeringen alene som bærer frem denne representasjonen, den får også støtte fra de andre partiene på Stortinget. Morten Høglund uttrykker at FrP også deler tilnærmingen om at ISAF-styrkene er en del av norsk sikkerhetspolitikk: "Fremskrittspartiet støtter fortsatt norsk engasjement i ISAF-styrken" (S.Tid. 2005-

06b:207). Høglund (FrP) sier seg enig med regjeringen i at det norske engasjementet i Afghanistan er en "direkte ivaretagelse av norske interesser" (S.Tid. 2005-06b:220).

Bærerne av denne representasjonen er de tradisjonelle forvalterne av sikkerhetspolitikken, og de styrker begrunnelsen for ISAF-konsentrasjonen ved å hevde at deltagelsen i ISAF gir Norge større politisk innflytelse sammenlignet med deltagelse i OEF. Muligheten til å kunne påvirke og delta i utformingen av ISAF-styrkene øker ved et betydelig større bidrag til operasjonen, og samtidig bidrar det til å legitimere deltagelsen og styrke vedtaket. Utenriksministeren framstiller prioriteringen av ISAF-operasjonen i en tale til Stortinget slik: "Skal våre bidrag gi mening, kan de ikke spres på for mange områder" (Utenriksdepartementet 2005:161). Prioriteringen av ISAF begrunner ministeren i at operasjonen er: "(...) ledet av NATO, der vi sitter inne i beslutningssystemet og kan være med og påvirke hvordan operasjonen skal utvikle seg videre (..) [Regjeringen] har valgt å kanalisere og fokusere støtten langs det sporet vi mener har mest lovende framtid" (S.Tid. 2005-06b:220). Forklaringen vekter et langsiktig perspektiv på norsk deltagelse i utlandet. Den norske deltagelsen i ISAF-styrkene styrker også det norske selvbildet som sikkerhetspolitisk aktør og kan styrke Norges posisjon i alliansen (Græger 2006). Senterpartiets stortingsrepresentant Alf Ivar Samuelsens (Ap) utsagn forsøker å legitimere ISAF prioriteringen gjennom en innleiring i en alliansesolidaritetsdiskurs:

"Regjeringen og Senterpartiet [er] opptatt av å prioritere sterkt internasjonale operasjoner gjennom NATO. Som en konsekvens av dette er det naturlig nå å øke engasjementet i forhold til ISAF. Dette er et meget klart uttrykk for vår solidaritet i forhold til NATO-samarbeid" (S.Tid. 2006-05b:215).

Alle tre partiene står samlet bak beslutningen om å sentralisere og øke bidragene til ISAF-styrkene i Afghanistan, og partiene nedlegger et diskursivt arbeid for å oppnå størst mulig oppslutning om vedtaket.

4.5 *Deltagelsen i Afghanistan - del av NATOs fremtid?*

For Norge har det historisk vært en viktig sikkerhetspolitisk interesse å opprettholde det transatlantiske interessefellesskapet gjennom NATO. NATOs hovedengasjement ISAF er Norges internasjonale hovedengasjement (St.p. 48, 2007-08: 23-24). Ønsket om å ivareta den tradisjonelle solidariteten som ligger i alliansenes artikkel 5 er dominerende for begrunnelsen for hvorfor Norge deltar i Afghanistan. Representasjonen fremhever ønsket om å bidra til et kollektivt forsvar gjennom deltagelse i NATO. Samtidig har regjeringen samlet Norges utenlandsoppdrag, og Afghanistan er nå Norges største innsatsområde. NATOs hjelp dersom norsk sikkerhet trues, ligger iboende i sikkerhetsdiskursen. Ikke har Norge evne eller mulighet til å forsvare seg om man ble angrepet av en mer omfattende trussel¹⁷ (St.p.nr.48 2007-08:12). Videre ser man en kontinuitet i diskursen i hovedrepresentasjonen av den norske deltagelsen i det internasjonale samfunn og i allianser:

"Norge er, som en integrert del av det internasjonale samfunn, nødt til å ivareta sine interesser i et samvirke med andre, i en større helhet. Norsk sikkerhet påvirkes sterkt av utviklingen i våre omgivelser, regionalt og globalt. Løsninger på de aller fleste sikkerhetsutfordringer kan bare skapes gjennom et nært samarbeid med andre. Verdien av å kunne leve i fred og frihet er utgangspunktet for vårt ønske om å bidra aktivt til å opprettholde og utvikle en internasjonal rettsorden, forsvare menneskerettigheter og styrke det mellomstatlige samarbeidet. Også i dette perspektivet spiller Forsvaret en helt sentral rolle. Både som et virkemiddel for å underbygge Norges troverdighet gjennom å bidra til å møte felles utfordringer som det internasjonale samfunn står overfor, men også for å sikre Norge innflytelse, politisk handlingsrom og støtte fra andre dersom behovet skulle oppstå" (St.pr.48 2007-08:10).

Dette er altså forutsetninger som er etablerte "sannheter" i hovedrepresentasjonen. På nasjonalt nivå har det vært uenigheter om i hvilken grad Norge skal tilpasse seg endringene i betingelsene for de internasjonale operasjonene. Innenfor det

---

¹⁷ I hovedsak trusler rettet mot norske rettigheter i store havområder, økt fokus på nordområdene, terrorangrep og norske interesser i utlandet (Lunde m.f. 2008 82-87).

forsvarspolitiske miljø er det særlig splittelse mellom de som ønsker et bredt internasjonalt engasjement og de som ønsker å ivareta det tradisjonelle invasjonforsvaret i Nord-Norge. Deltagelse i internasjonale militære operasjoner har vært et sentralt element i norsk sikkerhetspolitikk, de militære bidragene kan brukes som en "salgsvarer" for å sikre seg sikkerhetspolitiske fordeler. Det norske forsvaret blir et sikkerhetspolitisk virkemiddel for å påvirke de allierte (Kjølberg 2007:29).

Deltagelsen kobles til NATOs overlevelse, som igjen kan knyttes opp til nasjonal sikkerhet. Oppfattelsen bæres frem av den øverste politiske eliten: Regjeringen, Forsvarsdepartementet, Utenriksdepartementet og de relevante komiteer på Stortinget. De viser at NATO-fokuset ikke representerer noe nytt, men er en fortsettelse av tidligere enighet fordi hovedrepresentasjonen i norsk sikkerhetsdiskurs har, siden Norge ble medlem i NATO, vært forankret i en forståelse av at alliansen er en av grunnpilarene for norsk sikkerhet (Græger 2006:33). Ettersom deltagelse i NATO-ledede militære oppdrag er en fortsettelse av en "normal" norsk sikkerhetspolitisk praksis.

Representasjonen viser til at alliansesolidaritetsbegrepet knyttes til tanken om at Norge må være villig til å ta sin del av ansvaret. Ønsket om å styrke NATOs relevans er en argumentasjon som bærer av den dominerende representasjonen fremhever. Det er Norges sikkerhetspolitiske interesse å bevare den kollektive sikkerheten, basert på "en for alle, alle for en"-logikk, som NATO gir. Argumentasjonen henviser til etablert praksis om alliansetilknytning. Utenriksminister Jonas Gahr Støre (Ap) sier det slik: "(...) Norge er avhengig av å ha venner som står ved sine forpliktelser til Norge, i visshet om at vi står ved våre forpliktelser til dem (...) ivareta den solidaritet som er helt nødvendig for Norge." (Utenriksdepartementet 2006:1248). For Norge som er en liten nasjon, er det avgjørende å vise velvilje ovenfor våre allierte ved å være der de allierte er. Deltagelsen i Afghanistan oppfattes som en viktig investering i framtiden. Norge skal bidra til at alliansen forblir "sterk" og "relevant". For å oppnå denne målsetningen er deltagelsen i ISAF en viktig investering. Innstillingen fra forsvarskomiteen viser at NATO er vital for norsk sikkerhet:

"Videre er et effektivt og troverdig NATO, basert på den kollektive sikkerhetsgaranti og tilpasset gjeldende utfordringer, fortsatt en grunnstein i norsk sikkerhetspolitikk. Norge har derfor en vital interesse av å bidra til at NATO forblir relevant, og styrker sin rolle som den primære rammen for transatlantisk sikkerhetssamarbeid." (Innst.S.nr.318 2007-08:7).

Fra norsk side er det viktig at NATO lykkes i Afghanistan. Det oppfattes som en nødvendighet at Norge bidrar til å dekke NATOs grunnleggende fellesbehov (S.pr.nr.48 2007-08:12). Og dette ble i stor grad formende for hovedrepresentasjonens argumenter.

Begrepet *flernasjonalt samarbeid* blir stadig viktigere, situasjonen i Afghanistan må løses gjennom samarbeid mellom de allierte for å opprettholde robuste og bærekraftige forsvarsstrukturer (Ibid.18). Regjeringen er en del av den herskende representasjonen om at Norge ikke er alene, vi må samarbeide med andre for å oppnå våre internasjonale målsetninger. Den dominerende representasjonen gjenfinnes også i opposisjonen på Stortinget. Høyres leder Erna Solberg gir uttrykk for enighet i debatten på Stortinget etter redegjørelsen fra Utenriksministeren om *"Norges engasjement i Afghanistan og Irak"* fra 2005. Det ser ut til at Solberg (H) deler regjeringens fremstilling:

"For meg er det viktig å understreke at NATO spiller en avgjørende rolle som underliggende garanti for Norsk sikkerhet i en omskiftelig verden. Derfor har vi gitt vår helhjertede støtte til norske tiltak som understøtter NATOs fortsatte rolle og relevans" (S.Tid. 2005-06b:209).

Denne innstillingen er også å finne i Høyres partiprogram for 2005-09: "Det er i Norges interesse at samarbeidet i NATO utdypes og forsterkes" (Høyre 2005-09:18). Gjennom regjeringsperioden ser man en tverrpolitisk enighet om den NATO-fokuserte linjen. Hovedrepresentasjonen oppnår bred oppslutning ved å koble Afghanistan-engasjementet til legitimeringskriteriene om alliansesolidaritet, og ideen om at engasjementet er en investering i nasjonal sikkerhet.

Græger (2006:80) hevder at i den dominerende representasjonen fremstilles alliansesolidaritet, slik den materialiseres gjennom ISAF-bidragene, som en "naturlig" videreførelse av den tradisjonelle sikkerhetspolitikken. Det understrekes

at Norges deltakelser er av en "viktig karakter" og at den er utrolig viktig for alliansen. I et foredrag ved Krigsskolen i 2005 uttaler statssekretær Espen Barth Eide at: " (...) så vil denne regjeringen legge opp til en evolusjon, en viss kursendring, på flere felt, også innen sikkerhets- og forsvarspolitikken" "(Eide 2005). Han fastslår samtidig: "regjeringen vil fortsatt legge stor vekt på å sikre at NATO forblir et relevant sikkerhetspolitisk instrument"(Ibid.). Hovedrepresentasjonen er også båret fram fra deler av opposisjonene på Stortinget. Venstres leder Lars Sponheims utsagn i Stortinget etter utenriksministerens redegjørelse i 2005 kan ses i lys av denne tolkningen:

"Det er derfor viktig at allierte land følger opp NATOs vedtak gjennom å bidra til ISAFs nærvær i provinsene. Venstre stiller seg bak at regjeringen på denne bakgrunn foretar en justering av vårt framtidige styrkenærvær i Afghanistan (..) Venstre stiller seg bak regjeringens beslutning om fortsatt og forsterket deltakelse i ISAF"(S.Tid. 2005-06b:217).

Her ser vi altså at den dominerende representasjonen finner støtte blant opposisjonspartiet Venstre. Enigheten og tradisjonen for deltagelse i NATO-ledede operasjoner har samlet Stortinget.

4.6 Oppsummering

Deltagelsen i Afghanistan kan ses som en re-representasjon av NATOs relevans i håndteringen av internasjonale konflikter og kriser i en norsk sikkerhetspolitisk kontekst. Endringen kan vise at Bondevik II-regjeringen i større grad ga sin lit til USA gjennom en større andel av styrkebidragene gikk til Irak og OEF. Hvorav Stoltenberg II-regjeringens prioritering av ISAF, kan tyde på at regjeringen har tilbakevendt fokuset på NATOs rolle i de norske internasjonale operasjonene.

Under Stoltenberg II-regjeringen første styringsperiode var det merkbare forandringer i diskursen, gjennom analysen har jeg forsøkt å vise de ulike forståelsene av deltagelsen som innleires av ulike representasjoner. Det er fremdeles den dominerende representasjonen som besitter makten til å definere sikkerhetspolitikken, men regjeringen er også lydhør ovenfor alternative holdninger i søken etter bred politisk støtte til de bidragene som sendes til Afghanistan. Formelt

sett skjer denne konsultasjonen gjennom utenrikskomiteen og den utvide utenrikskomité, det er der statsråden får "ryggdekning" for de beslutningen som tas, vedrørende det norske engasjementet i Afghanistan. Denne hovedrepresentasjonen viser hvordan deltagelsen fremdeles ses som en del av den norske hovedlinjen i utenrikspolitikken.

Analysen har også vist til en utstrakt bruk av intertekstualitet eller interdiskursivitet vedrørende hovedargumentene for hvorfor Norge deltar i ISAF-styrkene i Afghanistan. Det er de samme argumentene som brukes for å legitimere deltagelsen, vektleggingen av demokrati, menneskerettigheter, sikkerhet og alliansesolidaritets ses å gjentas av Stoltenberg II-regjeringen.

Analysen viser tendenser til at den nye regjeringssammensetningen har ført til at politikken som føres fra den utøvede makten påvirkes av utenrikspolitiske holdninger som er i familie med venstresiden i det politiske landskapet. En rimelig tolkning er at hovedrepresentasjonen i utenriksdiskursen har latt seg påvirke av partipolitiske synspunkter, men at det er snakk om nyanseendringer.

5 Diskursen om bidragenes geografi, størrelse og karakter

Representasjonen i det foregående kapittelet kan betegnes som dominerende og fremstilte de norske bidragene i Afghanistan som et uttrykk for alliansesolidaritet, investering i norsk sikkerhet og internasjonal fredsoppbygning. Når man først har etablert et konsensus om at Norge skal delta i Afghanistan i NATOs styrkene ISAF, er det en annen diskurs som utspilles når Norge først er der. Jeg spurte innledningsvis i problemstillingen hvilke argumenter regjeringen brukte for å legitimere deltagelsen, for å forsøke å besvare spørsmålet vil jeg i denne delen se på hvordan regjeringen forsvarte de bidragene som man valgte å sende i perioden.

Det var imidlertid andre som ønsket at bidragene skulle utvides og at man i større grad skulle si ja til anmodninger fra NATO. Dette kom tydelig fram i FrPs utenrikspolitiske talsmann Morten Høglund uttalelse: "Fremskrittspartiet er redd for at det taktskiftet som nå er i ferd med å skje i utenrikspolitikken, vil svekke Norges forhold til nære allierte." (S.Tid. 2005-06b:207).

Dette kapittelet tar for seg de ulike sub-diskurser som etableres etter regjeringens avgjørelse om å trekke seg ut av Irak i 2005 og vedtaket om å ikke sende nye bidrag til Afghanistan i 2006. Uenighetene gav grobunn til dannelsen av sub-diskurser angående ISAF-styrkenes karakter, størrelse og geografiske plassering. Enkelte hevdet at manglende norske bidrag i Afghanistan under rød-grønn regjering, førte til at Norge mistet troverdighet hos Norges fremste allierte, USA. Den diskursive kampen beveger seg til å bli en debatt om hvor omfattende det norske engasjementet i Afghanistan skal være og hvilke operasjoner som bør prioriteres. Det viser også at det er ulike meninger om hva man som alliert forplikter seg til å delta i, og hvilke krav man mener alliansesolidariteten krever av Norge i diskursen.

Uavhengig medlemskapet i NATO kan begrepet alliansesolidaritet ses som en *flytende betegnelse*. Dette er et åpent begrep som rommer utallige tolkningsmuligheter. I

seg selv kan begrepet betraktes som verdiløst, men i kontaktflaten med ulike oppfatninger ilegges begrepet mening. Etter hvert har begrepet fått mange ulike betydninger, noe som har ført til politiske ringvirkninger. Diskursen omhandler i større grad hva alliansesolidariteten krever av Norge internasjonalt, og i hvilken grad og hvor Norge skal bidra, eksempelvis i Afghanistan. Spørsmålet om hvilken grad av antlantist Norge skal være gjennom deltagelsen i Afghanistan, blir sentralt innenfor sikkerhetsdiskursen i perioden (Leira m.fl. 2007:34).

Det er først og fremst stortingsrepresentanter fra Høyre og FrP som er bærere av de utfordrende representasjonene i diskursen, vel å merke delvis sammen med opposisjonspartiene Venstre og Krf. Disse mente at de sikkerhetspolitiske kursendringene som Stoltenberg II-regjeringen valgte å gjennomføre etter valget i 2005, bidro til å sette Norge i et dårlig lys ovenfor Norges allierte. Tradisjonelt har Høyre og Frp hatt en utenrikspolitisk profil som vektlegger det gode forholdet til Norges allierte (Matlary og Halvorsen 2007:203-204). Implisitt kan det se ut til at den utfordrende representasjonen hevder at de sikkerhetspolitiske endringene er av en alvorlig karakter som kan føre til negative konsekvenser for Norge.

5.1 I hvilke operasjoner skal Norge delta ?

Avgjørelsen om å prioritere ISAF i stedet for OEF ligger i at det var en avgjørelse alle de tre partiene i regjeringen kunne stille seg bak (se videre argumentasjon i kap. 6). Det kom tydelig frem i Utenriksministerens tale til Forsvarets Høyskole i 2006: "(...) vår sikkerhetspolitiske hverdag forblir forankringen i NATO. (...) Vår sikkerhet trygges fremdeles best gjennom et forpliktende, kollektivt samarbeid med våre allierte" (Støre 2006a). Det underbygger hvilke prioriteringer regjeringen legger til grunn for norsk deltagelse i internasjonale militære operasjoner. Fra regjeringens side ble viktigheten av at de norske militære bidragene burde være under NATO-kommando påpekt.

Andre representanter var mer kritisk til regjeringens beslutning. Morten Høglund (FrP) fremhevet at regjeringens valg om å trekke de norske styrkene ut av OEF ikke kunne å si å være i tråd med den tidligere hovedlinjen: "Beslutning om å ikke fornye

innsatsen i Operation Enduring Freedom i Afghanistan (...) skaper dessverre større avstand til USA" (S.Tid. 2005-06b:207). Utsagnet indikerer at det er ulike meninger om hvilken ledelse de norske styrkene skal delta under.

Partileder Erna Solberg er en av bærerne for kritikken av hovedrepresentasjonen. Solberg går hardt ut og kritiserer regjeringens valg: "(...) bakgrunnen for at man trekker seg ut av OEF og går inn i ISAF, er et ledelsesspørsmål, altså at man ikke vil ha norske styrker inn i en operasjon med FN-mandat som er ledet av amerikanerne" (S.Tid. 2005-06b:220). Igjen er det Norges forhold til USA som trekkes fram. Samtidig setter Solberg (H) spørsmålstegn ved regjeringens begrunnelse om NATO-ledelse og uttrekkningen av OEF med spørsmålet: "Hvorfor trekker Regjeringen seg ut av Irak-operasjonen, som fra nyttår blir en NATO-ledet operasjon? Skulle man fulgt den samme logikken, burde man jo nettopp på dette området blitt værende, fordi det fra nyttår er blitt en NATO ledet operasjon, som altså den forrige regjeringen ønsket å videreføre." (Ibid). Endringen av de norske bidragene internasjonalt ble av representasjonen sett på som en "flytting av den norske utenrikspolitikken". Høyres leder hevder at Soria Moria-erklæringen representerer forandringer som har store konsekvenser for Norge:

"Men det er store endringspunkt, fordi begrunnelsen for endringene ikke finnes i spørsmålet om fordeling av styrker og prioriteter, den finnes i en forhandling som har endret tyngdepunktet i norsk utenrikspolitikk. Det er konsesjoner som er gitt til SV, og det er en avstandstaking fra våre viktigste allierte." (S.Tid. 2005-06b:209).

Sitatet hentyder at det er SVs innflytelse over regjeringens utenrikspolitikk som kan føre til et svekket bånd til Norges allierte: "sender et kraftig signal til våre allierte (..) særlig til amerikanerne" (S.Tid. 2005-06b:209). Solberg (H) begrunner skiftet i sikkerhetspolitisk praksis med at: "SV har vunnet frem med sin anti-USA- og anti-NATO-politikk" (Ibid). En rimelig tolkning er at Høyre reagerer på at Arbeiderpartiet har inngått for mange kompromisser som viker fra den utenrikspolitiske hovedlinjen. Høyre har tradisjonelt ansett AP som samarbeidspartner i sikkerhetspolitiske spørsmål. Høyre er også tradisjonelt sett på som en av de som

besitter makten til å definere sikkerhetspolitikken. De har dermed mulighet til å påvirke beslutningen, fordi de ses som legitime bærere i sikkerhetsdiskursen. Høyres Erna Solberg uttalte i Stortinget i 2006 "(...) understreke at jeg står fast ved at jeg mener at på Soria Moria var uttrekkingen fra Irak og Operation Enduring Freedom begrunnet i at SV skulle få gjennomslag for sin anti-amerikanske linje, og det signalet ble lest i mange land" (S.Tid. 2006-07:a1282). Partiet er bærere av en argumentasjon om at de sikkerhetsbeslutningene som kommer fra regjeringshold i stor grad er preget av SVs partipolitiske ståsted. På bakgrunn av dette utsagnet ser det ut til at Høyre forsøker å heve konsekvensen av regjeringens vedtak på et internasjonalt nivå. Det er uansett tvilsomt om de nasjonale spenningene og avgjørelsene vekker stor interesse blant storpolitikkens aktører.

Særlig ser man at representasjonen vekter alliansesolidaritet ulikt. Solberg (H) og Høglund (FrP) kritiserer regjeringen for å ta avgjørelser som gjør at Norge ikke bidrar nok, ut i fra deres standard. Denne posisjoneringen utfordrer dermed den dominerende representasjonens fremstilling av alliansesolidariteten. Regjeringen og den utfordrene posisjoneringen bar altså frem motstridene vektlegging alliansesolidaritet. Det er at Høyre og FrP i større grad knytter USA alene til alliansesolidaritetsbegrepet, hvor hovedrepresentasjonen i større grad ser alliansesolidaritet i sammenheng med NATO.

Utenriksministerens utsagn i sin redegjørelse for Stortinget i 2005 peker i motsatt retning: "Norge vil ta sin del av ansvaret i Afghanistan. Vi vil gjøre dette ved å bidra til ISAF-styrken og gjennom å bidra til oppbyggingen av afghanske sikkerhets- og rettsstatsinstitusjoner" (Utenriksdepartementet 2005:161). Representasjonen mener at ISAF er del av NATO, og begrunner valget i ønsket om å forankre den internasjonale deltagelsen i formelle organisasjoner og ikke løsere "koalisjoner av de villige" (Eide 2006b). Signe Øye (Ap) viser også at begrunnelsen for å prioritere ISAF er betinget ønsket om å støtte opp om FN og samtidig ivareta Norges forpliktelser ovenfor NATO:

"Prioriteringen av operasjonen ISAF som hovedsatsingsområde for norsk militær innsats i utlandet i nærmeste framtid vil være en manifestering av tre sentrale

forsvars- og utenrikspolitiske forhold: – Norges vilje til å stå ved forpliktelsene til Afghanistan – vår vilje til å ta vår del av NATOs forpliktelser– vår vilje til å støtte opp om det arbeidet FN gjør. Om jeg skal oppsummere, vil jeg kalle det en innsats i fredens tjeneste”(S.Tid. 2005-06b:223).

I samme debatt ser man at Forsvarsministeren direkte avviser den utfordrende posisjonens meninger ved å si: "Referert til debatten her har jeg også lyst til å si: Når det gjelder forholdet mellom ISAF og OEF og at vi nå ønsker å satse på ISAF, har det vært problematisert som at vi nærmest svikter våre allierte. Det er ikke tilfellet" (S.Tid. 2005-06b:223). Siden det er især Forsvarministeren og Utenriksministeren som var de ansvarlige for den norske deltagelsen, var det ikke uventet at de prøver å avise kritikken og heller forøker å framstille deltagelsen som en fortsettelse av fastlagt politikk og innenfor rammene til "konsensuskulturen".

5.2 Størrelsen på bidragene

I 2006 blusset debatten om det norske engasjementet i Afghanistan opp igjen. Denne gang var det graden av norsk deltagelse som ble satt på dagsorden og ikke hvilke operasjoner man skulle delta i. Bestemmelsen som igangsatte satte debatten var: "Regjeringen ønsker å videreføre dagens høye norske toppbidrag (..) og ikke utvide deltagelsen gjennom å sende spesialstyrker til de sørlige delene av landet"(Utenriksdepartementet 2006-07:252). Sitatet er fra Utenriksministerens redegjørelse for Stortinget i oktober 2006, ble etterfulgt av en spent debatt utløst av alle partiene i opposisjon¹⁸ på Stortinget. Opposisjonen var også svært negativ til regjeringens manglende konsultasjon med DUUK. Representasjonen mente at avgjørelsen var av en så alvorlig karakter at man så det som en nødvendighet at Stortinget gjennom DUUK skulle inkluderes før man fattet en beslutning.

Innenfor sub-diskursen om de norske styrkene i Afghanistan er bærerne av den utfordrende posisjonen representert av ulike opposisjonspolitikere. De hevdet imidlertid at regjeringens beslutning om å ikke etterkomme NATOs appell om

---

¹⁸ Fra debatten på Stortinget i 2006 ser man kritiske bemerkninger komme fra alle partiene som er i opposisjon, dvs. KrF, Venstre, Høyre og Frp (S.Tid. 2006-07).

økning eller forflytning av de norske militære bidragene i Afghanistan kunne føre til negative konsekvenser for NATO og Norge. Den utfordrende representasjonen forsøkte å repolitisere spørsmålet om alliansesolidaritets. Debatten etter vedtaket kan klassifiseres som en dislokasjon, fordi den indikerer en hendelse hvor den dominerende representasjonen utfordres. Representasjonen la til grunn en forståelse av at regjeringens valg om å ikke imøtekomme NATOs anmodninger, ble sett på som et brudd på Norges allianseforpliktelser.

KrFs Dagfinn Høybråten utaler at regjeringens overveielser av Norges militære kapasiteter ikke forenes med partiets oppfatning av Norges handlingsmuligheter: "Vi mener det var uklokt av Regjeringen blankt å avslå anmodningen om å yte et bidrag som det står i vår makt å yte (...) Problemet er at regjeringen ikke vil satse på den økte sikkerhetsinnsatsen som NATO mener er nødvendig" (S.Tid. 2006-07b:270). Det går fram fra utsagnet at Høybråten implisitt sier at Norge har kapasitet til å øke de norske bidragene i Afghanistan og at regjeringen mangler velvilje til å møte NATOs krav. Partikollega Jan Sahl (KrF) slutter seg til representasjonen ved å si: "(...) det er virkelig grunn til bekymring når de kjenner NATOs behov, og kjenner Norges kapasiteter, hva vi har disponibelt, (...) Regjeringens vedtak er ikke basert på tilgjengelig kunnskap, men på et kompromiss for å bevare regjeringskoalisjonen" (S.Tid. 2006-07b:280). Her la Sahl (KrF) til grunn en forståelse av at beslutningen ikke er en vurdering av reelle kapasiteter, men et regjeringskompromiss. Høyre støtter opp om et ensidig fokus på at beslutningen ikke er overveid ut i fra hva som oppfattes som de riktige kriteriene (S.Tid. 2006-07b:281,207).

Fra regjeringspartienes perspektiv er virkeligheten nokså ulik. I debatten om økte styrker til Afghanistan (2006-2007) er det særlig utenriksministeren som legger ned et stort diskursivt arbeid for å marginalisere de alternative syn. I sin redegjørelse for Stortinget i oktober 2006 sa han at begrunnelsen for at man ikke å sende flere styrker ikke var manglende vilje fra regjeringens side, men at: "(...) det Norske ISAF-bidraget har endret seg kraftig i løpet av ganske kort tid" (S.Tid. 2006-07b:253). I praksis hadde man sett en fordobling i antall norske soldater i Meyhaneh i Fabay-provinsen. Samtidig påpeker ministeren at: "Norge ikke setter grenser for type

bidrag vi kan stille, men så selv om man sa nei nå [til NATOs anmodning], kan det være man sier ja neste gang" (Ibid.). Dermed åpner ministeren opp for at Norge på et senere tidspunkt muligens vil komme med nye bidrag til ISAF-styrkene.

Utenriksministeren påpeker at avgjørelsen ikke skal ses som et brudd på allianseforpliktelser: "Beslutningen innebærer at det norske militære bidraget til Afghanistan, som i dag er på rundt 550 kvinner og menn, vil bli videreført. Dette gjør Norge fortsatt til en av de største bidragsyterne målt i forhold til folketallet" (S.Tid. 2006-07b:253). Statsråden mener at Norge viser vilje til å bidra og sitatet kan ses som et forsøk på å avdramatisere den utfordrende representasjonens argumentasjon. Utenriksministeren avviser opposisjonens holdning om at beslutningen om å ikke etterleve NATOs krav truer Norges lojalitet til NATO:

"Når det blir framstilt slik at Regjeringens beslutning her truer vår lojalitet til NATO – særlig fra Høyre og Fremskrittspartiet kommer det igjen og igjen – vil jeg bare gjøre det veldig klart for Arbeiderpartiets del at hvis vi hadde ment at denne beslutningen var av en slik karakter, ville vi aldri tatt den. Vi mener at denne beslutningen står godt, den er saklig begrunnet, og den er på linje med den mange andre NATO-land har truffet i liknende sak" (S.Tid. 2006-07b:275).

Ministeren viser til at Arbeiderpartiet tradisjonelt har status som den legitime bæreren av sikkerhetspolitiske emner, og derfor ville det å distansere seg fra hovedlinjen bli sett på som unormalt.

Jonas Gahr Støre hevdet at man ikke så seg rustet til å sende spesialsoldater: "(...) vurderer det opp mot andre forpliktelser i Afghanistan (..) at spesialstyrkene nå er vår eneste fleksibilitet i forhold til hva vi kan sende ut i internasjonale operasjoner" (S.Tid. 2006-07b:275). Forsvarministeren Anne-Grete Strøm-Erichsen (Ap) hevder også at Hærens kapasiteter er "strukket" fordi Norge har påtatt seg et betydelig ansvar i Afghanistan og har økt innsatsen i løpet av perioden, og det er minst like viktig at Norge klarer å stå løpet ut i Afghanistan (S.Tid. 2006-07b: 283). Uttalelsen fra Senterpartiets Alf Ivar Samuelsen re-artikulerer den dominerende representasjonens grunnleggende mening: "Norge er en stor bidragsyter i NATO og til ISAF i særdeleshet, og det er ingen dramatikk i at vi ikke sender spesialstyrker til

Afghanistan nå" (S.Tid. 2006-07b:271). Samtidig påpeker Samuelsen (Ap) at det ikke er unormal prosedyre å: "ikke svare verken bekreftende eller avkreftende på en anmodning fra NATO" (Ibid.). Sitatet viser til en normalisering av vedtaket.

5.3 Diskursen om deltagelse i Sør-Afghanistan

I 2006 utvidet FN mandatet til å inkludere hele Afghanistan, noe som åpnet for en forflytning av de norske styrkene (St.prop.nr.15. 2009-10:97). Dermed kan man spørre seg om det er de ytre handlingsbetingelsene som kan ha konsekvenser for de norske bidragene. Fordi ISAF har utviklet seg til å i større grad utføre kamper mot Taliban, har man delvis gått bort fra den linje som operasjonen var tiltenkt og det opprinnelige FN-mandatet som fokuserte på en robust freds- og stabiliseringsstyrke (Matlary 2009:5). Hovedrepresentasjonen har ikke endret seg, men det kan tenkes at forholdene i Afghanistan har åpnet for endringer av selve deltagelsen. Selv om Stoltenberg II-regjeringen påpeker viktigheten av et FN-mandat, er det et mandat i endring, noe som dermed endrer reglene for deltagelsen under ISAF. Uavhengig endring tilsier rammene for bruk av militærmakt at man til enhver tid skal forankre den Norske deltagelsen folkerettslig i prinsipper som skal være i henhold til FN-paktens artikkel 51, eller gjennom mandat fra FNs sikkerhetsråd (St.pr.48 2007-2008:39). Det er samtidig en tradisjonell skepsis mot stormaktspolitikken, noe som ses i sammenheng med ønsket om lavspenning i nordområdene, som er del av forklaringen på at Norge ofte deltar i internasjonale operasjoner med "selvpålagte restriksjoner" (Knutsen B. m.fl. 2000:28).

Grunnlaget for regjeringens argumentasjon om å ikke endre lokaliseringen av de norske bidragene i Afghanistan, var at ISAF-mandatet i starten var avgrenset til å skape sikkerhet i Kabul. Bidragene i Kabul innleiers i en sub-demokratidiskurs, hvor argumentene tilknyttet til styrkingen av det afghanske demokratiet, med særlig fokus på rettsvesen og politi. Om Norge skulle delta i styrker i de områdene hvor de kraftigste kampene foregikk, kunne det skape vanskeligheter med å se sammenhengen mellom fremmig av demokrati og den norske deltagelsen.

En kritisk posisjon ble båret fram av Høyres leder Erna Solberg, som stilte spørsmål til regjeringens pålagte restriksjoner ovenfor de norske styrkene under ISAF-kommando: "Vi ønsker ikke den type begrensinger som Regjeringen har pålagt dem, for det vil være i strid med NATO-ånden" (S.Tid. 2007-08:1944). General Robert Mood fra Forsvaret hevder at det er Norges ønske om å ivareta det norske omdømmet setter begrensninger for deltagelsen i ISAF-styrkene: "Å bidra i alliansen der hvor alliansen befinner seg, er den beste forsikring for at vi får støtte hvis vi trenger det i norsk territorium" (Dagens Næringsliv 2009). Betingelsene for handling oppfattes som brudd på alliansesolidariteten.

Representasjonens vurdering og tolkning av regjeringens vedtak mente at Norge ikke opprettholdt byrdefordelingen som NATO-alliansen krevde. Morten Hauglund (FrP) påpekte: "(...) i dag kom det frem at forsvarsledelsen vurderer om man i det hele tatt kan sende disse 150 soldatene, med de begrensningene som SV nå har signalisert, ligger der" (S.Tid. 2007-08:1904). Sitatet indikerer at FrP framstiller at operasjonens begrensninger er i SV-regi, og begrensningene er så store at man muligens ikke ser det faglig forsvarlig å sende styrkene til Afghanistan. Partifelle Per Ove Width (FrP) signaliserer at regjeringens restriksjoner ovenfor bidragene i Afghanistan ikke er i tråd med tidligere alliansesolidaritets politikk:

"(...) om at norske soldater ikke skal kunne disponeres av NATO i tilfelle krisesituasjoner utenfor Kabul, er det høyst oppsiktsvekkende. Som tidligere nevnt bygger NATO sin koalisjon på prinsippet om at et angrep på én partner er et angrep på alliansen. Det er derfor svært uheldig at statsministeren uttaler at norske styrker ikke skal stille opp for å hjelpe allierte i krisesituasjoner hvor som helst – unntatt de norske da" (S.Tid. 2007-08:1963).

Width (FrP) hevder også at: "[Det] Fremskrittspartiet er uenig i, er disponeringen av soldatene. Vi mener vi skulle hatt en større styrke i sør" (S.Tid. 2008-09:1912). Dette vises også med Høglunds uttalelse i samme debatt: "Geografiske begrensninger og andre begrensninger virker mer innrettet mot den innenrikspolitiske debatt enn mot den virkelighet som er i Afghanistan." (S.Tid. 2008-09a:1912). Begge utsagnene viser at det dannes en representasjon som ønsker at de norske bidragene i større grad skal delta i Sør og ikke ilegges nasjonale restriksjoner.

Kari Lise Holmberg fra Høyre fulgte opp: "Når NATO nå trenger økt innsats (...) og da bør vi etter min mening stille opp og ivareta våre forpliktelser" (S.Tid. 2006-07b:281). Holmberg (H) re-presenterer Solbergs argumentasjon fra den tidligere debatten, hvor det ble referert til at regjeringens geografiske begrensninger leses som brudd på tidligere forpliktelser inngått i NATO-alliansen. Hun får også støtte fra KrFs talsmann Dagfinn Høybråten: "Det som er sørgelig er at det har oppstått tvil om disse styrkene [ISAF], er det oppstått tvil om disse styrkene kan opptre i tråd med de retningslinjene som er trukket opp av NATO (...)" (S.Tid. 2007-08:1941). Høybråten (KrF) understreker at begrensningene regjeringen pålegger de norske styrkene kan få konsekvenser for samarbeidet med NATO. Morten Høglund trekker det enda lenger: "Forutsigbarheten er borte, den grunnleggende NATO-lojaliteten er borte, og i stedet har vi fått beslutninger tuftet på mer eller mindre godt politisk håndverk på kammerset" (S.Tid. 2007-08:1941). Virkelighetsbeskrivelsen var at de geografiske begrensningene regjeringen ilegger deltagelsen i Afghanistan, svekker både Norges troverdighet og sår tvil om bidragenes reelle styrke i internasjonal sammenheng. Venstres Anne Margrethe Larsen er også del av representasjonen som hevder at regjeringens avgjørelse om å ikke sende styrker til Sør-Afghanistan er betinget SVs motstand:

"SV sitter med en slags vetorett i denne saken, og det dreier seg her om et eksistensielt spørsmål for Regjeringen. Dette viser hvor svakt Regjeringens sikkerhetspolitiske fundament synes å være. For å overleve må den gå på akkord med vår troverdighet som NATO-alliert og svekke den brede enigheten om sikkerhetspolitikk som har tjent Norge så godt i etterkrigstiden. Vi lever dermed i en slags sikkerhetspolitisk unntakstilstand, hvor en juniorpartner i Regjeringen er i stand til å legge tunge føringer for vår sikkerhetspolitikk – mot et uttrykt flertall her i Stortinget" (S.Tid. 2007-08:1952).

Det ser ut til at Larsen (V) forsøker å ramme diskursen om norsk deltagelse i Sør-Afghanistan i alliansesolidaritet, i samme innlegg i Stortinget sier hun at: "Det er snakk om å komme allierte til unnsetning. Med andre ord: Det er snakk om alliansesolidaritet" (Ibid.). Jan Petersen (H) er noe mer nyanser i sin omtale av de begrensningene som regjeringen har vedtatt: "Derfor må vi være klar over at en rimelig byrdefordeling er nødvendig. (...) Jeg tror på den annen side at vi ville hatt en

sterkere stemme i forhold til andre medlemsland i NATO hvis ikke også vi hadde hatt våre egne, hjemmesnekrede begrensninger”(S.Tid. 2008-09a:1914). Pettersen fremhever at Norge ville vært bedre tjent i allianserelasjoner om regjeringen viste velvilje til å stille styrker i Sør, Pettersen appellerer dermed til Norges egeninteresse, altså de fordelene og styrket posisjon i NATO Norge kan tilegne seg.

Forsvarsministeren gjør et diskursivt arbeid i å forsvare og å naturliggjøre regjeringens sikkerhetspolitiske avgjørelser i en tale 2007: "(...) når det hevdes at Norge burde bidra mer i Afghanistan, kan det være godt å ha dette som et bakteppe: Norge har et stort styrkebidrag. Og det er nettopp der hvor alliansen ba om at vi skulle etablere oss" (Strøm-Erichsen 2007). På denne måten viser Forsvarsministeren at Norge er hvor alliansen ønsker og at man faktisk har styrkebidrag gjennom ISAF, noe som kan medvirke til å dempe kritikken. Hun avviser også at valg av å lokalisere bidragene i Nord-Afghanistan ikke er basert på innenrikspolitiske kompromisser innad i regjeringen:

"Jeg vil understreke at det ikke er noen prinsipiell motstand fra Regjeringens side mot å sende norske styrker til Sør-Afghanistan. Norge konsentrerer sin militære innsats i nord, men kan i prinsippet delta med styrker i hele ISAFs ansvarsområde. Det foreligger heller ingen begrensninger i den type bidrag Norge kan stille, herunder spesialstyrker."(S.Tid. 2006-07b:257).

Videre påpeker Forsvarsministeren viktigheten med de styrkebidrag som Norge har:

"Dette viser at de norske bidragene i Nord-Afghanistan er høyst nødvendige og relevante. Her har vi påtatt oss et tungt ansvar, bl.a. for det norskledede PRT-et. Dette er en forpliktelse som vi ikke kan, eller vil, forlate. Våre nåværende styrkebidrag må derfor på det nåværende tidspunkt fokusere på å løse sine viktige oppgaver i Nord-Afghanistan" (S.Tid. 2006-07b:256).

Akselsen (Ap) tilbakeviser kritikken mot regjeringspartner SV: "Regjeringens beslutning er ikke en prinsippbeslutning, men basert på en helhetsvurdering av norsk innsats og hvordan den kan best kanaliseres" (S.Tid. 2006-07b:271). Dette henviser til at dette er en beslutning som en samlet regjering står bak. Statsråd Erik Solheim (SV) peker også på den alvorlighet det innebærer å sende spesialstyrker til et

område som klassifiseres som farlig og hvor det foregår farlige kamper. Han avkrefter kritikken ved å påpeke at beslutningen er tatt med høyest mulig alvor (S.Tid. 2006-07:277). Akselsen (Ap) avdramatiserer den utfordrende representasjonen ved å hevde at utspillene er nasjonalpolitisk spill fra opposisjonens side: "(...) nokon har prøvd å utnytte denne saka av innanrikspolitiske grunnar" (S.Tid. 2006-07:207). Opposisjonens forsøk på politisering ble dermed marginalisert med grunnlag i regjeringens motargumenter.

Det kan uansett se ut til at regjeringen følte presset fra den utfordrende representasjonen. I februar 2007 besluttet regjeringen å sende ytterligere 150 personer til ISAF-styrkene i Afghanistan, et vedtak som fikk full oppslutning på Stortinget (S.Tid. 2007-08:1940). Olav Akselsen fra Ap påpeker viktigheten med å samle Stortinget i sikkerhetspolitiske beslutninger: "(...) det viktigaste er at det er eit samla stortingsønske at Noreg skal bidra ytterligare i Afghanistan" (Ibid:1941). Det ser ut til at det brede flertall er førende på regjeringens beslutning. Akselsen påpeker også at vedtaket er en videreføring av det tidligere engasjementet i Afghanistan og refererer til Soria Moria for å demonstrere at det ikke er en endring av regjeringens politikk. I samme innlegg avdramatiserer Akselsen (Ap) den kritiske argumentasjonen som kommer fra FrP og Høyre: "(...) det er i realiteten eit samrøystes storting som er einige om at me no skal senda styrkar til Afghanistan, og eg føler det blir vel mykje støy, når denne semja ligg i botn" (S.Tid. 2007-08:1941).

En hendelse som kunne tenkes å skape en dislokasjon i diskursen, var angrepet på de norske ISAF-soldatene i 2006, men ut i fra Statsminister Jens Stoltenbergs uttalelser i etterkant av angrepene, ser man at hovedlinjen består: "Det skal ikke skremme oss tilbake" (Dagens Næringsliv 2006). På lik linje med Statsministeren påpeker Støre (Ap) at kontinuiteten i engasjementet skal bestå fordi: "Afghanistan er viktig for NATO, militært, sivilt, helheten – samspillet – mellom militær og sivil innsats. Det handler om NATOs fremtid, landets utvikling, gjenoppbygning og sikkerhet og om vår sikkerhet" (Støre 2006c).

5.4 *Sivile og militære bidrag*

Deltagelsen i Afghanistan blir utpekt som en viktig og nødvendig del av Norges sikkerhets- og alliansepolitikk. Samtidig representerer den en utfordring for den sittende regjering. I forhold til de allierte vil en norsk deltagelse i farefulle utenlandsoppdrag kunne gi Norge betydelig utelling, men for opinionen kan et annet bilde av engasjementet fortone seg. Faren for tap vil ha stor betydning for hvordan befolkningen kan forventes å forholde seg til de norske styrkebidragene i Afghanistan (Johansen m.fl. 2007:24). Det er derfor viktig for beslutningstakerne å få fram de helhetlige vurderingene som ligger bak vedtakene om den norske deltagelsen.

Den siste sub-diskursen som omhandler de norske bidragene til Afghanistan, er i hvilke grad man også skal inkludere sivile komponenter i fredsoppbygningen. I redegjørelsen fra utenriksministeren om en *samordnet plan for Norges bidrag i Afghanistan* fra 2008, framheves viktigheten av en rød tråd i Norges samlede strategi ovenfor Afghanistan, men han påpeker at: "(...) oppgaver skal samordnes, men ikke sammenblandes" (S.Tid. 2008-09a:1907). PRT blir sett på som en del av den helhetlige tilnærmingen, det avgjørende er operasjonens karakter; PRT kombinerer militære virkemidler med sivilt ledet bistand og virkemidler som man ser på som viktige å sammenfatte (Ibid.). Gjennomgående blir behovet for koordinering av den militære og sivile delen av engasjementet i Afghanistan, påpekt: "I konfliktforebyggende og fredsskapende arbeid vil militærmakt kun være et av flere virkemidler" (St.p.nr 48 2007-08: 60). PRT-engasjementet i Maymaneh gjenspeiler oppfatningen av at en mer helhetlig tilgang materialiseres. Det kan vise til at diskursens representasjoner har en form for sosial resonans som gjør at sosial praksis reproducerer dem (Neumann 2001:92). Utenriksministeren påpeker at en av de viktigste målsetningene for den norske deltagelsen er å: "(...) få til bedre samordning og styrket afghansk eierskap." Støre legger videre til at: "Slik Regjeringen ser det, er det avgjørende å satse mer på arbeidet med å bygge opp afghanernes eget styresett, egne institusjoner, basert på afghaneres egne behov og deres aktive deltakelse" (S.Tid. 2008-09a:1905).

Utenriksmiseren gjør også et diskursivt poeng av at bidragene er del av den tradisjonelle utenrikspolitikken. "Det er kontinuitet i det norske militære bidraget. Slik bør det være. Kontinuitet er viktig for kunnskap om lokale forhold, for tillit mellom de ulike aktørene og dermed for styrkenes effektivitet i utføringen av sine oppdrag." (S.Tid. 2008-09a:1907). Denne representasjonen viser hvordan det å fokusere bidragene til et område (Maymaneh) man har kjennskap til, er med på å styrke selve bidragene.

Akselsen (Ap) peker på at: "Det har vore stor oppslutning i Stortinget om den politikken som har vore ført overfor Afghanistan. Det var tilfellet under den førre regjeringa, og det er tilfellet under denne regjeringa." (S.Tid. 2008-09:1911). Dette viser til at regjeringen bygger på forutgående bestemmelser og meninger for å bygge opp om konsensus i politikken som føres i forhold til Afghanistan. I debatten får Akselsen støtte fra Jan Pettersen (H) "Jeg mener at den redegjørelsen vi nettopp har hørt, danner et utmerket grunnlag for å kunne konstatere at det er bred enighet om vårt engasjement i Afghanistan" (S.Tid. 2008-09a:1912).

Regjeringen besluttet i 2008 at bevilgningen til den sivile delen skulle være på 750 millioner kroner, noe man betraktet som et tydelig politisk signal: "(...) uten utvikling ingen varig sikkerhet" (S.Tid. 2008-09a: 1908). Denne representasjonen ble også fremmet i debatten etter redegjørelsen. Ønsket om en samordning mellom sivilt og militært engasjement i Afghanistan var full av uttalelser som støttet opp om regjeringens helhetligestrategi. Selv FrP som har tradisjon for å være negativ til bistand, støttet opp om forslaget. En tolkning er at debatten viste at det var gjensidig forståelse om at den humanitære siden også måtte prioriteres på lik linje med den militære (S.Tid. 2008-09a). Representasjonen om at bidraget skulle bestå av både sivile og militære, ser ut til å ha et mangfold av bærere som medvirker til å styrke argumentets gyldighet. Det kan ses i Venstres leders uttalelse under debatten: "Og siden jeg har gleden av å representere siste parti ut i denne debatten, kan vi altså slå fast at det er et enstemmig storting som stiller seg bak denne redegjørelsen og dermed det som er landets politikk i Afghanistan." (S.Tid. 2008-09a:1920).

5.5 Oppsummering

Den sikkerhetspolitiske diskursen endres i debattene om de norske styrkebidragene i Afghanistan fordi høyresiden mener at Norge sender tvetydige signaler til "våre venner". Men kritikken blir ikke stående uimotsagt. Hovedrepresentasjonen hevder at endringer i internasjonal praksis ikke må tolkes som en kritikk eller avstand til USA eller NATO.

Debattene på Stortinget under regjeringsperioden var preget av en ny praksis i form av større grad av åpen debatt om sikkerhetspolitiske avgjørelser. Analysen viser at det tenderer til splittelse i det politiske landskapet som tradisjonelt har entes innenfor sikkerhetspolitikken. Mye av grunnen til dette er delte meninger mellom Høyre og Arbeiderpartiet, som tidligere i større grad entes om sikkerhetspolitikken.

6 Den alternative representasjonen disiplineres og polariseres

Dette kapittelet er sentrert rundt hvordan SVs regjeringsmakt i 2005 påvirket den alternative representasjonen. Erling Bjøl hevder at holdninger i sikkerhetspolitikken muligens forandres ettersom et parti er i regjering eller opposisjon. Holdningene er samtidig preget av tidligere standpunkter, og et parti må være gjenkjennelig uavhengig av regjeringsposisjon (Bjøl 1986:94). SV betegnes som den fremste bærer av den alternative representasjonen i den norske sikkerhetsdiskurs (Græger 2006:114). Rødt har tidligere også delt SVs syn i mange aktuelle sikkerhetspolitiske sakene, men manglende stortingsmandat gjør at Rødt marginaliseres innenfor sikkerhetsdiskursen. Begrunnelsen for å dedikere et kapittel som analyserer SVs rolle i diskursen, er at betydningen av sikkerhetspolitiske spørsmål tradisjonelt har plassert partiet alene i det politiske landskapet. Relatert til problemstillingen spør jeg om hvordan regjeringen legitimerer deltagelsen, SV er en del av regjeringen, så derfor ser jeg det viktig å se på hvordan SV og især partiledelsen som har fremforhandlet regjeringssamarbeidet legitimere den norske deltagelsen i Afghanistan.

Dette kapittelet tar utgangspunkt i Michel Foucaults maktbegrep i analysen av SVs rolle i regjeringssamarbeidet. Begrepet er knyttet opp til den produktive makt, som strukturerer og skaper subjektets - her SVs - handlingsrom. Makten fremmer dermed bestemte kapasiteter, mens den utelukker andre (Foucault 1978:221, Neumann 2002:11). Jeg ønsker å se hvilke muligheter og begrensninger regjeringsmakten gir partiet SV. Er det ting som SV ikke lenger kan ytre på grunn av regjeringsdeltagelsen, og hvordan påvirker det partiet? Spørsmålet åpner for muligheten til å kaste nytt lys over forutsetningene og betingelsene knyttet til det å sitte i regjering. Hvilke konsekvenser får det for et parti som i stor grad har meninger som går på tvers av hovedlinjene innenfor sikkerhets- og utenrikspolitikken, å være i maktposisjon?

SV har tradisjonelt vært den kritiske stemmen vedrørende Norges tette forhold til USA og NATO-medlemskapet særlig. Før SV kom til regjeringsmakt kunne man se framveksten av to parallelle syn innad i partiet. Den ene bæres frem av partileder Kristin Halvorsen og Utviklingsminister Erik Solheim, og er en tilnærmingslinje som støtter opp den utenrikspolitiske hovedlinjen. Den andre fløyen står for en anti-NATO og anti-USA-linje, og det er også denne holdningen som har vært sterkest innad i SV (Græger 2006:125). NATO-motstanden var grunnlaget for dannelsen av Sosialistisk Folkeparti (senere SV) i 1961. I SVs arbeidsprogram fra 2005 fastslås det at SV ikke støtter NATOs "out of area"-operasjoner. Partiet mener det er nødvendig med en "ny alliansepolitikk for Norge" (Sosialistisk Venstreparti 2005:51-52). Græger (2006:125) hevder at i forhold til arbeidsprogrammet fra 1997 er kritikken mot NATO tonet ned, men at politikken om å distansere seg fra USA er rådende. SV hevder at båndene mellom NATO og USA er sterke: "NATO styrker de militære og politiske båndene til USA, som i dag er den største trusselen mot verdensfreden" (Sosialistisk Venstreparti 2005:51-52). NATO-medlemskapet ble nødvendigvis lagt på is da man bestemte seg for å inngå i en rødgrønn-valgallianse.

SV har tradisjon for å bli stående alene om å stemme mot regjeringens sikkerhetspolitiske vedtak. SV har hatt ofte stått på barrikadene, og partiet uttrykte sterk misnøye og mente at deltagelsen i Operation Enduring Freedom ikke skulle støttes av norske styrker fordi den ikke var ledet av FN, og fordi man ikke ønsket norsk deltagelse i krig. Argumentasjonen fra SV bunnet i mangelen på et eksplisitt FN-mandat, SV markerte sterkt at de var motstander av krigen.

På noen områder ble SV styrket av å inngå i en koalisjonsregjering, eksempelvis var SV det eneste partiet som stemte mot å sende norsk personell til OEF i 2001. Partiet fikk gjennomslag i Soria Moria-forhandlingene for at Norge trekke seg ut av OEF. Regjeringsplattformen ble bygget ved hjelp av store politiske kompromisser. Dagfinn Høybråten påpekte den parlamentariske problematikken med SV i regjering:

"Det er bred enighet om mye i norsk utenrikspolitikk, og redegjørelsen viderefører hovedlinjer som skiftende regjeringer har stilt seg bak. Når utenriksministeren slår fast Norges plass i NATO og vårt behov for en urokkelig euroatlantisk

sikkerhetsforankring, er det ikke hos opposisjonen han finner noen som er uenig, men snarere i Regjeringens eget parlamentariske grunnlag.”(S.Tid. 2008-09b:3316).

Dette viser at man har stått ovenfor noen forhandlingsbarrierer innad i regjeringen. Særlig problematisk er SVs uttrykte om å stå for en alternativ utenrikspolitikk selv om de er i regjering.

De borgelige partiene bruker SVs anti- NATO-politikk mot SV og dette var også tilfellet under valgkampen i 2005. Det at SV har programfestet nei til norsk NATO-medlemskap var et emne som skapte tvil om et mulig regjeringssamarbeid mellom Ap, SV og Sp. Implisitt lå det også en frykt for at om SV fikk gode valgresultater, kunne det føre til brudd i den tradisjonelle konsensuslinjen i norsk utenrikspolitikk.

I stor grad var det ytre forutsetninger som la linjene for samarbeid mellom de tre partiene. Enigheten om Norges nei til Irak og ønsket om en uttrekning av OEF, samlet partiene om en sikkerhetspolitisk linje mens de var i opposisjon. Det at SV foretrakk ISAF fremfor OEF kan begrunnes i at FNs sikkerhetsråd uttrykte et ønske om en slik operasjon. ISAF hadde også et sterkt FN-mandat. Oppfordringen fra FN åpnet opp for at partiet letter kunne forenes med regjeringens beslutning om å konsentrere de internasjonale bidragene til ISAF. Det at SV aksepterte nye bidrag til ISAF-styrken i Afghanistan i 2003, kan ses på som et kompromiss mellom de tre partiene.

6.1 Krigen om krigen eller krigen om freden

Innenfor Sosialistisk Venstreparti rammes den norske deltagelsen i Afghanistan inn i ulike sub-diskurser. Spørsmålet om Norge deltar i en krig eller fredsoperasjon er sentral når man studerer meningsmønstrene i diskursen. Ved å definere deltagelsen som en fredsoperasjon, settes rammene for diskursen.

SV aksepterer etter hvert deltagelsen i ISAF-styrkene på grunnlag av FNs sterke mandat. Det er sikkerhet for fred som trekkes frem, operasjonens mer defensive sider åpner opp for at SV lettere kan stille seg bak operasjonen. Regjeringssamarbeidet kan

dermed betraktes som et mer stabilt kompromiss fordi det ikke avviker fra egne premisser. Støtten ble legitimert utad overfor egne velgere ved å fokusere på fredsdimensjonen knyttet til ISAF-styrkene: "ISAF ble opprettet for å bidra til sikkerhet rundt det nye styresettet i Kabul, og har etter SVs oppfattning hatt en fredsbevarende karakter" (Kjetil Bjørklund S.Tid. 2004-05:3387).

Diskursen reproduseres og gjentas gjennom perioden og debatten i SV handler i hovedsak om Norge deltar i en angreps- eller forsvarskrig. Ivar Johansen (SV) hevder at det er "klart at vi deltar i krig", mens partiets leder Kristin Halvorsen konsekvent bruker betegnelsen freds- eller stabiliseringsoperasjon når hun omtaler ISAF-styrkene som er i tråd med regjeringens og Aps argumentasjon (se kapittel 5). Det kan være en måte for lederen å legitimere de kompromisser som partiledelsen har inngått for å komme til regjeringsmakt.

6.2 *Grensene for det politiske handlingsrommet*

Det å inngå i et regjeringssamarbeid gjør som nevnt over, at partiene må forholde seg til beslutningsprosedyrer preget av forhandlinger, kompromiss, for å oppnå konsensus (Saxi 2006:258). Et eksempel er stortingsrepresentanten og medlem av utenriks - og den utvidede utenriks komité Ågot Valles innrømmelser til Klassekampen 22. mai 2008: "Vi lot oss disiplinere inn i en tvangstrøye (..) Jeg innrømmer at denne ufrivillige disiplineringen bidro til at viktige stemmer ble borte" (Klassekampen 2008). Det ser ut til at maktposisjonen er begrensende for hvor kontroversielle meninger som kan komme fra et SV i posisjon. Regjeringssamarbeidet har medført at SV har blitt en del av den utenrikspolitiske konsensusen, noe som er begrensende på partiets handlingsrom. En konsekvens koalisjon, er at SV i større grad må framstille deltagelsen slik at den fremstår som forenelig med SVs politikk.

Nøytraliseringen av posisjoner innad i SVs leder- og stortingsgruppe som ikke vil ha norsk deltagelse i ISAF. Konsekvensen av regjeringssamarbeidet kan være at ISAF ses som verktøyet for fred og stabilitet. Daværende Statssekretær ved Statsministerens kontor Bård Vegar Solhjell fra SV uttrykker: "Vi er for norsk

deltaking i ISAF-styrken med FN-mandat som skal hjelpe styresmaktene i landet" (Dagbladet 2006). Dette kan tyde på at SV nå bærer frem en representasjon av ISAF som på mange områder sammenfaller med hovedrepresentasjonen. SVs nestleder Audun Lysbakken uttalte at man som parti sto ovenfor et konsensuskrav ved å inngå i en regjering: "(...) hvor man enten forpliktes til å være ening eller man later som man er enig" (Lysbakken 2009)¹⁹. SV har tradisjonelt ikke vært et helhetlig parti, men regjeringsmakten gjør at lederne for partiet er hardere ute med partipisken for å disiplinere rekkene. Likevel ser man at krefter innad i partiet flagger sin NATO-motstand, uavhengig regjeringsposisjon (Matelary og Halvorsen 2006: 191).

SV-representanter hevder at partiet fremdeles er bæreren av en alternativ norsk utenrikspolitikk. Før valget i 2009 betegnet SVs leder Kristin Halvorsen partiet som "en radikal stemme i norsk utenrikspolitikk". Halvorsen sier at: "SV er grunnlagt på å utfordre konsensusen i norsk utenrikspolitikk" (Halvorsen 2009:496). Regjeringens konsensuskrav kan se ut til å knebler partiet i noen sammenhenger. Regjeringsmakt gjør også at SV har fått en ny kanal til å påvirke sikkerhetspolitikken. Partilederen hevder at SV kan ta del av æren for endringer i utenrikspolitikken. Selv om Halvorsen forstår Trygve Brattelis formaning om at konsensus fremdeles er til stede i utenrikspolitiske debatter, uttaler hun at: "(...) politikk handler om å bevege, mobilisere og om å forandre, også i utenrikspolitiske spørsmål. SV er en garantist for at debatten også føres i regjeringen og i Stortinget" (Ibid.). Halvorsen får støtte fra partifelle Olav Gunnar Ballo som i perioden var medlem av Stortingets delegasjon til Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europas (OSSEs) parlamentariske forsamling: "Ethvert parti som går fra opposisjon til regjering oppdager at det gjør noe med handlingsrommet. Man velger ofte andre ord og uttrykk når man er i posisjon. Jeg syns likevel at SV er tydelige i posisjon" (Nettavisen 2008). Det viser at den mer nøytrale posisjonen innad i partiet brukte mye tid på å dementere SVs det andre betrakter som identitetskrise.

---

¹⁹ Uttalelse fra SVs nestleder Audun Lysbakken i debatt om norsk utenrikspolitikk i regi av NUPI den 4. september 2009.

SV står også for en mykere retorikk i forhold til engasjementet i Afghanistan, noe som kommer til uttrykk hos utviklingsminister Erik Solheim (SV): "Engasjementet i Afghanistan er et solidaritetsprosjekt med det afghanske folk, som trenger beskyttelse mot et av de mest despotiske regimer verden har sett i nyere tid." (S.Tid. 2008-09a:1918). Dermed innleirer Solheim deltagelsen inn i den forutgående folkerettsdiskurs som også deles av hovedrepresentasjonen. SVs Hallgeir Langeland er opptatt av den sivile delen av engasjementet: "Vi kan aldri bombe oss til fred, ikke i Afghanistan og ingen andre steder heller" (Nettavisen 2008). Det kan tenkes at den viktigste grunnen til at den sivile delen av bidragene forstekes, er det iboende behovet om humanitær forankring som kommer fra SV. Jacobsen begrunner SVs støtte til ISAF slik: "SV støtter deltakelse i ISAF-styrkene fordi formålet er stabilisering og å beskytte sivilbefolkninga" (S.Tid. 2006-07:1274). Halvorsen beskriver ISAF-operasjonen slik: "Den skal drive fredsbygging og utvide det humanitære rom". Det at ISAF er dannet på oppfordring fra FNs sikkerhetsråd gjør at flere representanter kan forenes med den NATO-fokuserte linjen, selv om SV muligens motvillig har akseptert regjeringens linje. SV legitimerer sin støtte ved å poengtere at ISAF er bedre enn OEF, dette fordi kontaktflaten mellom FN og ISAF er større sammenlignet med OEF: "Ser vi på det som skjer i Afghanistan, er det ingen tvil om at ISAF er defensiv, mens OEF har ein mykje meir offensiv karakter" (Bjørn Jacobsen (SV) S.Tid. 2005-06b:215). Begrunnelsen for å velge ISAF-operasjonen er forenelig med partiets prinsipper, selv om SV har en politisk kultur som sier nei til militær deltagelse generelt.

Fokuset på FNs rolle gjorde det lettere å legitimere deltagelsen. Ifølge partileder Kristin Halvorsen kan man ikke lykkes i Afghanistan uten forankring i FN (Stavanger Aftenblad 2007). SV vektlegger de sidene av operasjonen som kan forenes med Norges selvilde som en fredsnasjon. Det er også SVs oppfatning at ISAF-operasjonen har støtte i FN og kan dermed ses i samsvar med folkeretten. Bjørn Jacobsen (SV) sier det slik: "Vi vel folkeretten, vi vel det riktige sporet" (S.Tid. 2005-06b:212). Mer konkret sier Jacobsen: " (...) no når ISAF blir styrkt på praktisk og politisk vis, blir også folkeretten og FN sitt truverde styrkt. Det vil hjelpe på prosessen i Afghanistan på ein riktig måte, som er viktig og ei motvekt mot USAs

metodar og haldning til folkeretten.” (Ibid:211). Utsagnet fra SVs talsmann viser samtidig at den tradisjonelle kritikken til USA i utenrikspolitikken. Valle er også bærer av en holdning om at Norge må distansere seg fra USA i Afghanistan engasjementet:

”Bush-regimet tviholder på den tankegangen og fortsatt har motvilje mot å søke politiske løsninger. Administrasjonens kunngjøring om at USA ønsker å overta kommandoen over ISAF i sør, er et uttrykk for det. Utnevningen av general Petraeus til sjef for den amerikanske sentralkommandoen, med ansvar for Afghanistan og Irak, er et annet uttrykk. Han har nemlig gått i bresjen for det som kalles for «counterinsurgency» og gjør dermed krigen mot terrorister og opprørsgrupper til oppgave nr. 1. Dette er en tankegang som ikke holder”(S.Tid. 2008-09b:3313).

I lys av debattene på Stortinget i regjeringsperioden kan man se at partiet SV vekter regjeringdeltagelse høyt, men samtidig ønsker å markere dissians på noen områder. Regjeringens indre enighet utfordres kontinuerlig med SV som samarbeidspartner.

6.3 Kampen om ”SVs sjel”

Som følge av regjeringssamarbeidet fikk man en polarisering i den alternative representasjonen innenfor utenrikspolitikken. Flere representanter innad i SV fant enighetene som ble inngått i Soria Moria-forhandlingen vanskelige. Særlig støtten til NATOs ISAF-operasjon ble sett på som lite forenelig med partiets grunnleggende ideologi. Som nevnt tidligere er Soria Moria-erklæringen et dokument med en rekke kompromisser; følgelig er det ikke å vente at hele partiet støttet opp om alle vedtakene. Men som VGs leder skrev var NATO-kompromisset vanskelig for SV som parti: ”(...) da SV likevel godtok at NATO-medlemskapet ble skrevet inn i regjeringserklæringen, kan vi si at det er den største kamel som noen gang er blitt fortært i norsk politikk.” (VG 2007).

”Kamelsluking” var et begrep som forfulgte SV gjennom hele perioden. Enkelte hevdet at SV hadde mistet sin sjel gjennom rekken av kompromisser. Et annet begrep var ”svik”, først uttalt av Andreas Hamre Sveen fra Sosialistisk Ungdom i Dagsavisen i 2004. Dette utsagnet er før SV inngikk i regjeringen, men utsagnet tas

med fordi det kan illustrere uenighetene det er mellom SVs ledelse og grasrota i partiet allerede før SV kom til regjeringsmakten. Sveen (SU) sier også i samme innlegg at "At et parti som kaller seg sosialistisk ikke klarer å være konsekvente og kreve at Norges militære tilstedeværelse i Afghanistan og Irak skal opphøre, er ille". Det viser at enigheten mellom fløyene i partiet strekkes når SVs ledere velger å inngå kompromisser som ses som kontroversielle av deler innad i partiet.

Det er først og fremst stortingsrepresentanter fra SV og "partifatalister" på venstresiden²⁰ som artikulere en alternativ representasjon av ISAF-deltagelsen. De radikale innad i partiet inntar posisjoner som ikke kan forenes med de kompromisser SV inngår i regjeringssamarbeidet. Ingrid Fiskaa²¹ del av SV sentralstyre sa før valget at hun ikke ønsket at SV skulle delta i en regjering som driver med aktiv krigføring og som bomber den afghanske landsbygda (Dagbladet 2005a). Men da de faktisk kom i regjeringsposisjon viste Fiskaa (SV) en mer håpefull holdning: "SV er i regjeringsforhandlingar og krev faktiske endringar" (Aftenposten 2006). Det at regjeringen beslutter å ikke fornye mandatet i OEF og uttrekningen fra Irak, bidro til at deler av partigruppen hevdet at SV hadde fått gjennomslag for noen av sine kampsaker fra valgkampen i 2005. Tolkningen sammenfaller med det Klassekampen skriver 25. oktober 2005: "Det bidro utvilsomt til at et enstemmig landsstyre i SV stilte seg bak regjeringserklæringen". Ingrid Fiskaa har en ulik lesning av den norske deltagelsen i Afghanistan: "I Afghanistan er Noreg bunden opp både militært og politisk til ei krigføring som ikkje bare gjer vondt verre for lokalbefolkningen. Det er dessutan ein militæroperasjon som undergrev respekten for FN og internasjonal rett (...)" (Fiskaa 2008:112-113). Sitatet hentyder at posisjoner innad i partiet i prinsippet ikke støtter opp om deltagelsen.

I debattene på stortinget er det viktig for partiet å hegne om sin egen partipolitiske identitet og bevare partiets troverdighet ovenfor egne velgere. I en stortingsdebatt i 2009 formulerte Ågot Valle seg slik:

---

²⁰ Særlig i Klassekampen finner man disse uttalelsene.

²¹ Ingrid Fiska ble etter valget i 2009 utnevnt til statssekretær i Utenriksdepartementet.

*"Denne Regjeringa bygger på NATO medlemskap. Det er det ingen tvil om. Det kommer tydelig fram i meldinga. Jeg vil likevel problematisere NATO medlemskapet (...) Alliansen forbeholder seg retten til å bruke militærmakt, også uten FN-mandat. Dermed øker faren for at Norge skal bli dradd med i angrepskriger i **strid med folkeretten**. Det har ikke skjedd til nå, men dersom det skjer, **trekkes Norge dypere inn i stormaktspolitikken**. Det setter oss i et større avhengighetsforhold til supermakten USA og vil svekke Norges evne til å spille en aktiv rolle i internasjonal fredsdiplomati" (S.Tid. 2009-10:3606, min utheving).*

Valle re-presenterer SVs tradisjonelle negative holdningen til NATO-medlemskapet. Utsagnet viser at den tradisjonelle skepsisen kommer til uttrykk hos de som representerer den alternative stemmen, de som er til *venstre* for partileder Kirstin Halvorsen, og som ble midlertidig svekket av regjeringssamarbeidet. Selv om Valle gir uttrykk for at SV - når de er i regjeringssamarbeid - vil støtte opp om NATO-medlemskapet, er det ikke forenelig med det tradisjonelle synet innad i partiet. Dette tyder på at Valle ser den utenrikspolitiske konsensusen som viktigere enn partipolitiske tradisjoner. Selv om SV i prinsippet er uenige i regjeringens formuleringer, som man så i det forrige kapittelet, velger de å ikke poengtere uenighetene.

Valle er opptatt av å fremheve at SV ikke deler regjeringens syn på de militære bidragene: "Det er ingen tvil om at SV er imot å sende flere soldater (...) Flere soldater er ikke svaret på Afghanistans utfordringer"(S.Tid. 2007-08:1946). Den politiske uenigheten omhandle også hvilke virkemidler som er viktige for det internasjonale samarbeidet at man skal lykkes i Afghanistan. SV argumenter for at ISAF i større grad skal ta del i fredsarbeidet i Afghanistan. Tilnærmingen vekter heller Norges styrke som humanitærmakt, og at man vinner mer ved å fokusere på det sivile bidraget. SV ser heller at FN skal innta en større meglerrolle i Afghanistan. Det kan se ut til at deler av partigruppen på Stortinget jobber for å framheve bildet av SV som opposisjonsparti innenfor diskursen om deltagelsen i Afghanistan, selv når partiet er i regjeringsposisjon.

6.4 Kampen for nasjonale begrensinger på de norske styrkene

Heikki Holmås (SV) forsvarte regjeringens vedtak om å kanalisere de norske bidragene til ISAF-operasjonen i Afghanistan ved å hevde: "Uten ISAF-styrkene til å bidra til å sikre forholdene i Afghanistan ville vi ikke hatt grunnlag for den samfunnsmessige utviklingen som er helt avgjørende her" (S.Tid. 2005-06b:226). En måte å legitimere de norske styrkebidragene på er å fokusere på oppdragets defensive karakter. Dermed blir det viktig å begrense oppdraget til de mindre farlige områdene.

Innad i SV stilte flere spørsmålstegn ved de økte styrkebidrag til Afghanistan under perioden. Disse kunne ikke forenes med regjeringens avgjørelse, noe som endte med at deler av SV demonstrerte under fanen «Nei til angrepsfly til Afghanistan» på plenen utenfor Stortinget i 2005. Over halvparten av SVs stortingsgruppe var uenig i regjeringens vedtak om å sende norske F-16-fly til Afghanistan i 2005. Problemet var at flystyrkene ikke kunne presenteres som en del av fredsdiskursen i samme grad som selve ISAF-operasjonen. For representanter innad i SV holdt det ikke at flyene skulle være under NATO-kommando. Ingrid Fiskaa (SV) vektla imidlertid et annet forhold, nemlig behovet for å delta i en operasjon med fredskarakter: "Det er et vedtak som jeg mener ikke står i stil med erklæringene fra Soria Moria, hvor det står at Norge skal være en fredsnasjon, at Norge skal bidra til fredsbevaring og ikke offensive militære operasjoner" (VG 2005).

Halgeir Langeland Nestleder, Stortingets delegasjon til Den vesteuropeiske unions uttrykte at grunnlaget for demonstrasjonen på Stortingsplenens etter regjeringsvedtaket om å sende F-16 fly til Afghanistan var at flyenes tilknytning til de amerikanske styrkene: "frykter er at hvis amerikanerne roper «mayday», vil det kunne bli vanskelig å holde de norske flyene utenfor den amerikanskledede militæroperasjonen" (Nettavisen 2005). Mye av demonstrasjonen begrunnes i at det har vært tradisjon i SV å motsi sikkerhetspolitiske beslutninger og ønsket om å markere avstand til USA. Da de kom inn i Stortingssalen var ordlyden av en annen karakter. Dette kan ses ut i fra Bjørn Jakobsens (SV) uttalelse under stortingsdebatten etter vedtaket om F-16 flyene:

"Jagarfly av F-16-typen har ikkje vore SVs hovudprioritering i det å styrkje oppbygginga av Afghanistan. Når det no skjer i ISAF-samanheng, har det vore viktig for SV at ISAF inntil sist vinter har vore avhengig av «EnduringFreedom» når det gjaldt eventuell flystøtte. Dette er ikkje i same grad tilfellet lenger, og ISAF går meir på eigen kjøp." (S.Tid. 2005-06b:211).

Analysen viser at det finnes klare grenser for hva et parti med regjeringsansvar kan si innenfor sikkerhetsdiskursen i det offentlige rom. Konsensus er gjeldene innenfor den formelle diskursen, og dette viser hvordan bæreren av den alternative stemmen må søke andre arena for å ytre sin mening. Det er især i de norske avisene man lokaliserer uttalelser fra de radikale posisjonene innad i partiet. Spesielt er det Klassekampen som er arena for SVs politikk og dragkampen mellom posisjonene innad i partiet. Avisen kritiserer ofte at SVs ledere inngår kompromisser som går mot partiets programfestede løfter som følge av regjeringssamarbeid. Eksempelvis skriver AKPs Arnljot Ask i Klassekampen: "partiet tviholder på et glansbilde av ISAF for å rettferdiggjøre sin Afghanistan-politikk internt og ovenfor sine velgere" (Klassekampen 2005c). Det er en påstand om at SV skuler virkeligheten om deltagelsen i Afghanistan, for å beholde partiidentiteten.

For partiet var det viktig å innleire diskursen i et geografisk begrenset ansvar. Her var SV i sterkere grad samlet om tanken om at bidragene skulle konsentreres om Kabul og de nordlige områdene i Afghanistan. Valle (SV) uttrykker at selv om partiet støtter engasjementet i Afghanistan, er det ikke uten forbehold:

"Vi erkjenner at det er et flertall både i Regjeringa og i Stortinget for å sende flere soldater. Når vi har akseptert vedtaket, er det fordi vi har fått gjennomslag for at det ikke skal sendes styrker til offensive oppdrag i Sør-Afghanistan. Det er ingen tvil om at Regjeringa har gitt garantier om at sånn skal det være." (S.Tid. 2007-08:1946).

Valle opplever at bidragene i sør er viktig i kampen om "rettferdighet", og at styrkene i Kabul må være til stede for å bygge opp om de politiske prosessene. SV legitimerer sin støtte til regjeringen ved å hevde at ISAF fremdeles er del av et forsvarsoppdrag. Det er likevel på et tynt grunnlag, og det ser ut til at partiet drives fra skanse til skanse. SV deler ikke oppfatningen om at styrker i sør vil være nyttig,

Valla poengterer det direkte motsatte: "Krigføringa i sør har ført til at folk har fått det verre, ikke bedre" (S.Tid. 2007-08:1946) Det er NATOs prioritering av krigen mot Taliban som er årsaken, hevder Valla, noe som er lite forenelig med SVs innleiring av deltagelsen som et solidaritets - og fredsengasjement.

Det er to viktige årsaker til at man i denne perioden ser en svekkelse av den alternative representasjonen som tradisjonelt er båret frem av SV. Den første er den som alltid har vært der, nemlig konsensustradisjonen. Det andre er at med regjeringsmakt kommer det andre krav til partiet. Det er nye spilleregler som må følges, noe som fører til en nøytralisert SV-politikk. Venstrefløyens stemme disiplineres i større grad, mens Halvorsen²² og Solheims stemmer gjennom Soria Moria-erklæringen beveger seg mot hovedlinjen. Journalist Halvor Elvik i Dagbladet (10. november 2005) gir et symbolsk bilde av uenigheten som vokser frem: "Venstrefløyen i SV vrir seg mens allianseforpliktelser og traktater strammer til". Konsekvensen av et SV i regjering er en splittelse innad i partiet. Bæreren av kontroversielle og mer ekstreme posisjoner framstiller Norges deltagelse i ISAF som en del av NATOs ekspansjonistiske politikk og dette forenes ikke med partiets tradisjonelle ankerfeste i fredsbevegelsen.

6.5 Oppsummering

Analysen viser en økt polarisering i den alternative representasjonen. Tidligere så man på SV som en enhet som bar frem den alternative stemmen i sikkerhetsdiskursen. Denne analysen viser at regjeringsposisjonen partiet har tilegnet seg, har ført til at man nå har to alternative representasjoner som er under samme partifane. Det vil si at man får to svakere representasjoner fordi de ikke lenger sammen kan fronte en lik virkelighetsforståelse. Muligens ser man at polariseringen og regjeringsmakten har ført til en av den tradisjonelle alternative representasjonen. Begrunnelsene er også at ved å inngå i et regjeringssamarbeid blir man bundet fast i kravet om konsensus. Regjeringer bruker praksiser som ivaretar

---

²² I alle debattene etter Utenriksministeren eller Forsvarministerens redegjørelser er det ingen uttalelser fra Kristin Halvorsen, men forklaringen kan være at hun i perioden er Finansminister.

sikkerhetspolitikkenes doxa. Eksempelvis er SVs syn på norsk NATO-medlemskap ikke til stede i den offentlige diskursen, hensynet til regjeringssamarbeidet går foran partipolitiske prinsipper. Spørsmålet om medlemskap er en forestilling som ellers tas for gitt av de tradisjonelle forvalterne av sikkerhetspolitikken. Det kan tendere at ved å inngå i regjering må man akseptere konsensuskulturen som hersker innenfor sikkerhetspolitikken. SV inntar rollen som forvalter av utenrikspolitikkenes doxa, noe som fører til en økt polarisering innad i partiet.

Det kan tenkes at den opposisjonelle stemmen på Stortinget er blitt svekket med SV i regjering. SVs statsråder må stille seg bak regjeringens beslutninger i saker hvor de tidligere hadde tradisjon for å være i opposisjon. Selv om SV har partifestet sin avstand til NATO-medlemskap og Norges tette tilknytning til USA, ser det ut til at regjeringsposisjonen gjør at handlingsrommet endres og SV må i større grad velge sine uttalelser med omhu.

Analysen viser at SVs nye regjeringsposisjon ikke førte til noen radikale endringer i norsk Afghanistan-politikk, men at regjeringsmakten var med til å påvirke til å kanalisere bidragene til ISAF. Likevel viser gjentatte utsagn at SV i flere tilfeller forsøker å fremheve et diakritikon ved å hevde det er de som står for økningen av de sivile bidragene og fokuset på FNs rolle i Afghanistan.

7 Konklusjon

“(...) en av utenrikspolitikkenes hovedoppgaver er å etterstrebe en gylden middelvei der interessekonflikter kan forenes, og å foreta velfunderte valg der interesser og/eller verdier ikke lar seg forene” (St.meld.nr.15 2008-2009:88).

Innledningsvis skisserte jeg oppgavens problemstilling, der spurte jeg om “konsensuskulturen” kunne ses å være reflektert i det norske engasjementspolitikken som ble ført ovenfor Afghanistan. Problemstillingen er to delt og jeg spurte videre om hvilke argumenter regjeringen brukte for å legitimere deltagelsen innenfor diskursen. For å svare på denne problemstillingen har analysen tatt for seg den offentlige diskursen om det norske engasjementet i Afghanistan etter tiltredelsen av Stoltenberg II-regjeringen i 2005. Analysen har vist at den norske “konsensuskulturen” hadde påvirkning på regjeringens engasjementpolitikk ovenfor Afghanistan i perioden 2005-2009. Graden av påvirkning er ikke problematisert, men det er tydelige indikasjoner på at regjeringen i stor grad følger den utenrikspolitiske hovedlinjen som er bygget opp av en konsensustradisjon.

I kapittel tre redegjorde jeg for den norske deltagelsen i Kosovo og Afghanistan. Under Bondevik II-regjeringen (2001-2005) var den norske deltagelsen i Afghanistan i stor grad preget av konsensus. Hovedrepresentasjonen argumenterte for at det norske bidraget var nødvendig, noe som gjenspeiles i praksis gjennom de norske styrkebidragene til både OEF og ISAF i perioden. Men deltagelsen var ikke uten kritikk. Det var i hovedsak SV som ikke støttet opp om den norske deltagelse i OEF, mens partiet i større grad støttet opp om deltagelsene i ISAF. SV begrunnet dette med at ISAF-operasjonen ble dannet etter oppfordringer fra FNs sikkerhetsråd og det sterke FN-mandatet og FN-resolusjon 1386 og 1833 ble klassifisert som en legitim internasjonal deltagelse.

Det er især hvordan deltagelsen ble fremstilt - med henblikk på å oppnå legitimitet oppgaven er bygget opp om. Innledningsvis nevnte jeg tre kriterier for internasjonal deltagelse, og i analysen ser man at deltagelsen rammes inn i diskurser om

folkeretten, oppbygningen av det afghanske samfunnet og alliansesolidaritet fremheves og gjentas gjennom perioden.

Analysen i denne oppgaven har ledet frem til tre hovedfunn. Det første funnet er at det er stor grad av konsensus og kontinuitet i begrunnelse for den norske deltagelsen i Afghanistan. Som vist i analysen er konsensuskulturen førende for regjeringens legitimering av den norske deltagelsen i Afghanistan. Grepet regjeringen tar er å ramme deltagelsen inn i diskurser det tidligere har vært bred enighet om og hovedrepresentasjonen retter seg etter kravet om konsensus ved å ikke vike fra hovedlinjen i norsk sikkerhetspolitikk. Jeg har særlig fokusert på hvordan konsensustradisjonens setter rammer for diskursen. Selv om SVs retorikk og programfestet politikk skulle tilsi at det er markante endringer, er det i følge hovedrepresentasjonens syn at "hovedlinjene ligger fast". For å oppnå konsensus både innad i regjeringen og få støtte fra Stortinget, rammer regjeringen inn deltagelsen i en freds- og folkerettsdiskurs. Humanitære engasjementet styrkes i perioden. Den sivile delen og fokuset på en helhetlig tilnærming får en upolitisk karakter, altså at den skaper lite debatt.

Hovedrepresentasjonen framstiller den norske deltagelsen i Afghanistan som nødvendig og i tråd med folkeretten og som en fortsettelse av tidligere norsk utenrikspolitikk. I diskursanalysen søker jeg etter å se hvilken representasjon som har størst oppslutning, og dermed blir dominerende. Ved å lese de forskjellige offentlige tekstene blir bærere som reproducerer hovedlinjen og støtter opp om regjeringens beslutninger sammenlignet med de som artikulterer en alternativ representasjon. Den dominerende representasjonen opprettholder en sterk posisjon gjennom hele perioden og den blir så selvfølgelige at det ikke stilles spørsmål ved dem. Analysen har vist at regjeringsskiftet i 2005 ikke sto for et brudd på hovedlinjen i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Det er regjeringen som offisielt besitter makten til å ta beslutninger hva angår de norske styrkebidragene. Som analysen har vist kan regjeringen selv velge om den skal rådføre seg i med Stortinget i plenum eller om den lukker diskursen inne i

DUUK. Konsensus i norsk utenrikspolitikk åpner likevel opp for en praksis hvor man konsulterer med Stortinget. Analysen har vist at hovedrepresentasjonen i denne perioden styrkes, det er ingen gyldige alternative representasjoner som kan utfordre hovedrepresentasjonens syn om at Norge skal og bør være i Afghanistan.

Det andre hovedfunnet er at man ser en polarisering mellom de som hevder at de norske styrkene i Afghanistan ikke bidrar nok og de som ser på bidragene som tilstrekkelig. I en studie av sikkerhetspolitikk kan man ikke avskrive de ytre betingelsers påvirkning. NATOs aktivering av artikkel 5 i 2001 og kontinuerlige anmodninger om styrkebidrag fra Norge er betydningsskapende for diskursen. Innenfor diskursen om norsk tilstedeværelse i Afghanistan er det ikke lenger et spørsmål om Norge skal delta eller ikke. I min lesning av den offentlige diskursen står nå kampen snarere om bidragenes størrelse, geografiske plassering og karakter. Analysen viser at tilhengeren av ønsket om å øke de norske bidragene i Afghanistan lykkes med å politisere saken, det vil si sette temaet på den politiske dagsorden.

Mine funn viser en større grad av debatt rundt Stoltenberg II-regjeringens beslutninger angående den norske deltagelsen i Afghanistan enn under Bondevik II-regjeringens styringsperiode. Analysen har vist at store deler av sikkerhetsdiskursen gjenfinnes i plenums debatter i Stortinget. Diskursen fremstår derfor som mer åpen enn tidligere. Økt debatt om de norske bidragene i Afghanistan vises også økt fløypolitikk i sikkerhetspolitikken. Det gjør at representasjonen i større grad knyttes opp til politiske blokker, mens man tidligere har sett en mer helhetlig enighet som har blitt båret frem av særlig Høyre og Ap.

Mine funn i analysen peker på at innenrikspolitikken utvilsomt har en avgjørende for norsk utenrikspolitikk. Et uttrykk for hensynstaking til SV kan ses i de norske beslutningene om de norske styrkenes ikke skal inngå i kamphandlinger i Sør-Afghanistan. SVs uttrykte ønske om nasjonale begrensinger på bruken av de norske styrkene som gjenspeiles i regjeringens politikk. Men dette kan også forklares med at flere innad i Ap også deler av denne representasjonen av de norske bidragene. Dette

betyr ikke at man ser er brudd med hovedlinjen, det er heller at deltagelsen rammes inn i en for å oppnå en bred enighet.

Det siste hovedfunnet er at SVs partiledelse og stortingsgruppe i stor grad disiplineres av å inngå i et regjeringssamarbeid. Analysen viser at regjeringsmakt gjør at den alternative representasjonen får et økt spillerom innenfor sikkerhetsdiskursen. Gjennom å studere de ulike uttalelsene fra representanter fra SV, ser man at det utspilles en posisjonering innad i partiet. SVs inntreden i Stoltenberg II-regjeringen førte til en gradvis endring i argumentasjonen. Der man tidligere var direkte motstander av ISAF-deltagelsen, legitimerte man nå deltagelsen ved å aktivisere verdi og humanitære argumenter i diskursen. Det innebærer at SV argumenterer for at man deltar i Afghanistan for å fremme demokrati og menneskerettigheter i landet. Analysen har vist at regjeringssamarbeidet er disiplinerende på SV som følge av regjeringssamarbeidet. Et mulig problem er at endringene i SV ledernes omtale av de militære bidragene i Afghanistan gjør at velgerne ikke lenger gjenkjenner partiets utenrikspolitikk. Dermed oppstår det kognitiv dissonans, som muligens kan ses i partiets nedgang ved valget i 2009.

Analysen viser at konsensuskulturen vedvarer, men det er en mer åpen og intens debatt om utenrikspolitiske spørsmål.

I kapittel to redegjorde jeg for diskursanalysens metodiske og teoretiske implikasjoner. I vurderingen av mine funn er det viktig å bemerke at analysens funn er basert på mine egne tolkninger. I gjennomføringen av analysen har det empiriske materialet vært tilgjengelig, noe som har vært hjelpende for prosessen. Når jeg vurderer kildematerialets pålitelighet og etterprøvbarhet, vil jeg si at bruken av sitater gjør det enklere for andre å gå mitt arbeid etter i sømmene. Fordelen med å velge diskursanalyse for å besvare problemstillingen, er at tilgangen skaper muligheter for å identifisere de representasjoner som er gyldige i diskursen i perioden. Blant annet kan analysere hvordan de norske bidragene til Afghanistan rammes inn for å oppnå konsensus.

Hva angår Afghanistan-engasjements videre utvikling, er det tendenser til endringer, men uansett en kontinuitet i den politikken regjeringen artikulere og reproduserer. I Stoltenbergs andre periode gjentas hovedrepresentasjonens argumentasjon for hvorfor de ønsker å fortsette de norske bidragene til Afghanistan:

"Regjeringen vil (...) opprettholde vårt sterke sivile engasjement i Afghanistan. Vi vil bidra til å bygge afghansk kapasitet til egen sikkerhet og utvikling, samt styrke FNs koordinerende rolle. Vi vil opprettholde det militære engasjementet i Afghanistan. I nær dialog med våre allierte, og i lys av utviklingen i Afghanistan kan det bli aktuelt med en gradvis nedtrapping av vårt militære engasjement" (Soria Moria-II 2009:5).

Dette sitatet fra Soria Moria-II-erklæringen viser at kontinuiteten i de norske styrkebidragene trolig også vedvarer ut i neste styringsperiode. Soria Moria-II kan gi indikasjoner om at konsensustradisjonen består og har påvirkning på de valg hver regjering tar vedrørende engasjementet i Afghanistan. Det kan tenkes at dersom opposisjonspartiene inngår ny regjering i 2013, kan det føre til gjennomgripende endringer i bidragenes karakter og geografiske begrensninger, om man skal konkludere noe ut i fra deres uttalelser i denne perioden. Dette er imidlertid ikke det samme som et brudd i hovedlinjen. For som analysen har vist, er diskursen om den norske deltagelsen i Afghanistan preget av konsensus, noe som vil legge politiske begrensninger på større endringer.

Litteraturliste

Artikler, bøker og rapporter..

- Andersen, Niels Åkertrøm (2003) *Discursive analytical strategies- understanding Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann*, Bristol: The policy press
- Bergström, Göran og Kristina Boreus (2000): *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Bjøl, Erling (1986) *Nordens sikkerhet i 1980-årenen*, Det sikkerhetspolitiske bibliotek nr.3/86, Oslo: Den Norske Atlanterhavskomiteé
- Brundtland, Arne Olav (1996) "Nordisk opsjon for Norge etter folkets Nei? Norsk sikkerhetspolitikk på nye vilkår" i Neuman, Iver B og Ståle Ulriksen (red.), *Sikkerhetspolitikk - Norge i makttriangelet mellom EU, Russland og USA*. NUPI-utenrikspolitisk serie, Aurskog: Tano Aschehoug
- Bruun-Lie, Benedicte (2004): *Konsensus og kontinuitet?: Stortingets debatt om NATOs intervensjon i Kosovo våren 1999 i et diskursanalytisk perspektiv*. Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for statsvitenskap. Hovedfagsoppgave
- Butler, C,T og Amy Rothstein (1991) "On Conflict and Consensus a handbook on Formal Consensus decision making", Food Not Bombs Publishing hentet fra; <http://www.ic.org/pnp/ocac/>
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. A Social Critique of the Judgment of Taste*. Cambridge, MA: Harvard University Press
- De Wilde, Pieter (2007) "Politicization of European Integration: Bringing the Process into focus" Arena Working paper No.18, November 2007
- Eide, Espen Barth (1996) "Norsk multilateralt militærsamarbeid i en ny epoke" i Neuman, Iver B og Ståle Ulriksen (red.) *Sikkerhetspolitikk, Norge i makttriangelet mellom EU, Russland og USA*. NUPI-utenrikspolitisk serie, Aurskog: Tano Aschehoug
- Eide, Espen Barth (2005) "Internasjonale operasjoner etter regjeringsskiftet. Blir det noen forskjell?" Foredrag på Oslo forsvarsforenings foredragsaften, 22.november 2005
- Eide, Espen Barth (2006a) "Politikk mot terror- hvilke midler har vi?" Gunerius-forelesning, 9.mars 2006
- Eide, Espen Barth (2006b) "Norske styrkers bidrag i internasjonale operasjoner" Tale til Forsvarets stabsskole. 15. mars 2006
- Eriksen, Erik Oddvar (1996a) "The Quest for Consensus" Los-senteret, Notat 9528, Bergen

- Eriksen, Erik Oddvar (1996b) "Offentlig politikk – fra konsensus til Modus vivendi?" Los-senteret, Notat 9330, Bergen.
- Farrell, Theo (2007) "Humanitarian Interventions and Peace Operations" i Baylis, J. m.fl (red.), *Strategy in the Contemporary World*, Oxford University Press.
- Fermann, Gunnar (1997) "Norge og FN" i Torbjørn L. Kundsén, Gunnar Sørboe og Svein Gjerdaaker (red.) *Norges Utenrikspolitikk*, Oslo: Cappelen Akademiske Forlag
- Fiskaa, Ingrid (2007) "Makt, rett og konsekvenser -FN eller NATO?" i Marthinsen, Marianne og Svein Ørnhaug (red.) *Mellom Maktene - Norges strategiske interesser*, Respublika
- Foucault, Michel (1972) *The Archaeology of Knowledge*. New York: Pantheon
- Foucault, Michel (1995) *Seksualitetens historie I, Vilje til viten*. Exil, Oslo.
- Foucault, Michel (2002) *Introduksjon til Michel Foucault – Forelesninger om regjeringar og styringskunst*, Oslo: Cappelen Akademiske forlag (oversatt av Iver Neumann)
- Garbo, Gunnar (2002) *Også krig er terror. Et kritisk oppgjør med det nye NATO, krigene i Afghanistan og Kosovo og Norges egen rolle*. Oslo: Eget forlag
- Gulbrandsen, Trygve, Fredrik Engelsen, Trond Beldo Klausén, Hege Skjeie, Marit Teigen og Øyvind Østerud (2002) *Norske Makteliter, Makt- og demokratiutredningen, 1998-2003*, Oslo: Gyldendal akademisk
- Græger, Nina (2006) *Norsk forsvarsdiskurs 1990-2005: Internasjonaliseringen av forsvaret*, Dr.Polit. Avhandling ved institutt for statsvitenskap, UIO.
- Græger, Nina (2009) "Norsk forsvarsdiskurs post-1990. Internasjonalt og nasjonalt forsvar i nytt samspill" i *Internasjonal Politikk* 67(3) s.351-411
- Græger, Nina og Halvard Leira (2005) "Norwegian Strategic Culture after World War II; From Local to a Global Perspective" i *Cooperation and Conflict*, 40 (1)45-66.
- Græger, Nina og Neumann, Iver B (2006) "Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet som beslutningspolitiske aktører" Kapittel 3 i Fonn, Birgitte Kjos, Neumann, Iver B og Ole Jacob Sending(red.) *Norsk utenrikspolitisk praksis, Aktører og prosesser av*, Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Jakobsen, Petter Viggo (2006) *Nordic approaches to Peace Operations, A New Modell in Making?* Great Britan: Routledge
- Johansen, Per Kristian, Andersen, Berg-Knutsén, Kalsrud og Kalvik (2007) "Norsk deltagelse i internasjonale militære operasjoner, med hvem, hva og hvorfor?" FFI/Rapport -2007/00679

- Jørgensen, Marianne W. og Louise Phillips (1999): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur
- Hansen, Allan Dreier (2005) "Diskursteori- postmarxistiske hegemonianalyse hos Laclau" i Esmark, Anders, Laustsen, Carsten B. og Niels Åkerstrøm Andersen (red.) *Poststrukturalistiske analysestrategier*, Gylling: Roskilde Universitetsforlag
- Hansen, Annika S. (2009) "Fredsnasjonen Norge og de nye FN-Operasjonene" i Even Lange, Helge Pharo og Øyvind Østerud (red.) *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk-Nye internasjonale vilkår etter den kalde krigen*, Oslo:Unipub
- Halvorsen, Kristin (2009) "En radikal stemme i norsk utenrikspolitikk del av Debatt: Norsk utenrikspolitikk foran stortingsvalget", *Internasjonal Politikk*, 67 (3).s.496-497
- Heider, Knut (1995) "Partigruppene på Stortinget" i *Norsk Statsvitenskaplig Tidsskrift*, 4 (11) s. 277-297
- Heier, Tormod (2006) *Influence and Marginalisation. Norway's Adaption to UN Transformation Efforts in NATO, 1998 - 2004*. Dr.Polit. Avhandling ved institutt for Statsvitenskap, UIO
- Hernes, Gudmund og Kristine Nergaard (1997) *Oss i mellom. Konstitusjonelle former og uformelle kontakter. Storting - regjering*, FAFO.
- Hoffmann, Stanley (1966): "The European Process at Atlantic Cross-Purposes"; *Journal of Common Market Studies*, 4 (2).
- Hovi, Jon (2002) "Internasjonalt samarbeid", i *Hvor Hender det?* (21)2002 NUPI.
- Howarth, David (2005) *Diskurs en introduksjon*, København: Hans reitzels forlag (oversettelse til dansk).
- Høgset, Hennig (2009) "Afghanistan - statsbygging eller symbolpolitikk" i Reiker, Pernille og Walter Carlsnaes (red.), *Nye utfordringer for europeisk sikkerhetspolitikk*, Oslo: Universitetsforlaget
- Høyre (2005) "Nye muligheter høyres Stortingsvalgkampprogram for 2005-09" hentet fra: http://www.hoyre.no/artikler/2005/5/nye_muligheter-hoyres_program_2005-2009
- Kjeldstadli, Knut (1999). *Fortida er ikke hva den engang var: en innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget
- Kjølberg, Andreas og Morten Jeppesen (2001) En modell for sikkerhetstenkning etter den kalde krigen, FFI/Rapport -2001/04595
- Kjølberg, Andreas (2007) Livet i hegemonens skygge- en småstats sikkerhetslogikk, FFI/Rapport- 2007/01626

- Knudsen, Torbjørn (1997) "Norsk utenrikspolitikk som forskningsfelt", kapittel 1 i Torbjørn L. Kundaen, Gunnar Sørboe og Svein Gjerdåker (red.) *Norges Utenrikspolitikk*, Oslo: Cappelens Akademiske Forlag
- Knudsen, Torbjørn (2006) "Politikk og Praksis i historisk lys", kapittel 12 i Fonn, Birgitte Kjos, Neumann, Iver B og Ole Jacob Sending (red.) *Norsk utenrikspolitisk praksis, aktører og prosesser*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Knutsen, Olav Fagelund (1997) "Beslutningsprosesser i norsk utenrikspolitikk", kapittel 3 i Torbjørn L. Kundaen, Gunnar Sørboe og Svein Gjerdåker (red.) *Norges Utenrikspolitikk*, Oslo: Cappelens Akademiske forlag
- Knutsen, Bjørn Olav, Granviken, Alf, Holte, Mats Ruge, Kjølberg Anders og Finn Aagaard (2000) Europeisk sikkerhet i en forandelig tid: En analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom, FFI-rapport 2000/00046
- Laclau, Ernesto (1990) *New Reflections on the Revolution of Our Time*. London: Verso
- Laclau; Ernesto and Chantal Mouffe (1985) *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*, London: Verso
- Lange, Even, Pharo Helge og Øyvind Østerrud (red.) (2009) *Vendepunkter i norsk utenrikspolitikk - nye internasjonale vilkår etter den kalde krige*, Oslo: Unipub
- Leira, Halvard, Axel Borchgrevink, Nina Græger, Arne Melchior, Eli Stamnes og Indra Øverland (2007) *Norske selobilder og norsk utenrikspolitikk*, NUPI-Rapport
- Lunde, Leiv og Henrik Thune m.fl (2008) *Norske interesser- Utenrikspolitikk i en globalisert verden*, Oslo: Cappelen Damm
- Lysgård, Hans Kjetil (2001) "Diskursanalysers sosialkonstruktivistiske grunnlag - muligheter og begrensninger i forståelsen av regional endring", FoU-rapport nr.4/2001, Agder forskning.
- Løvold, Andreas (2002) Innenriks\Utenriks. Den utvidete utenrikskomiteen som skaper og opprettholder av utenrikspolitisk konsensus. Hovedoppgave. Institutt for Statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.
- Matlary, Janne Haaland (2006) *European Union Security Dynamics: In The New National Interest (New Security Challenges)*, Palgrave Macmillan
- Matlary, Janne Haaland (2009) "Political Dynamics of Asymmetrical Warfare, The Case of ISAF". Report to the Ministry of Defense, February 2009.
- Matlary, Janne Haaland og Audun Halvorsen (2006) "Bare når utenriks bl innenriks: utenrikspolitikken i partiene", Kapittel 9 i Fonn, Birgitte Kjos, Neumann, Iver

- B og Ole Jacob Sending (red.) *Norsk utenrikspolitisk praksis, aktører og prosesser*, Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Mathisen, Ragnhild (2006) "Terrorisme sett ifra et forsvarspolitisk ståsted" Foredrag ved ANSA 30.juni 2006
- Milliken, Jennifer (1999) "The Study of Discourse in international Relations:: A Critique of Research and Methods" in *European Journal of international Relations* 5.225.
- Morgan, Patric (2007) "Security in International Politics: Traditional Approaches" i Collins, Allan *Contemporary Security Studies*, Oxford: Oxford University Press
- Mouffe, Chantal (2008) "Democratic Politics and the Dynamics of Passion" kapittel 5 i Kari Palonen, Tuija Pulkkinen, José María Rosales(red). *The Ashgate research companion to the politics of democratization in Europe*, Ashgate publishing.
- Narud, H.M. og H. Hveem (2009) "Gamle konflikter -nye saker? - Norske velgeres utenriks -og sikkerhetspolitiske holdninger" Paper til den nasjonale fagkonferansen i Klækken, 7-9 januar.
- Neumann, Iver B. (2001), *Mening, materialitet og makt: En innføring i diskursanalyse* Oslo: Fagbokforlaget
- Neumann, Iver B. (2003) *Hva så, lille land. Essays om Norges alminnelighet* Oslo: Spartacus
- Neumann, Iver B og Ståle Ulriksen (1997) "Norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk" kap 4 i Torbjørn L. Kundaen, Gunnar Sørboe og Svein Gjerdåker (red.) *Norges Utenrikspolitikk*, Oslo: Cappelens Akademiske Forlag
- Nordby, Trond (2000) *I politikkens sentrum, variasjoner i Stortingets makt 1814-2000*, Oslo: Universitetsforlaget
- Nye, Joseph (1995) *Bound to Lead. The Changing nature of American Power*, Basic Books.
- Ottesen, Rune (2005) "The Norwegian Media Image of the War in Afghanistan Peacekeeping or Aggression?" *Nordicom Information*, 1 s.95-109
- Riste, Olav (2001) *Norway's Foreign Relations – A History*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rottem, Vigeland Svein (2005) "Hva forsvarer vi? Tre tilnærminger til norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk" i *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 21 s.334-360
- Rottem, Vigeland Svein (2007) "Forsvarets mål og strategi: sikkerhet for hvem?" i *Internasjonal politikk* 65 (1) s.39-57
- Rygghaug, Marianne (2002) "Å bringe tekster i tale - mulige metodiske innfallsvinkler til tekstanalyse i statsvitenskap" i *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift* 4

- Saxi, Hans Petter (2006) "Parlamentarisme i norsk kommunesektor - fra konsensus til majoritetsstyre" i *Norsk statsvitenskaplig tidskrift*, 22 s.256-277
- Sjaastad, Anders C (2006) "Stortinget som utenrikspolitisk organ" kapittel 2. i Fonn, Birgitte Kjos, Neumann, Iver B og Ole Jacob Sending (red.) *Norsk utenrikspolitisk praksis, aktører og prosesser* av, Oslo: Cappelen akademisk forlag
- Skjeie, Hege (2002) "troll og tillit" Fredagskommentaren 22.feb kronikk Makt- og Demokratiutredningen hentet 21.10.09 fra <http://www.sv.uio.no/mutr/kronikk/skjeie201202.html>
- Shapiro, Michael (1989) "Strategic Discourse/Discursive Strategy: The Representation of "Security Policy" in the Video Age" i *International Studies Quarterly*, 34, (3) s.327-230
- Shuman, Mark, C. (1995) "Managing Legitimacy: Strategy and Institutional Approaches" i *Academic Management Review*, 20 (3) s.571-610
- Skogan, John Kristen (2009) "Norge og europeiske sikkerhetspolitiske aktører", kapittel 5 i Reiker, Pernille og Walter Carlsnaes (red.) *Nye utfordringer for europeisk sikkerhetspolitikk*, Oslo: Universitetsforlaget
- Sosialistisk Venstreparti (2005) "Arbeidsprogram for perioden 2005-09"
- Strøm, Kaare, H. M. Narud & H. Valen (2005) "A More Fragile Chain of Governance in Norway" i *West European Politics*, 28 (4) s.781-806, London i Routledge,
- Strøm-Erichen, Anne-Grete (2006) "Felles engasjement for et moderne forsvar" Tale I Bergens militære samfunn, Holdt den 23. januar
- Strøm-Erichen, Anne-Grete (2007) "Norges internasjonale engasjement for fred og sikkerhet" Gjesteforelesning NTNU fredag 12. januar
- Støre, Jonas Gahr (2006a) "Norsk Utenrikspolitikk, Aktuelle perspektiver" Tale i forbindelse med åpningen av Forsvarets Høgskoles Totalforsvarskurs nr 32., Holdt den 22. august
- Støre, Jonas Gahr (2006b) "Norge som en Fredsnasjon, myte eller virkelighet?" Tale i på Norges Fredssenter i regi av bl.a. Polyteknisk Forening om Norges rolle som fredsnasjon, Holdt den 24. april
- Støre, Jonas Gahr (2006c) "Norge og USA - felles fremtid?" Tale til Oslo Militære Samfunn, Holdt den 23. oktober.
- Schuman M.C., 'Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches', *The Academy of Management Review*, (July 1995), 20 (3) s.571

- Thamnes, Rolf og Knut Einar Eriksen (1999) "Norge og NATO under den kalde krigen" i *NATO 50år-Norsk sikkerhetspolitikk med NATO gjennom 50år*, Oslo: Den norske atlanterhavskomiteé,
- Thune, Henrik og Knut Nustad (2002) "Norway: political consensus and the problem of accountability" i Charlotte Kun og Harold K. Jacobson (red.). *Democratic Accountability and the Use of Force in International Law*, Cambridge: Cambridge university press
- Thune, Henrik og Torgeir Larsen (2000) "Utenrikspolitikk uten software" i Geir Dale (mfl.) *Grenser for alt – kritiske perspektiver på norsk utenrikspolitikk*, Spartacus: Oslo
- Thune, Larsen og Holm (2006) "Budbringerens utenriksmakt" kapittel 10 i *Norsk utenrikspolitisk praksis, aktører og prosesser* av Fonn, Birgitte Kjos, Neumann, Iver B og Ole Jacob Sending (red.), Oslo: Cappelen akademisk forlag .
- Ulriksen, Ståle (1996) "introduksjon: nye sikkerhetspolitiske utfordringer for Norge" i Neuman, Iver B og Ståle Ulriksen *Sikkerhetspolitikk - Norge i makttriangelet mellom EU, Russland og USA*. NUPI utenrikspolitisk serie, Aurskog: Tano Aschehoug
- Ulriksen, Ståle og Geir H. Eikeland (1996) "USA og Europa-NATO og Vestunionen i Neuman, Iver B og Ståle Ulriksen *Sikkerhetspolitikk - Norge i makttriangelet mellom EU, Russland og USA*. NUPI, utenrikspolitisk serie, Aurskog:Tano Aschehoug
- Ulriksen, Ståle (2009) "Europeisk militærmakt" kapittel 5 i Reiker, Pernille og Walter Carlsnaes (red.) *Nye utfordringer for europeisk sikkerhetspolitikk*, Oslo: Universitetsforlaget
- Østerud, Øyvind, Engelstad, Fredrik og Per Selle (1998-2003) *Makten og demokratiet - en sluttbok fra Makt- og demokratiutredningen*, Oslo: Gyldendal Akademiske
- Østerud, Øyvind (2006) "Lite land som humanitær stormakt?" *Nytt Norsk Tidsskrift* 23(4) s.303-316

Offentlig dokumenter

- Europaportalen (2009) Notat: EU. Lisboa-Traktaten. Virkninger for Norge UD, Europapolitisk seksjon, 14. juli 2009
- Innstilling nr. 61S (2009-10) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i Stortingets forretningsorden
- Innstilling nr. 258 (2009-10) Innstilling fra Stortingets presidentskap om endringer i Stortingets forretningsorden (endringer i komitéstrukturen)

Instilling nr.318 (2007-08) Innstilling fra forsvarskomiteen om et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier (jfr St.prp. nr. 48 (2007-2008))

NOU:2008 nr 14 (2008) " Samstemt for utvikling?Hvordan en helhetlig norsk politikk kan bidra til utvikling i fattige land" Utenriksdepartementet (avgitt 9.september)

Forsvarsdepartementet (2003) Pressemeldning: *Forlengelse av spesialstyrkebidraget i Afghanistan* 23.februar.

Forsvarsdepartementet (2004) Pressemelding: *Norge styrker innsatsen i Afghanistan.* 6.mai

Forsvarsdepartementet (2005) "Hovedlinjene i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk vil ligge fast", Innlegg fra Forsvarsminister Anne-Grete Strøm-Erichen i Nordisk Råd den 26.oktober 2005.

Forsvarsdepartementet (2007) Pressemelding: *Norske styrkebidrag til ISAF Afghanistan.* 6.november

Forsvarsnett (2005) "Norge overtar lederansvaret i Meymaneh" oppdatert 30. august 2005, hentet fra:

<http://www.mil.no/start/aktuelt/pressemeldinger/article.jhtml?articleID=106250>

Forsvarsnett (2006) "Siste tokt over Afghanistan.", oppdatert 10. mai 2006, hentet fra: <http://www.mil.no/luft/start/nyheter/aktuelt/article.jhtml?articleID=121833>

Forsvarsnett (2008) "De norske avdelingene i Afghanistan", oppdatert 4. februar 2008 hentet fra: <http://www.mil.no/fol/afg/start/styrken/>

Statsministerens kontor (2005) Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09 (referert som: Soria Moria)

Statsministerens kontor (2009) Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-09 (referert som: Soria Moria-II)

Statsministerens kontor (2005): *Tiltredelseserklæringen fra regjeringen Stoltenberg II avholdt 19.okt 2005 av statsminister Jens Stoltenberg.* Referert i stortingstidendene, s.37-40

Utenriksdepartementet (2001) Rettingslinjer - De forente nasjoner sikkerhetsrådet 28.september.

Utenriksdepartementet (2005) *Redegjørelser av Utenriksministeren om Norges engasjement i Afghanistan i Stortinget 9.november 2005*

Utenriksdepartementet (2006) Utenrikspolitisk strategi for bekjempelse av internasjonal terrorisme, september.

Utenriksdepartementet (2006) *Utenrikspolitisk redegjørelse av Utenriksministeren i Stortinget 8.februar 2006*, s. 1242-1255

Utenriksdepartementet (2008) *Redegjørelse av Utenriksministeren om en samordnetplan for Norges bidrag i Afghanistan i Stortinget 5.februar 2008*

Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet (2006) *Utenriksministeren og Forsvarsministerens redegjørelse om sak behandlet 19. oktober 2006 i den utvidede utenrikskomité, Stortinget 24.oktober.*

Utenriksdepartementet, Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet (2009) *Strategi for helhetlig norsk sivil og militær innsats i Faryab-provinsen i Afghanistan Juni 2009 (referert som UD,FD og JD)*

S.Tid. ²³ (2004-05) Debatt 16.Juni (jfr. utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse goldt i stortinget den 14- juni 2004)

S.Tid. (2005-06a) Trontale- erklæringsdebatt 20.oktober 2005 (jfr. Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 19. oktober) s.43-127

S.Tid. (2005-06b) Debatt 15.november 2005 (jfr. Forsvarsministerens redegjørelse om fremtidig innretning av norske militære styrkebidrag i Afghanistan og Irak og Utenriksministerens redegjørelse om Norges engasjement i Afghanistan og Irak den 9.nov 2005). s. 204-230

S.Tid. (2006-07a) Debatt 9.februar 2006 (jfr. Utenriksministerens utenrikspolitiske Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 8. februar2006). s. 1265-1300

S.Tid. (2006-07b) Debatt 24.oktober 2006 (jfr *Utenriksministeren og Forsvarsministerens redegjørelse om sak behandlet 19. oktober 2006 i den utvidede utenrikskomité, Stortinget 24.oktober.* s. 252-283

S.Tid. (2007-08) Debatt 15.februar 2007 (jfr. Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse holdt, 13.februar 2007). s. 1938-1977

S.Tid. (2008-09a). Debatt 5.februar 2008 (jfr. Utenriksministeren redegjørelse om en samordnetplan for Norges bidrag i Afghanistan holdt, 5.februar 2008). s. 1900-1930

S.Tid. (2008-09b) Debatt 22.mai (jfr Utenriksministerens redessgjørelse holdt, 20 mai 2008). s. 3306-3331

---

²³ S.Tid. er en forkortelse for Stortingstidene/Stortingsforhandlinger, en forkortelse Stortinget selv opererer med.

S.Tid. (2009-10) Debatt 12.juni (jfr innstilling fra utenrikskomiteen om interesser, ansvar og muligheter. Hovedlinjer i norsk sikkerhetspolitikk (Innst.S.nr.206 (2008-09), St.meld.nr.15. (2008-09)). S.3601-3620

Stortingsmelding nr.15 (2009) " Interesser, ansvar og muligheter Hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk" 2008-09, Utenriksdepartementet (avgitt 13.mars)

Stortingsmelding nr.38 (2009) "Om samarbeid i NATO", 2008-09. Utenriksdepartementet (avgitt 13.mars)

Stortingsproposisjon nr.1 (2003) "forslag om bevilgninger for budsjettåret 2004 " 2003-04 Forsvarsdepartementet

Stortingsproposisjon nr.1 (2005) "forslag om bevilgninger for budsjettåret 2006" 2005-06, Utenriksdepartementet

Stortingsproposisjon nr. 48 (2007) "Et forsvar til vern om Norges sikkerhet, interesser og verdier" 2007-2008, Forsvarsdepartementet

Stortingsproposisjon nr.1 (2008) "For Budsjettåret 2009" 2008-09, Forsvarsdepartementet (angitt 12.september)

Avis artikler

Dagbladet (2005a) "Norge ut av Afghanistan" (Ingrid Fiskaa) 15. september

Dagbladet (2005b) "Protest på plenen" 10. november

Dagbladet (2006) "Klår linje frå SV" (Bård Vegar Solhjell) 5. mai

Dagbladet (2009) " Dilemma i Afghanistan" 18. november

Dagens Næringsliv (2006) "Det norske selvbildet" (Jens Stoltenberg) 11. februar

Dagens Næringsliv (2009) " Kan denne mannen sikre fred i Midtøsten?" 10. januar.

Dagsavisen (2004) "Svik" 13. september

Nettavisen (2008) "SV er ikke til å smøre på skiva" 23. januar

NRK (2010) "Afghanistan splintret nederlandsk regjeringskoalisjon" 20. februar.

Ny Tid (2006) "Norge og USA -felles framtid" (Kronikk av Jonas Gahr Støre) 17. november

Klassekampen (2005a) "Krever styrker ut av Afghanistan" 15. september

Klassekampen (2005b) "Body bags fra Afghanistan" 25. oktober

Klassekampen (2005c) "SV bløffer om ISAF" 5. desember

Klassekampen (2008) "Vi lette etter roller" 22. mai

Stavanger Aftenblad (2007) "SV om Afghanistan: - FN må inn - eller Norge må ut"
26. november

VG (2005) "Ber egen regjering snu i jagerflysaken" 9. november

VG (2007) "Full krig i SV" 15. februar.